

Migrația circulară: câștig triplu sau sfârșit obscur

Piyasiri Wickramasekara

Autorul lucrării, Piyasiri Wickramasekara, a deținut funcția de specialist principal în domeniul migrației, în cadrul Programului Internațional al ILO cu privire la Migrație (MIGRANT), Geneva

Redactor: Andreas Bodemer

Design: Harald Krock

Migrația circulară: câștig triplu sau sfârșit obscur

Piyasiri Wickramasekara

CUPRINS

LISTA TABELELOR	6
LISTA BOXELOR	6
SUMAR EXECUTIV	7
1. INTRODUCERE	11
2. METODE ȘI DEFINIȚII	12
2.1 Trecere în revistă a literaturii în domeniul migrației circulare	12
2.2 Definiții și terminologie	13
2.2.1 Mișcările spontane de migrație circulară.....	13
2.2.2 Migrația circulară gestionată sau reglementată.....	16
2.2.3 Alte definiții ale migrației circulare	19
2.3 Informații privind modelele migrației circulare: evaluarea și alte informații utile.....	23
2.3.1 Dificultăți în evaluarea migrației circulare / numărului de migranți circulari...	23
2.3.2 Evidența tipurilor de migrație circulară.....	24
3. CAZUL MIGRAȚIEI CIRCULARE.....	26
3.1 Este migrația circulară un câștig pentru lucrătorii migranți?	28
3.1.1 Este migrația circulară o preferință firească a migranților?	23
3.1.2 Alte câștiguri pentru lucrătorii migranți	30
3.2 Este migrația circulară un câștig pentru angajatori?	31
3.3 Este un câștig pentru țările de origine?.....	33
3.3.1 Efectele pozitive ale migrației circulare	33
3.3.2 Aspecte negative ale migrației circulare pentru țările de origine	37
3.4 Câștig pentru țările de destinație?	42
3.5 Sumar	44

4.	PROGRAME PRIVIND MIGRAȚIA DE MUNCĂ TEMPORARĂ ȘI DE MIGRAȚIE CIRCULARĂ / EXEMPLE	45
4.1	Programul germano-turc ”guest worker” (muncitorul oaspete), sf. anilor `60 și înc. anilor `70.....	45
4.2	Programe vizând migrația temporară a muncii în SUA.....	46
4.2.1	Programul Bracero”.....	46
4.2.2	Viza „H-1B” pentru lucrători migranți calificați.....	47
4.2.3	Programul „H-2B”	49
4.3	Sistemul din Golf	52
4.4	Sistemul de permise de muncă în Republica Coreea	52
4.5	Programele de muncă sezonieră	53
4.5.1	Programul de muncă sezonieră în agricultură (SAWP), Canada	53
4.5.2	Programul „Spania-Maroc” în Cartaya	54
4.5.3	Programul german pentru lucrători sezonieri	55
4.5.4	Programele pentru lucrători sezonieri în Australia și Noua Zeelandă	55
4.6	Sumar	56
5.	POLITICILE ȘI ACTIVITĂȚILE COMISIEI EUROPENE ÎN DOMENIUL MIGRAȚIEI CIRCULARE.....	57
6.	INIȚIATIVE GLOBALE ȘI ABORDĂRI ALE MIGRAȚIEI CIRCULARE	64
6.1	Comisia Mondială privind Migrația Internațională (GCIM).....	64
6.2	Raportul Secretarului General ONU pentru Dialogul la Nivel Înalt privind Migrația Internațională și Dezvoltarea pentru 2006.....	64
6.3	Raportul de Dezvoltare Umană al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), 2009.. ..	65
6.4	Organizația Internațională pentru Migrație (OIM) și migrația circulară.....	66
6.5	Forumul Global pentru Migrație și Dezvoltare (GFMD) și migrația circulară	68
6.6	Sumar	70
7.	PERSPECTIVELE ILO ASUPRA MIGRAȚIEI CIRCULARE	70
8.	MIGRAȚIA CIRCULARĂ ȘI STANDARDELE INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL MUNCII.....	75
9.	VIZIUNILE SINDICATELOR ASUPRA MIGRAȚIEI CIRCULARE	81
10.	UN MODEL ÎMBUNĂTĂȚIT DE MIGRAȚIE CIRCULARĂ?	86
11.	OBSERVAȚII FINALE	88
11.1	Concluzii.....	88
11.2	Calea de urmat în viitor	95
	REFERINȚE	95

LISTA TABELELOR

Tabelul 1:	Durate ale șederii și tipuri de mobilitate	17
Tabelul 2:	Trăsături comune și diferențe dintre programele de migrație circulară și temporară	18
Tabelul 3:	Date privind modelele de migrație circulară	26
Tabelul 4:	Câștig pentru țările de destinație: beneficii pretinse și contraargumente	44
Tabelul 5:	Statele Uniunii Europene (UE) participante în Parteneriatul de Mobilitate	63

LISTA BOXELOR

Boxa 1:	Beneficiile programelor vizând migrația temporară a muncii	20
Boxa 2:	Mauritius și migrația circulară	40
Boxa 3:	Abuzurile recrutorilor în programele de migrație temporară /circulară	42
Boxa 4:	Observații referitoare la programele de muncă temporară în SUA, în special, de tip „H 2B”	52
Boxa 5:	Conținuturi ale parteneriatelor de mobilitate: angajamente așteptate de la țările terțe implicate	61
Boxa 6:	Politici în domeniul migrației de muncă, dezvoltării și serviciilor publice calitative: extrase	86
Boxa 7:	Exemplu de bună practică: model de acord bilateral între sindicatele țărilor de origine și de destinație pentru protejarea lucrătorilor migranți	87

SUMAR EXECUTIV

„Migrația circulară” a fost promovată de curând, ca soluție de câștig triplu, ce aduce beneficii țărilor de destinație, țărilor de origine și lucrătorilor migranți, dar și ca mecanism major de a colecta avantajele migrației de muncă pentru dezvoltare.

Totuși, migrația circulară nu este un concept nou, a constituit un element dominant al mișcărilor interne ale populațiilor și a mobilității transfrontaliere, formale și informale, de-a lungul timpului, în diferite regiuni și țări, precum China, India și Indonezia.

În discursurile recente, definițiile migrației circulare au variat de la noțiuni elementare, până la abordări prescriptive. O explicație simplă a migrației circulare se referă la mișcările transfrontaliere temporare, ce au caracter repetitiv, formal sau neformal, de obicei, în scop de muncă, implicând migranți. Fenomenul poate fi caracterizat prin migrație permanentă (stabilirea în țara de destinație) și migrație de întoarcere (călătorie și întoarcere). Există, totuși, tangențe dintre aceste două forme de migrare: pot conduce la migrație permanentă sau la întoarcere definitivă. Prin definiție, orice migrație circulară este și temporară.

„Migrația circulară spontană” se manifestă atunci, când migranții din țările de origine sau diaspora în statele de destinație se angajează în mișcări tur-retur. Un alt tip de migrație circulară este cea gestionată sau reglementată prin intermediul unor programe speciale. În ultimii ani, a crescut interesul față de acestea, ca instrumente de politici migraționale, ce rezolvă probleme sensibile și litigioase, în contextul fenomenului internațional discutat. Programele discutate includ: satisfacerea nevoilor piețelor muncii din țările de destinație, fără stabilirea permanentă acolo a migranților; soluționarea chestiunii “scurgerii creierilor”; promovarea dezvoltării în țările de origine printr-un flux constant de remitențe, revenirea în patrie a forței de muncă calificate, crearea de noi întreprinderi și diminuarea migrației nereglementate. Acestea sunt argumentele esențiale în favoarea câștigului triplu, promovat de programele pentru migrație circulară, gestionată și reglementată. În ultimii ani, atât Comisia Europeană, cât și Forumul Global pentru Migrație și Dezvoltare, pledează pentru migrația circulară controlată prin asemenea tactici.

Există o serie de explicații în legătură cu sporirea interesului față de aceste procese. În primul rând, este vorba despre o încercare de a găsi alternative pentru programele tradiționale ”guest worker” (muncitor oaspete), care nu s-au bucurat de succes, deoarece o mare parte a migranților temporari s-au stabilit în țările de destinație. Asemenea programe reflectă și dorința acestor state de a obține forță de muncă, nu oameni. În al doilea rând, migrația circulară orientează spre pieți de muncă flexibile, ideea însemnând că atunci când slăbește cererea de forță de muncă în țara de destinație, migrația poate fi stopată, iar lucrătorii migranți ar putea fi încurajați să o părăsească în asemenea caz. În al treilea rând, migrația circulară este abordată prin prisma securizării fenomenului migraționist, dictată de necesitatea de a soluționa lipsa unor reglementări în domeniu și transmiterea unei părți de responsabilități pentru ilegalități țărilor de origine. În al patrulea rând, accentul pus, recent, pe migrație și

dezvoltare, prin formule de „câștig-câștig” ale țărilor vizate, evidențiază migrația circulară, ca instrument avantajos.

Există, totuși, câteva diferențe reale dintre migrația temporară de muncă și migrația circulară (mișcări/programe), ultima reprezentând un instrument inovativ. Ambele pot fi gestionate. Ambele generează remitențe, aduc persoanele calificate înapoi acasă și creează locuri de muncă în țările de origine. Ambele sunt consecvente, cu realizări ale diasporei și sunt afectate de funcționarea agențiilor private de ocupare a forței de muncă care, deseori, subminează câștigurile așteptate de lucrătorii migranți. Ambele conduc la apariția numeroaselor probleme de protecție socială și de încălcare a drepturilor, din cauza cărora suferă, mai ales, muncitorii necalificați, angajați în cadrul programelor de migrație temporară și circulară.

În urma revizuirii programelor referitoare la migrația de muncă temporară, se evidențiază elemente de circularitate, în special, în cele destinate lucrătorilor sezonieri, când sunt nevoiți să revină acasă pentru multă vreme. Unele sunt tratate ca fiind „cele mai bune practici” în domeniu, precum este Programul pentru Lucrători Agricoli Sezonieri în Canada (SAWP). De fapt, în actul respectiv sunt relatate marile încălcări ale drepturilor migranților și anume, condițiile precare de muncă, interdicțiile la libera lor asociere, lipsa posibilităților de a obține drepturi de ședere, chiar după ani lungi de muncă. Pretinsul succes în legătură cu întoarcerea masivă a migranților în țările lor de origine, se datorează faptului, că aceștia sunt ținuti captivi virtual, deoarece angajarea lor pentru sezonul următor, este în strictă dependență de recomandările angajatorilor.

Sistemul durabil de migrație temporară a lucrătorilor din Asia spre țările Golfului este renumit prin abuzurile, exploatarea și violarea drepturilor fundamentale ale omului, cu beneficii vădite pentru angajatori și țările de destinație. Programele temporare și sezoniere în SUA au generat, în mare parte, câștiguri importante pentru angajatori – prin ținerea muncitorilor „captivi”, cu salarii mai mici decât lucrătorii băștinași și privându-i pe ultimii de locuri de muncă permanente. Aceasta pentru că le-au transformat în joburi temporare, cu condiții precare.

În contextul migrației circulare, durata scurtă a contractelor, în special, pentru prestarea de servicii în perioade în afara sezonului „fierbinte”, constituie un motiv de îngrijorare, ce afectează direct capacitatea migranților de a contribui la dezvoltarea țărilor de origine. Procesul de migrație repetată poate implica costuri mari, ce nu pot fi acoperite în întregime doar de migranți. Brokerii de muncă și intermediarii pot găsi multe oportunități de înșelăciuni. Metodele inechitabile ale angajatorilor în selectarea lucrătorilor și nominalizarea lor pentru vizite ulterioare, sunt prezente într-un șir de programe de muncă sezonieră. Puterea inegală de negociere a țărilor de destinație în contextul acestor acorduri, este bine cunoscută. În timp ce migranți sunt așteptați să revină acasă cu noi abilități profesionale, calificați, în realitate este puțin probabil ca angajatorii să investească în instruirea celor slab calificați. Respectarea drepturilor lucrătorilor aplicanți, înscriși în respectivele programe, constituie o prioritate majoră. Durata scurtă a contractelor poate atrage refuzul angajatorilor de-a le oferi protecția

socială necesară în țările de destinație. Unul dintre avantajele programelor de migrație circulară este faptul că nu necesită costuri de integrare, din motivul șederii temporare a migranților circulari. Această situație e încurajată de suportul tacit al tendințelor xenofobe în țările de destinație. Separațiile frecvente din partea familiilor la domiciliu mai produc și anumite costuri sociale.

Potrivit dezbaterilor recente, beneficiile migrației circulare au fost exagerate mult. Există puține dovezi în favoarea acesteia, că ar reprezenta preferințele firești ale majorității migranților. E dificil să descoperi migranți câștigători în schemele de migrație circulară, întrucât acestea au limitat oportunitățile găsirii locurilor de muncă, schimbarea angajatorilor, calendarul de reîntoarcere și reunificare a familiilor acasă, etc. Țările de origine nu sunt nici pe departe în câștig, din moment ce oportunitățile de migrație legală sunt minime, sau nu există deloc, dar și din motivul concesiilor mari pe care trebuie să le facă pentru a obține beneficii, în cadrul parteneriatelor de mobilitate ale Uniunii Europene. Actualul model pare a oferi câștiguri țărilor de destinație, prin oferirea de „forță de muncă fără oameni”, sau de migranți circulari cu drepturi insuficient de clar definite, astfel făcând posibilă exploatarea lucrătorilor de către patroni și antrenarea lor în angajări și concedieri flexibile, conform unor condiții economice și antreprenoriale, dar și economiilor pe termen scurt, din costurile de integrare.

Adevăratul test pentru programele discutate aici reprezintă opțiunea, care va fi adoptată atunci când migrații circulari nu vor părăsi țările de destinație în mod voluntar. Deși există un deficit de informații în această privință, presupunem că ar putea fi aplicate anumite măsuri de constrângere și de violare ale drepturilor omului față de lucrătorii cu statut nereglementat, pe fundalul unor poziții ferme, de obicei, adoptate de țările de destinație.

Experți internaționali au propus o serie de îmbunătățiri ale modelului UE sau altor tipuri de migrație circulară, pentru a le face mai acceptabile, în lumina celor expuse mai sus. Acestea includ, în mare parte, diversificarea măsurilor în acest sens: perioade mai lungi de angajare, posibilitatea schimbării angajatorilor, sprijin de reintegrare la întoarcere în țara de origine, eliberarea vizelor cu intrări multiple, perioade mai lungi de absență și dreptul de reîntoarcere pentru o lungă perioadă a rezidenților, portabilitatea beneficiilor securității sociale, dispoziții pentru formarea de competențe, posibilități de stabilire a reședinței permanente pentru persoanele cu experiență migrațională repetată etc. Totuși, există puține exemple concrete de asemenea programe, care subminează câștigurile programelor de migrațiune circulară atât pentru angajatori, cât și pentru guvernele țărilor de destinație.

În general, au fost înregistrate puține progrese în dezvoltarea acestora, cu câștiguri triple prevăzute. Există câteva programe-pilot de migrație circulară, cum ar fi proiectul olandez, care nu va putea avea un impact semnificativ de dezvoltare în țările de origine, confruntate cu rate mari de șomaj, sărăcie și lipsa unor locuri de muncă decente.

Tendința de ultimă oră a unor cercetători și organizații este scoaterea în prim-plan a virtuților migrației circulare, cu accent pe deplasările și contribuțiile persoanelor rezidente pe termen lung, în țările de destinație – un rebranding al politicilor vizând diaspora și al inițiativelor pentru dezvoltarea țărilor de origine, prin introducerea termenului de migrație circulară. Aceasta servește pentru a reorienta atenția de la problemele spinoase, la canale adecvate pentru migrația legală și protecția drepturilor migranților slab calificați, implicați în scheme de migrație temporară și circulară.

Accentul de bază trebuie să fie plasat asupra rolului migrației circulare, ca mecanism de extindere a posibilităților legale de migrare pentru lucrătorii din țările în curs de dezvoltare, spre țările de destinație, mai degrabă, decât pe opțiunile vizând diaspora. În acest sens, gestionarea programelor de migrație circulară este una dintre soluții, nici pe departe cea mai bună. O abordare cuprinzătoare a chestiunii discutate trebuie să conțină programele de migrație permanentă. Aceasta pentru a răspunde problemelor legate de lipsa forței de muncă de durată, provocate de factori demografici și de altă natură, de admisie a muncitorilor cu statut legal, cu drepturi garantate, pe picior de egalitate cu ale lucrătorilor băștinași, programe îmbunătățite, destinate angajaților sezonieri și alte opțiuni adiționale pentru migrația circulară. Esența oricărui program de acest tip este respectarea, promovarea și realizarea drepturilor omului și a celor la muncă ale migranților, conform instrumentelor internaționale, ce pot oferi câștigurile promise. Totodată, trebuie recunoscut rolul limitat, pe care îl poate avea migrația de muncă în transformările economice și sociale ale țărilor de origine.

Există, prin urmare, o agendă complexă și nefinalizată, deocamdată, pentru cercetări ulterioare și recomandări, în vederea elaborării de politici și programe în domeniul migrației de muncă, de toate tipurile: permanentă, temporară sau circulară, utilizând o abordare bazată pe drepturi, în contextul în care Organizația Internațională a Muncii, mișcarea sindicală și alți parteneri relevanți au un rol cheie.

1 INTRODUCERE¹

În ultimii ani, migrația circulară a fost promovată în cercuri internaționale, ca soluție pentru multiple chestiuni intratabile și persistente. Acest lucru este relevant, mai ales, în contextul discursului privind migrația și dezvoltarea, ce susține că migrația circulară conduce la câștiguri triple – pentru țările de origine, de destinație, dar și pentru înșiși migranții. Formul Global privind Migrația și Dezvoltarea și Comisia Europeană sunt platforme populare pentru diseminarea potențialului de migrație circulară. În prezent, aceasta pare să fi înlocuit problema remitențelor migranților, care este elementul cheie în legătura dintre migrație și educație. Conceptul de migrație circulară a fost planificat ca fiind la “hotarul dintre migrație și dezvoltare”. Totuși, unii autori afirmă că argumentele invocate în favoarea migrației circulare, sunt aceleași ca și cele evidențiate în contextul programelor de migrație temporară. Totodată, o verigă importantă ce lipsește în aceste dezbateri se referă la consecințele migrației circulare asupra drepturilor migranților lucrători. Organizațiile de protecție a lucrătorilor migranți, în conformitate cu instrumentele internaționale, au identificat un șir de probleme, legate de conceptul migrației circulare. Tot mai frecvent, sindicatele asociază migrația temporară și circulară cu munca precară.

Această lucrare încearcă să rezolve problemele legate de baza conceptuală a migrației circulare și a implicațiilor acesteia mai ample, pentru drepturile și protecția migranților, în special, cele referitoare la muncitorii necalificați. Abordează, întâi de toate, definițiile și evaluează argumentul câștigului triplu. După care, urmează examinarea unor programe de migrație temporară și circulară și a trăsăturilor acestora. În text mai sunt explicate mai multe aspecte privind migrația circulară, prin prisma agențiilor internaționale, inclusiv a Organizației Internaționale a Muncii și mișcării globale a sindicatelor. Capitolul final însumează concluziile.

Obiectivele studiului sunt multiple. În primul rând, de a revizui bazele conceptuale și definițiile migrației circulare, în diverse contexte, în special, analizând diferențele față de alte forme ale programelor de migrație. În al doilea rând, lucrarea examinează formele în schimbare ale migrației circulare și implicațiile acestora pentru o abordare bazată pe drepturile forței de muncă migratoare și pe protecția acesteia. Și, în ultima instanță, materialul relevă provocările impuse de programele de migrație circulară și formele derivate ale fenomenului în cauză, pentru mișcarea sindicală și pentru alți actori preocupați de protecția drepturilor lucrătorilor migranți. Studiul se dorește a fi unul în măsură să contribuie la punerea în lumină a dezbaterilor în curs de desfășurare, în cadrul sindicatelor și societății civile și, mai ales, a Organizației Internaționale a Muncii.

Abordarea migrației circulare din acest material este selectivă și se bazează pe obiectivele enumerate mai sus.

¹ Autorul își exprimă recunoștința dlor Luc Demaret și Ryszard Cholewinski, din cadrul ILO, dnei Anei Avendaco, din partea Federației Americane a Muncii și Congresului Organizațiilor Industriale (AFL-CIO) și dlui Genevieve J. Gencianos, din cadrul Public Services International (PSI), pentru comentarii și sugestii valoroase (tehnice și de redactare) și pentru îmbunătățirea documentului.

2 METODE ȘI DEFINIȚII

2.1 Trecere în revistă a literaturii în domeniul migrației circulare

Această revizuire se bazează pe consultarea unui șir de materiale și documente privind migrația circulară, recent publicate. Similar remitențelor migranților, tematica migrației circulare, reflectată în ultimii ani, prin editări masive de literatură de specialitate, a captat atenția cercetătorilor și factorilor de decizie, reflectată printr-o varietate de surse apărute în ultimii ani. Sursele pot fi clasificate după cum urmează:

- a. Discuții generale cu privire la migrația circulară. Acestea se bazează, în mare parte, pe studii de literatură și de cercetare de birou. Cele mai multe dintre lucrările efectuate de cercetătorii Institutului de Politici de Migrație (MPI) din Washington se încadrează în această categorie (Agunias, 2006; Agunias și Newland, 2007; Newland și Agunias, 2007; Newland, Agunias et al. 2008b; Newland, 2009a; Newland, 2009b). În general, lucrările MPI reiterează aceleași argumente și încearcă să prezinte viziuni pozitive asupra migrației circulare. Definițiile MPI privind migrația circulară au suportat ușoare schimbări de-a lungul timpului, însă continuă să scoată în evidență perspective optimiste ale acesteia. Mai târziu, documentele MPI au adoptat o abordare mai prudentă, adăugând unele calificări, probabil, pentru a integra și alte puncte de vedere, prin accentuarea condițiilor necesare, pentru ceea ce se numește circularitate pozitivă. USAID a realizat, de asemenea, o analiză a literaturii de specialitate cu privire la impactul migrației circulare, focusându-se pe exemple practice (Ardovino și Brown, 2008). O serie de alte studii conțin mai multe analize critice ale migrației circulare (Vertovec, 2007; Pastore, 2008; Skeldon, 2009b; Vadean și Piracha, 2009; Avendaco, 2009).
- b. Studiile din cadrul proiectului „CARIM” (Consortiul de Cercetări Aplicate pentru Migrația Internațională, Centrul pentru Studii Avansate „Robert Schuman”, Institutul Universitar European, Florence).

Proiectul „CARIM” a realizat studii detaliate privind fenomenul migrației circulare, cu referire la zona euro-mediteraneeană pentru Comisia Europeană. Accentul a fost pus pe trei perspective diferite: demografico-economice, juridice și socio-politice. Proiectul a adus contribuții de pionierat în conceptualizarea noțiunilor emergente ale migrației circulare, în special, în context european. Acest proiect a generat dovezi empirice printr-o serie de studii pe anumite țări și cercetări tematice, menționate pe site-ul (<http://www.carim.org/circularmigration>). Câteva lucrări sintetizează concluziile generale (CARIM, 2008; Cassarino, 2008a; Fargues, 2008; Venturini, 2008). Cele mai multe studii conțin o mulțime de informații importante privind diferite aspecte ale migrației circulare.

- c. Recenzii ale politicilor Comisiei Europene privind migrația legală și circulară, parteneriatele pentru mobilitate.

Politicile CE/UE privind migrația circulară și parteneriatele pentru mobilitate s-au aflat în centrul atenției. Unele studii oferă explicații simple asupra politicilor, în timp ce altele au o direcție critică, în ceea ce privește consecințele pentru țările terțe (Castles, 2006; Angenendt, 2007; Carrera și Sagrera, 2009; Chou și Gibert, 2010; Maastricht Graduate School of Governance, 2010; Reslow, 2010b; Reslow, 2010a; Caritas Europe nedatat).

- d. Studii ale programelor pentru lucrători, specifice migrației circulare și temporare.

Cele mai multe dintre cercetările în cauză se referă la programele temporare pentru lucrători, inclusiv acele cu elemente de circularitate, precum este Schema pentru Muncitorii Agricoli Sezonieri din Canada și Programul din Noua Zeelandă RSE (Bedford, Bedford et al. 2009; Preibisch, 2010). Unele se referă la programe de muncă temporară mai generale (Abella, 2006; Ruhs, 2006; Martin, 2007; 2010).

Este imposibil să revizuim toate diferențele de opinie în limitele acestei lucrări. Probleme importante menționate în sursele indicate, vor fi subliniate în dependență de relevanța lor pe parcurs, în capitolele următoare.

2.2 Definiții și terminologie

Întâi de toate, se observă că migrația circulară nu este un concept nou. Este un fenomen vechi, înregistrat în contextul migrației interne sau rural-urbane. (Bedford, 2009; Skeldon, 2009a). Bedford a explicat următoarele (Bedford, 2009: 6):

Începând cu anul 1960, migrația circulară s-a aflat în centrul dezbaterilor, sub aspectul urbanizării și dezvoltării în Africa, Asia, Insulele Pacificului și Americii Latine. Ceea ce a fost recunoscut atunci și trebuie să fie conștientizat și acum în dezbaterile europene contemporane cu privire la migrația circulară și dezvoltarea continuă, este că aceasta nu este o formă nouă de mobilitate sau nici măcar un nou discurs. Accentul s-a mutat de la mobilitate și urbanizare în țările în curs de dezvoltare, asupra mișcării populației, piețelor muncii și coeziunii sociale în statele dezvoltate.

Fargues o numește (2008: 5), de asemenea, “un nou interes față de o formă veche de migrație.” Unii autori, însă, au omis această legătură crucială, precum se vede în studiul literaturii, realizat de Agunias, din cadrul Institutului de Politici Migraționale (Agunias, 2006), unde nu s-a făcut nicio referință la migrația circulară internă sau rural-urbană.

2.2.1 Mișcările spontane de migrație circulară

Cel mai bun exemplu de migrație circulară este migrația internă, când lucrătorii rurali vin în zonele urbane, în căutare de lucru și se reîntorc acasă în mediul rural. În China,

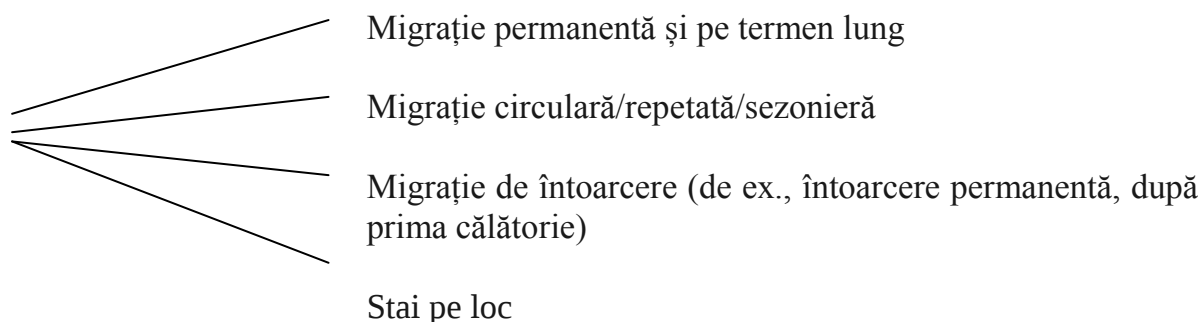
se înregistrează, anual, mișcarea a circa 125-150 de milioane de lucrători, dinspre localitățile rurale către orașele cele mai mari. Totuși, acești oameni nu sunt considerați lucrători migranți internaționali, conform definițiilor ILO, deși împărtășesc unele probleme comune. Sistemul de contracte de lungă durată pentru lucrătorii migranți, în țările Asiei și Golfului, reprezintă un alt exemplu, în care unele dintre aceste persoane repetă traseul mai mult decât o singură dată. Programele de muncă sezonieră reprezintă încă un exemplu de circularitate. În ceea ce privește diaspora științifică și antreprenorii transnaționali, au fost angajați în procese de migrație circulară.

Chiar și programele precedent de "guest worker" conțineau elemente ale migrației circulare, în măsura în care lucrătorii migranți trebuiau să rămână în țările-gazde, pe durata contractelor lor, după care urmau să se întoarcă acasă, până obțineau noi contracte, dacă era cazul. Reprezenta o circularitate tur-retur, de obicei, a lucrătorilor bărbați neînsoțiți, ale căror familii rămâneau în țările lor de origine" (Fargues, 2008: 6).

Nu există o definiție standard pentru migrația circulară. Instrumentele internaționale în domeniul lucrătorilor migranți ale ILO sau ONU au folosit termenul de migrație temporară, fără referințe la migrația circulară. În termeni simpli, acest fenomen semnifică experiențe migratorii repetate, mai mult decât o plecare și o întoarcere. Să menționăm distincția față de migrația de o singură dată, ce implică migrarea și întoarcerea permanentă, denumită „migrație de întoarcere” (Vadean și Piracha, 2009). Lucrarea de față utilizează termenul migrație de întoarcere, pentru a se referi la un ciclu migrațional sau la migrare de o singură dată.

Autorii Vadean și Piracha scot în prim-plan oportunitățile pentru migranți, reproduse în desenul de mai jos. Unii pot opta pentru migrația permanentă, alții pentru cea temporară. Pentru anumiți oameni, poate fi o experiență migratorie unică și de întoarcere permanentă. Între acestea se poziționează migrația circulară.

Pomul deciziilor: opțiunea de întoarcere și migrare repetată, ca parte integrantă a deciziei inițiale de migrare



Angajații serviciului vamal, în calitate de lucrători transfrontalieri, care muncesc zilnic și au reședința în țările lor de origine, de obicei, nu sunt considerați migranți circulari. Poate cineva defini timpul maxim sau minim pentru un episod de migrație circulară? Nu există o regulă rapidă și complexă în această privință. Pastore a demonstrat următoarea schemă (Tabelul 1).

Tabelul 1: Durata șederii și tipurile de mobilitate

Durata șederii	Tipurile de mobilitate
Până la 3 luni	Mobilitate pe termen scurt
Între 6-9 luni	Migrație sezonieră (migrație circulară)
Până la 5 ani	Migrație temporară (migrație circulară)
Peste 5 ani	Migrație pe termen lung

Sursa: Pastore, 2008

Este mai puțin confuză descrierea categoriei a doua din tabel - „mai mult de 3 luni, dar până la 9 luni”. În opinia lui Pastore, episoadele de migrație circulară pot include perioade de ședere de până la 5 ani. Sejururile de mai mult de 5 ani, ce constituie perioada minimă necesară pentru a obține statutul de rezident pe termen lung în UE și conform legilor naționale ale unor state, nu trebuie considerate ca circulare, pentru gestionarea mobilității, deși mișcări spontane pot surveni.

Cassarino (2008) face trei observații importante asupra dinamicii migrației circulare. Acestea presupun nu doar migranți admiși legal. Nu toți sunt migranți circulari. Există diverse modele de circularitate transfrontalieră, create nu doar grație strategiei de mobilitate a migranților, dar și politicilor statelor în domeniul managementului migrației și controlului la frontieră (Cassarino, 2008a: 1). Cassarino mai identifică trei tipuri ale fenomenului discutat:

- a. Migrația circulară obstrucționată. Migrația circulară poate fi împiedicată, când apar obstacole majore, (cum ar fi conflictele la frontiere, controalele restrictive ale imigrării și distanța geografică), ce previn circulația oamenilor peste hotare.
- b. Migrația circulară integrată. Se manifestă la frontiere, unde există mișcări circulare frecvente. Este vorba de modele ale mobilității transfrontaliere, cu granițe, deseori, necontrolate. Aceasta se aplică mai mult țărilor cu legături strânse, precum, recent, în Libia și Siria, India și Nepal. Cassarino menționează comunitățile regionale economice (CRE), cum sunt exemplele UE. Dar CRE implică și anumite reglementări prin tratate interstatuale.
- c. Migrația circulară reglementată. În viziunea lui Cassarino, este vorba de legalizarea unor situații, când „sunt aplicate mecanisme instituționale, în vederea determinării numărului migranților admiși (ex., prin cote), pentru a monitoriza durata limitată a șederii lor în străinătate și pentru a selecta profilurile și abilitățile lor”. Acestea sunt descrise aici ca programe privind migrația circulară gestionată. Schemele de migrație circulară și parteneriatele de mobilitate ale UE reprezintă astfel de exemple.

Prima formă identificată de Cassarino, cea care recunoaște barierele circulației, nu este o categorie separată, de fapt. Ambele regimuri de circulație liberă a persoanelor și mobilitate liberă a forței de muncă în cadrul CRE, pot fi, de asemenea, incluse în categoria b și c din tabelul de mai sus.

2.2.2 Migrația circulară gestionată sau reglementată

Există două tipuri de bază de migrație circulară:

- a. migrație circulară spontană sau voluntară;
- b. programe pentru administrarea migrației circulare.

Deși migrația circulară nu este un fenomen nou, fapt demonstrat mai sus, ceea ce este diferit în context, se referă la discursul axat pe programe pentru gestionarea migrației circulare. Astfel de programe sunt derulate fie de țara de origine, fie de cea de destinație, sau, de obicei, de către ambele, prin acorduri bilaterale sau memorandumuri de înțelegere (MdÎ). Pot apărea eventuale confuzii din definiții, care încearcă să descrie programele de bune și dezirabile practici ale migrației circulare, dar nu cele care există în prezent, după cum vom explica în continuare.

Cum să deosebim programele de migrație circulară de cele pentru migrație temporară?

Definițiile de mai sus nu reușesc să aducă claritatea necesară în privința diferențelor dintre cele două forme de migrație. De fapt, toate tipurile de migrație circulară, întreprinse de persoane fără cetățenie sau permise de ședere pe termen lung în țările de destinație, constituie migrația temporară.

Tabelul 2 identifică trăsături comune și diferențe dintre programele în domeniile migrației circulare și migrației temporare, în baza tezelor lui Cassarino, în mare parte.

Tabelul 2: Trăsături comune și diferențe dintre programele de migrație circulară (PMC) și cele de migrație temporară (PMT)

Trăsături comune	Diferențe
Caracter temporar: ambele implică șederi temporare, fără a oferi posibilități pentru stabilire permanentă	Programele de migrație circulară permit sejururi frecvente, iar cele de migrație temporară se bazează doar pe o ședere temporară și întoarcere care, de obicei, încheie ciclul migrațional – ciclul migrațional unic
Ambele pot fi componentele unor modele mai largi ale acordurilor libere sau formale, din cadrul cooperării bilaterale (sprijinite prin acorduri bilaterale sau MdÎ)	Mobilitatea repetată posibilă în migrația circulară spontană și programele gestionate de migrație circulară
Deseori, implică țări ce se caracterizează prin diferențe mari, sub aspectul dezvoltării economice și sociale	Programele de migrație circulară sunt axate mai mult pe stimulente în formă de resurse financiare și logistice necesare

	pentru implementare, spre deosebire de schemele de migrație temporară Programele de migrație circulară, de obicei, implică aceleași grupuri de persoane (migranți care sunt invitați înapoi), iar PMT deseori se adresează unor grupuri diferite
Întoarcerea poate fi atât voluntară, cât și forțată	Schemele de migrație circulară se bazează pe mecanisme sofisticate, care tind să organizeze în mod selectiv mobilitatea lucrătorilor străini și să asigure întoarcerea lor (cu referire la punctul de mai sus) Un pilon al programelor de migrație circulară este migrația circulară externă, spre țările de origine, pentru diferite durate, de către diaspora stabilită în țările de destinație
Beneficii așteptate similare: remitențe, întoarcerea persoanelor calificate, stoparea scurgerii de creiere	Implică contribuțiile diasporei, în mod specific

În baza tezelor Cassarino, cu unele redactări ale autorului

Pe de o parte, toate programele de migrație circulară sunt, în esență, de migrație temporară, pentru că persoanele trebuie, la un moment dat, să se întoarcă în țările lor de origine, fără a avea dreptul la stabilire permanentă în țările gazdă. Pe de altă parte, nu toate formele de migrație temporară duc la migrație circulară. Cele mai multe conțin un singur ciclu migrațional, în timp ce unele programe pot duce, eventual, la stabilire permanentă în țările de destinație, precum exemplul programului precedent de "guest worker" din Europa.

Este util să urmărim diferențele dintre programul "guest worker" din anii 1950 și 1960 și programele actuale, promovate de către UE și Forumul Global pentru Migrație și Dezvoltare (GFMD). Precum menționa Fargues, acele programe timpurii, între Franța și țările Maghreb și între Germania și Turcia, au oferit și ele o circularitate, de facto, la etapele lor inițiale. Diferența este că acestea nu aveau un sfârșit definit și migranții puteau opta să rămână în țările gazdă, cum se vede din cazul migranților turci în Germania, unde aproape o treime dintre aceia s-au stabilit cu traiul. Același lucru s-a întâmplat și atunci, când țările Europei de Vest și-au întărit frontierele, prevenind astfel mișcările circulatorii.

"Diferența dintre migrația circulară și cea temporară rezidă în faptul că, prima semnifică angajamentul oficial continuu al migrantului - de a se întoarce acasă și de a repeta traseul - atât în țara de origine, cât și în cea de destinație." (Newland, et al 2008: 2). Deși al doilea aspect al întoarcerii și repetării traseului este evident, mai dificil de a justifica prima afirmație. Aceasta pare să se refere la migranții stabiliți în țările de

destinație, care este doar o trăsătură a migrației circulare. Nu există niciun motiv pentru migrații temporari, de-a nu fi angajați la nivel transnațional, atât în țara gazdă, cât și acasă, prin numeroase contracte și remitențe periodice.

Nu este ușor să găsești exemple clare de programe vizând migrația circulară. Ca răspuns la un sondaj ad-hoc, realizat în anul 2008, în țările UE de către Rețeaua de Migrație Europeană, 15 state membre (din 17 respondente) au raportat că ele nu implementează programe specifice de migrație circulară, în conformitate cu Comunicatul CE privind migrația circulară și Parteneriatele de mobilitate (EMN, 2008)². Sondajul a inclus Spania și Germania. Spania a menționat că, deși nu are scheme de acest profil, există prevederi legislative, ce oferă stimulente pentru migrația circulară. Italia a menționat câteva inițiative privitoare la promovarea antreprenorialului de către migranți. Portugalia și-a modificarea legislația în 2007, pentru a permite sejururi mai lungi în străinătate cetățenilor cu permise de ședere și care pot dovedi că au fost angajați în țările de origine în activități de producere (EMN, 2008).

Multe programe de muncă sezonieră se referă la migrația circulară, dacă acestea stipulează obligativitatea întoarcerii anuale a migranților acasă, precum Programul Canadian de Muncă Sezonieră (vezi capitolul 4.5.1). Migrația spre Estul Mijlociu, inclusiv în Țările din Golf, corespunde, în mare parte, unor contracte de migrație temporară, deși unii lucrători pot reveni pentru contracte de muncă ulterioare.

Dificultatea divizării în compartimente a programelor de migrație circulară și temporară, ca programe absolut diferite, se observă în dezbaterile succesive ale Forumului Global pentru Migrație și Dezvoltare (GFMD). La prima reuniune a GFMD, în anul 2007, la Bruxelles, s-a discutat despre faptul că migrația de muncă temporară și cea circulară sunt două subteme, în cadrul sesiunilor 1.2 și 1.4 ale mesei rotunde din ședința de guvern. Sesiunea “Migrația temporară de muncă, contribuție la dezvoltare: împărtășirea responsabilităților” pare, în mod interesant, să repete aceleași beneficii menționate în cazul migrației circulare (Boxa 1).

Boxa 1

Beneficiile programelor de migrației temporare de muncă

- Suplinirea lipsei de forță de muncă în țările cu venituri mari și atenuarea presiunilor demografice și ratei șomajului în țările în curs de dezvoltare.
- Acordurile vizând munca temporară între țări pot sprijini dezvoltarea.
- Migrația temporară a forței de muncă poate aduce avantaje tuturor, dacă este legală, oferă protecție și corespunde necesităților reale de muncă.

Sursa: GFMD, 2007 – Bruxelles, Sesiunea 1.4 (GFMD, 2008)

² Din totalul țărilor respondente (17 state UE), două (Austria și Republica Slovacă) nu au autorizat difuzarea opiniilor lor, dar este puțin probabil, ca aceste două țări să dețină scheme operaționale de migrație circulară.

2.2.3 Alte definiții ale migrației circulare

Cele mai multe dintre acestea se referă la migrația gestionată și încearcă să extindă definiția simplă prin integrarea unor obiective de politici sau trăsături așteptate.

i. Definiția Comisiei Europene

Comisia Europeană (CE), în comunicatul său din anul 2007, definea migrația circulară ca pe „o formă de migrație, gestionată de o manieră ce ar permite un anumit grad de mobilitate legală în relațiile dintre două țări, de origine și de destinație (Comisia Europeană, 2007: 8).

Aceasta este definiția migrației administrate și se referă doar la mobilitatea legală. Definiția este vagă și imprecisă, când se menționează un anumit grad de mobilitate (implicând limite evidente asupra mobilității), dar și expresia utilizată - „gestionată de o manieră”.

Comunicatul CE identifică două tipuri de migrație circulară, în contextul UE:

- a) migrația circulară a resortisanților, cetățenilor țărilor terțe, stabiliți în UE (oameni de afaceri și profesioniști) – migrație externă spre țările de origine;
- b) migrația circulară a persoanelor rezidente într-o țară terță – migrare internă, spre o țară a UE.

În definiția CE sunt menționați și studenții, iar, de fapt, accentul trebuie pus pe migrația în scop de angajare. Acest aspect este mai important pentru dezbateră actuală privind extinderea pe căi legale a migrației forței de muncă.

Prin urmare, este clar că aceasta este o definiție elaborată la comandă, pentru a satisface CE, în timp ce migrația circulară este un termen mai general și generic, ce poate fi aplicat mișcărilor migratorii între diverse grupuri de țări.

Atelierul din Mauritius în domeniul migrației circulare, sprijinit de CE, a oferit o definiție mai simplă și mai puțin confuză. Aceasta se referă, mai degrabă, la „oameni” decât la „lucrători”.

Migrația circulară poate fi înțeleasă ca mișcarea temporară, **recurentă a oamenilor**³, între două sau mai multe țări, în scop de muncă sau studii (Guvernul din Mauritius și Comisia Europeană, 2008).

ii. Definițiile Institutului de Politici Migraționale

Din 2007, Institutul de Politici Migraționale (MPI) din Washington a avut rolul de consultant la Forumul Global pentru Migrație și Dezvoltare. MPI a elaborat un document de referință pentru Sesiunea 1.4 cu privire la migrația circulară, din cadrul

³ Bold in original

Mesei rotunde 1 a primei ședințe a GFMD de la Bruxelles și a propus următoarea definiție, citată deseori:

“Migrația circulară reprezintă deplasarea fluidizată a oamenilor între țări, inclusiv mișcarea temporară sau mai permanentă, care atunci când se produce voluntar și răspunde necesităților piețelor muncii din țările de origine și de destinație, poate aduce beneficii tuturor celor implicați.” (Newland și Agunias, 2007: 4)

Aceasta este, totuși, o explicație confuză, ce încearcă să combine diverse probleme într-o definiție generică, probabil, pentru a evidenția impactul pozitiv al migrației circulare. Ceea ce susțin autorii prin expresia „deplasarea fluidizată”, este ambiguu, dacă nu explică mișcările migratorii cărora le lipsește fluiditatea⁴. Îmbinarea de cuvinte „mișcare mai permanentă”, menționată aici, de asemenea, este neclară, deoarece mișcările migratorii circulare nu au caracter permanent. Chiar dacă au fost întrunite toate condițiile relatate anterior, nu există garanții că acestea vor aduce beneficii celor implicați în procesul migrației circulare, precum este sugerat, din cauza multor factori ce afectează fluxurile migraționale, inclusiv beneficiile lor. De asemenea, definește ceva, ce nu poate fi ușor măsurat și nici documentat.

În lucrările ce au urmat, MPI a modificat definiția și susține că aceasta este mai dinamică decât definiția anterioară. (Newland, Agunias et al., 2008b:1)

“Migrația circulară este fluidizată, reprezintă un model continuu, pe termen lung, produs de mobilitatea oamenilor de-a se deplasa în țările, recunoscute în prezent ca fiind un spațiu economic unic. Cel mult, migrația circulară crește probabilitatea ca atât țările de origine, cât și cele de destinație, să câștige din mobilitatea internațională. Aceasta, de asemenea, e conformă preferințelor firești ale multor migranți, precum este ilustrat, de facto, de circularitate, când frontierele naționale sunt deschise prin acorduri, ce nu sunt implementate pe deplin, uneori.”

Această definiție este neclară și pare să se refere, în special, la migrația circulară spontană și nu la migrația circulară gestionată. De asemenea, pare a fi o definiție încărcată, care încearcă să înglobeze o serie de chestiuni diferite (beneficiile dezvoltării migrației, transnaționalitatea și preferințele migrantului). Precum a subliniat Triandafyllidou, autorii nu varsă lumină asupra faptului, dacă spațiul economic comun la care se face referință, este o condiție obligatorie pentru mobilitatea circulară sau un rezultat al acesteia. Termenul „cel mult”, probabil, se referă la regimul ideal al migrației circulare. Definiția încearcă să capteze atenția asupra legăturilor transnaționale în migrația circulară, care este mai potrivită diasporei și categoriilor de migranți calificați. Cineva ar putea convinge că, mișcările migratorii temporare și permanente cresc, de asemenea, „probabilitatea ca atât țările de origine, cât și cele de destinație să câștige din mobilitatea internațională”. De fapt, Roger Bohning dovedește, că atât migrația temporară, cât și cea permanentă, oferă o situație mult mai bună migrantilor, din punct de vedere al drepturilor acestora și, în consecință, a beneficiilor de dezvoltare, decât schemele de rotație pe termen scurt.

⁴ Este cu adevărat, puțin probabil, să fie folosit termenul “fluidizat”, pentru descrierea fluxurilor migraționale.

“Ambele criterii, de termen scurt, ceea ce înseamnă mai puțin de doi ani și de rotație ce se extinde și obligă migrantul să plece, denotă drepturi mai extinse, decât în cazul unui migrant ilegal; drepturile sunt, totuși, foarte limitate în aria de acoperire și exclud schimbarea locurilor de muncă sau obținerea unui statut mai bun, de migrant temporar sau permanent (Bohning, 2009: 657).”

Opinia potrivit căreia migrația circulară reprezintă preferințele evidente ale multor migranți, este o ipoteză neverificată, precum este demonstrat mai târziu, iar PMI nu oferă prea multe dovezi justificate. Unele exemple de circularitate transfrontalieră nu rezultă, de facto, din preferințele vizibile ale migranților, ci decurg dintr-o strategie de supraviețuire sau de evadare din situații de conflict.

Cercetătorii MPI au definit două tipuri de întoarcere a persoanelor în țările de origine (permanentă și temporară) și două tipuri de migranți (permanenți și temporari,) pentru a indica patru feluri de migrație circulară. (Agunias și Newland, 2007: 4).

Precum a menționat Fargues, acest cadru conceptual are o valoare operațională limitată, pentru că o singură migrare pe parcursul vieții ar fi suficientă, pentru a conferi cuiva statut de migrant circular. Aceasta este, desigur, o posibilitate, dar nu are importanță sub aspect practic pentru dezbateră privind migrația circulară. “Desigur, această definiție este prea incluzivă, pentru a oferi vreo metodă operațională de identificare a migranților circulari, conform prevederilor Comisiei Europene” (Fargues, 2008).

iii. Definiția Proiectului „CARIM”

Fargues, într-o analiză inspirată, a propus șase criterii pentru definirea migrației circulare: “să aibă caracter temporar, circular, să fie legală, să respecte drepturile migranților, să ofere posibilitate de reînnoire, și să fie astfel administrată, încât să optimizeze piețele muncii din țările de origine și de destinație” (Fargues, 2008: abstract).

Această definiție oferă mai multă claritate decât cea a MPI. Aceasta se referă, indubitabil, la migrația circulară gestionată și pare să îmbine ceea ce este dezirabil cu caracteristicile modelelor reale de migrație circulară. Este o contribuție importantă pentru discursul cu privire la forma cea mai reușită a migrației circulare, în contextul cercetărilor solide, conceptuale și empirice, efectuate de CARIM. Introducerea în definiție a drepturilor migranților constituie o ameliorare a concepțiilor MPI și CE. Fargues a determinat că țările din sudul și estul Mediteranei au o istorie lungă a mișcărilor cvasi-circulare, ce satisfac unele criterii discutate.

O definiție lucrativă a migrației circulare ar trebui să țină seamă atât de migrația circulară spontană, cât și de migrația gestionată. Opiniile referitoare la cele mai importante trăsături ale migrației circulare, în corelație cu politicile, necesită discuții separate. Principalele trăsături ale migrației circulare sunt:

- provizoratul;

- mișcările repetitive, implicând mai mult decât un ciclu migrațional;
- implicarea acelorași grupuri de migranți sau migrație repetată ale acelorași persoane. Dacă sunt implicate grupuri diferite la repetarea programului, atunci acesta trebuie să fie considerat de migrație temporară.

E important, de asemenea, să facem deosebiri dintre modelele de migrație circulară:

- a. Migrări circulare spontane, fie legale, fie ilegale ale lucrătorilor din țările de origine.
- b. Mișcări circulare spontane, pe termen lung, ale rezidenților sau diasporei din țările de destinație spre țările de origine. Acestea pot fi facilitate, dar nu și gestionate, pentru că sunt, în mare parte, decizii voluntare ale membrilor diasporei.
- c. Programe de administrare a migrației circulare între țările în curs de dezvoltare și cele dezvoltate. Acestea pot implica atât lucrători slab calificați, cât și cu înaltă calificare. În general, le este mai ușor persoanelor calificate să aplice la astfel de programe. Posibilitățile sunt în dependență de sectoarele propuse. În cazul muncii agricole sezoniere, este vorba de o cerere de lucrători cu joasă calificare, de cele mai multe ori. În sectorul sănătății, sunt luate în discuții mișcările circulare ale migranților calificați. Dar acestea nu pot coopta aceleași persoane, care pleacă și se întorc.
- d. Reînnoirea contractelor temporare, în timpul aflării peste hotare: dacă migranții își prelungesc dreptul de ședere, în timp ce se află în străinătate, poate fi considerat ca fiind parte a migrației circulare? Deoarece migrația circulară înseamnă mișcarea înapoi, spre țara de origine, după prima angajare, precum și revenirea într-o țară de destinație, astfel de reînnoiri ale contractului nu pot face parte din migrația circulară.

Forma majoră de migrație circulară, de interes pentru țările în curs de dezvoltate (sau "țări terțe", cf. terminologiei UE) este gestionată, prin intermediul unor programe de profil, ce implică mișcarea muncitorilor slab și semicalificați spre țările dezvoltate de destinație. Termenii și condițiile admiterii și angajării lor, vulnerabilitatea lor în țările de destinație, protecția drepturilor lor, contribuția lor la dezvoltarea țării de origine și reinscrierea și reintegrarea în țările de origine sunt probleme de prim-plan. Schemele în cauză sunt încă discutate pe larg în cadrul UE și GFMD. Accentul acestui document este pus, prin urmare, pe aceleași aspecte.

Demersurile diasporei, în vederea implicării în activități în țările de origine, provoacă confuzii, pe fundalul dezbaterilor privind migrația circulară. După cum a fost evidențiat anterior, astfel de mișcări ale diasporei necesită sprijin, prin intermediul unor politici de acordare a dreptului de întoarcere și regimuri de viză pentru circulație liberă. Potențialele contribuții la dezvoltarea țărilor de origine au fost discutate și recunoscute, de-a lungul anilor, în cadrul politicilor ce țin de diasporă. Nu există

motive suficiente pentru reclasificarea acestor chestiuni în cadrul dezbaterii vizând migrația circulară.

2.3 Informații privind modelele migrației circulare: evaluarea și alte informații utile

2.3.1 Dificultăți în evaluarea migrației circulare / numărului migranților circulari

Având în vedere dificultățile inerente în procesul de măsurare a fluxurilor normale migratorii, în mod evident, estimarea migrației circulare este și mai complicată. În sistemele de date statistice, naționale și internaționale, cu privire la fenomenul migrației, termenul de migrație circulară apare extrem de rar. Spre exemplu, acesta nu se regăsește nici chiar în Manualul ILO privind statisticile în domeniul migrației (Bilsborrow, Graeme Hugo et al., 1997), nici în Recomandările ONU privind Statisticile Migrației Internaționale (ONU, 1998), de altfel, ca și noțiunea de lucrători migranți circulari. Acestea recunosc existența categoriilor de lucrători sezonieri și de migranți temporari. Recomandările ONU (1998) denotă următoarele:

Lucrători migranți - Persoane admise să exercite o activitate economică remunerată, de o altă țară decât cea de origine, în interiorul țării primitoare. Unele țări disting mai multe categorii de lucrători migranți:

- (i) lucrători migranți sezonieri;
- (ii) lucrători cu contracte;
- (iii) angajați în cadrul proiectelor;
- (iv) lucrători migranți temporari.

Aceste subcategorii sau oricare alte existente, ar trebui adăugate în categoria de lucrători migranți, făcând diferențe corespunzătoare, în funcție de durata șederii persoanelor în străinătate.

Asemeni migrației de revenire și celei de tranzit, migrația circulară rămâne a fi un domeniu problematic, în contextul statisticilor de profil. Deși Recomandările ONU oferă caracterizări identice oricăror migranți întorși acasă, celor reveniți în țara lor de origine, în urma implicării în migrația internațională (de scurtă sau de lungă durată) și care intenționează să rămână, cel puțin un an - această definiție nu este adoptată de multe țări. Statele-gazdă sunt mult mai interesate de migranții reîntorși recent (ex., anul trecut), decât de cei care au fost plecați perioade lungi de timp. Estimarea fluxurilor migratorii circulare e o chestiune dificilă, pentru că acestea nu sunt înregistrate, datorită cunoașterii tardive a sistemului migrațional de către persoanele vizate. Lipsa măsurilor de control al ieșirii formale din multe țări, este un alt motiv.

Atunci când oamenii participă în programe vizând migrația circulară, în baza unui acord între două țări, ar putea exista un proces mai riguros de monitorizare.

CE, de asemenea, recunoaște această problemă: “Dificultatea de a identifica migrația circulară/ temporară, a o cuantifica prin indicatori și statistici relevante, reprezintă o provocare pentru factorii de decizie” (Rețeaua Europeană în domeniul Migrației, 2010: 4). Comisia a comandat un studiu referitor la programele și cadrele juridice, în scopul facilitării migrației temporare și circulare, care deja există în această sferă și pentru o mai bună apreciere a dimensiunii și ariei de aplicare a acesteia, “ce se produce spontan ori natural” (Rețeaua Europeană în domeniul Migrației, 2010).

2.3.2 Evidența modelelor de migrație circulară

Mai jos, sunt compilate câteva informații disparate privind migrația repetată, care ilustrează diferențele dintre țări. Pentru Filipine, 60-65 % din ieșirile anuale de migranți se referă la cei reangajați sau la cei care se întorc la muncă, implicați în migrație repetată. În Iordania, doar 10 % au fost identificați ca fiind migranți la prima experiență migratorie, 46 % - pentru a doua oară și 44 % - mai mult decât de două ori. Conform unui studiu recent al ILO, datele pentru Emiratele Arabe Unite și Kuwait, arată că doar 25 % reprezentau persoanele cu experiență migratorie repetată.

Tabelul 3: Evidența modelelor de migrație circulară

Țara	Evidența migrației circulare	Sursa/anul
Albania	Din eșantionul total de 2, 524 migranți, 56.7% sunt permanenți; 21.2% - migranți reveniți după o călătorie și 22.1% sunt migranți circulari	Cercetarea privind măsurarea standardelor de trai din Albania în 2005 (Vadean și Piracha, 2009)
Germania	60% din lucrătorii străini s-au întors o dată: proporția lucrătorilor UE dintre acestea este de 41%	(Heckmann et al, 2009)
Iordan	10% dintre migranți spre Iordania sunt pentru prima dată, 46% sunt pentru a doua oară în migrație. În general, 90% de persoane care nu dețin cetățenia iordaniană, dar locuiesc acolo, sunt migranți cu multiple intrări.	(cercetarea din 2006) (CARIM, 2008: 15)

Kuwait	26% dintr-un eșantion de 1,000 lucrători au venit să muncească în Kuwait mai mult decât o dată	(Sondaj ILO, 2009) ⁵
Maroc și Spania	Mai puțin de 10 % dintre toți migranții din Maroc în Spania sunt migranți circulari. Migrația circulară acum este limitată la munca sezonieră agricolă.	Metoikos proiect, Institutul Universității Europene (Enriquez și Ramon, 2010)
Filipine	Persoane reangajate printre lucrătorii migranți ce părăsesc Filipinele: 2008 – 60.7% 2009 – 65.2%	Calculări din informațiile Autorității Ocupării Internaționale din Filipine (POEA, 2010)
Polonia	Migranții polonezi sezonieri în Germania: în jur de 74% au lucrat în Germania de două ori, cel puțin și 43% - de cel puțin 4 ori	(OECD, 2007a) p. 46
Emiratele Arabe Unite (EAU)	25% din 1,300 de migranți chestionați au muncit în EAU mai mult de o singură dată.	(Studiu ILO, 2009) ⁶

Studiul realizat de Vadean și Pichara în anul 2009, a evidențiat profilul migranților circulari din Albania. Ei au concluzionat că:

„timpul petrecut în străinătate, șederea legală împreună cu familia migrantului, se raportează pozitiv la migrația permanentă. Vârsta, educația secundară, migrația eșuată sau colectarea sumei planificate de bani determină întoarcerea permanentă după prima călătorie. Fiind bărbat, cu nivel de educație mai scăzut, provenind dintr-o zonă rurală și având o experiență reușită de migrație temporară în trecut - reprezintă factori ce afectează migrația circulară (Vadean și Piracha, 2009: 17)”.

Acest profil sugerează faptul că migranții circulari (cel puțin, în Albania) nu sunt neapărat cei care au potențial de a deveni agenți ai dezvoltării în țara lor de origine și nici beneficiari ai sistemului.

Studiile desfășurate de proiectul „CARIM” au elucidat diferite modele de mișcări circulare, formale și informale, în țările mediteraneene de sud.

⁵ Estimată din datele anchetei de teren, din cadrul studiului ILO „Condițiile de muncă și de trai ale lucrătorilor migranți din țările Consiliului de Cooperare din GOLF (CCG): studii de caz din Kuwait și Emiratele Arabe Unite, Oficiul Regional pentru Statele Arabe (urmează să apară).

⁶ Ibid

3 CAZUL MIGRAȚIEI CIRCULARE

Recomandarea Rețelei Europene de Migrație oferă o expresie clară a argumentului de câștig triplu (Rețeaua Europeană de Migrație, 2010: 3).

Migrația circulară și temporară reflectă globalizarea, schimbarea demografică, modelele noi de mobilitate și cererea crescândă de piețe de muncă flexibile. Acestea sunt și preferințele multor migranți.

În acest context, migrația circulară este un fenomen intens discutat în lume, în termeni de gestionare eficientă a fenomenului, ca o contribuție potențială la dezvoltare. Menționăm aici și implicarea migranților cu diferite niveluri de calificare, fiind un mijloc de a satisface cererile piețelor muncii ale țărilor de destinație, a dezvoltării țărilor de origine și aducând beneficii migranților (așa-numita situație de câștig triplu).

Interesul suscitât de fraza anterioară constă în cererea crescândă față de piețele de muncă flexibile (nu neapărat un câștig pentru lucrătorii migranți) și un management efectiv al migrației, având în vedere argumentul câștigului triplu. După cum am subliniat, se repetă argumentul nejustificat, precum că aceasta ar fi preferința multor migranți.

Un raport al Ministerului olandez al Afacerilor Externe cu privire la migrația circulară (Procesul de la Haga pentru Refugiați și Fundația Migrație, 2007: 5) reflectă, de asemenea, acest punct de vedere pozitiv: "Migrația circulară poate contribui la acoperirea lacunelor de pe piața muncii, aduce o contribuție importantă la dezvoltarea țărilor de origine. Facilitează un răspuns rapid la condițiile economice în schimbare și sporește reîntoarcerea migranților."

Fenomenul discutat întărește, de asemenea, convingerea că migranții pot fi lucrători flexibili, la cererile țărilor de destinație, în vederea schimbărilor rapide economice. Institutul de Politici Migraționale a evocat argumente similare (Newland, Agunias et al. 2008b). Următoarea afirmație este o exagerare în privința beneficiilor migrației circulare.

În cel mai bun caz, politicile de migrație circulară se racordează obiectivelor țărilor de origine, de destinație și ale migranților din aceste fluxuri (Newland, Agunias et al. 2008b). P.2

Expresia confuză „în cel mai bun caz” semnifică faptul că există alte forme, ce nu duc la scenariul câștigului triplu și nu sunt elaborate de autori. Punctele de vedere ale MPI s-au schimbat neesențial pe parcurs, în vederea recunoașterii migrației circulare, ca nefiind ceva nou și a necesității de a stabili posibilități permanente de circulație. Totuși, abordarea pozitivă rămâne aceeași și contribuția lui Newland privind migrația circulară și dezvoltarea umană (ca parte a Raportului privind dezvoltarea umană din 2009, elaborat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare) proiectează o abordare exagerată vizavi de beneficiile migrației circulare pentru dezvoltare (tema raportului PNUD), luând în considerare punctul de vedere al lui Sen asupra dezvoltării și libertății, în afara contextului (Newland, 2009a).

Conceptele cheie ale dezvoltării umane, extrase din versiunea teoriei alegerii sociale, expuse de Amartya Sen, includ capacitatea, dreptul și libertatea. Toate trei sunt extrem de relevante în privința evaluării impactului asupra dezvoltării umane, în contextul migrației circulare. Aceasta promovează capacitatea sau oportunitatea de a alege o viață, pe care omul o valorifică, când are posibilitatea alegerii timpului, locului, duratei șederii și ocupației în perioada sejurului (Newland, 2009a: 24).

Este dificil de a identifica mișcări migratorii circulare sau programe, având trăsăturile acestora, fără un exercițiu de imaginație. În care țări, migranții, mai ales, cei cu o joasă calificare, au cea mai mare alegere (cu privire la joburi, unificarea familiei, alegerea angajatorilor, siguranța drepturilor de reședință)? Mai multe afirmații pozitive pot fi enunțate cu referire la migrația permanentă, ce oferă oamenilor mai multe opțiuni, inclusiv de angajare, precum și posibilitatea naturalizării. Roger Bohning a promovat pe larg migrația temporară și permanentă, în favoarea schemelor de rotație pe durată scurtă, având în vedere impactul lor asupra drepturilor migranților și dezvoltării. Pentru a fi obiectivi, este necesar de adăugat că Newland mai târziu a menționat trăsăturile pozitive de circularitate, care pot genera astfel de rezultate.

Eroarea în astfel de argumente rezidă în echivalarea migrației circulare cu migrația prin alegere. Problema esențială este dacă migranții au libera alegere în decizia de a migra, precum observau, pe bună dreptate, Vadean și Piracha. Chiar migrația spontană este fie involuntară, fie răspunde unicii opțiuni existente, din cauza barierelor rigide de imigrare. Programele gestionate restricționează alegerea de o manieră serioasă, specificând numeroase condiții, ce trebuie întrunite pentru eligibilitate.

O foarte clară explicație a scenariului de câștig triplu poate fi găsită în Raportul privind migrația circulară, elaborat în cadrul atelierului din Mauritius. (Guvernul Mauritius și Comisia Europeană, 2008). De notat că acesta contribuie la realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului. Raportul a recunoscut faptul că aceste beneficii nu vor apărea în mod automat.

Migrația circulară poate fi un instrument util pentru țările de origine cu venituri mici sau medii, prin remitențe generatoare de investiții și rețelele de comerț și întreprinderi, dar și prin îmbunătățirea bazei de capital uman. Poate, de asemenea, contribui la atingerea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului, dar nu e realist să fie considerată panacee pentru dezvoltare sau ca un mijloc major de a rezolva probleme mai generale (Guvernul Mauritius și Comisia Europeană 2008: 4).

Secțiunea următoare examinează câștigurile pentru orice parte implicată în migrația circulară.

Argumentul, în acest caz, nu este că fenomenul în cauză nu ar aduce beneficii, doar că ele au fost exagerate și nu diferă mult de cele ale programelor de migrație de muncă temporară, care au o serie de puncte slabe. Prin urmare, încercarea de a proiecta un scenariu de câștig triplu pentru migrația, circulară rămâne a avea un fundament slab.

Spre exemplu, Confederația Europeană a Sindicatelor (ETUC) s-a referit la iluzia conceptului migrației circulare, în comentariile sale asupra Comunicatului CE privind migrația circulară și parteneriatele de mobilitate.

Optimismul în ceea ce privește migrația circulară, ca o alternativă unor altor forme de deplasare, ține de iluzia că toate aduc beneficii într-o oarecare măsură, țărilor de origine (grație remitențelor). Că toți migranții s-ar încadra în acest model rigid și ar fi interesați să se întoarcă în țările lor de origine, chiar dacă situația de acolo nu s-ar ameliora esențial și țările de origine ar fi capabile să controleze fluxurile de emigrare în maniera dorită de UE. (ETUC, 2007: 9).

3.1 Este migrația circulară un câștig pentru lucrătorii migranți?

Principalele beneficii pentru lucrătorii migranți pot fi obținute din câștiguri mai mari în străinătate, din remitențele transferate, din dobândirea sau îmbunătățirea unor abilități cerute pe piața muncii, precum și din posibilitatea unor bune surse bănești ce pot fi recuperate din investiții în dezvoltarea unor întreprinderi. Întâi de toate, ne vom pronunța asupra faptului, dacă migrația circulară reprezintă, cu adevărat, preferința lucrătorilor migranți.

3.1.1 Este migrația circulară o preferință firească a migranților?

S-a afirmat deja că migrația circulară reprezintă o predilecție evidentă a migranților (Newland, Agunias et al. 2008b; European Migration Network, 2010). Totuși, autorii ce susțin aceasta, nu prezintă nicio dovadă pentru a-și sprijini ipoteza. Există puține studii, ce dovedesc faptul că oamenii aleg migrația pe termen scurt. Lucrătorii calificați, care deseori au posibilitatea de a migra cu familiile lor, ar putea să aleagă migrația pe termen mai lung. În mod similar, studenții care optează pentru studii superioare în străinătate, ar putea decide să rămână acolo pentru a obține competențe și experiență, ori să se stabilească într-o țară terță.

Există o mare diferență între o variantă preferată și o situație fără posibilitatea de alegere. În cele mai multe cazuri, migranții din țările în curs de dezvoltare, cu un nivel scăzut de calificare, nu au o altă opțiune legală decât cea oferită de programele de migrație temporară sau circulară.

Hugo a dovedit că facilitarea călătoriilor la prețuri mici și posibilitatea de-a avea venituri în țări dezvoltate, precum și prețurile locale au promovat migrația circulară. Acestea ar putea conduce la fluxuri de călători la frontieră, dar nu la migrație internațională, implicând diferite regiuni.

Migrația este întotdeauna o alegere dificilă și nu există niciun motiv să se presupună că migranții ar dori să se întoarcă în țările de origine și încă de mai multe ori, mai degrabă, decât să rămână și să se stabilească ori să rămână peste hotare, până ar câștiga și economisi o sumă de bani consistentă, pentru a-și asigura un trai confortabil acasă, unde să revină pentru totdeauna. Circularitatea, prin urmare, nu este neapărat un ideal, pe care îl urmează migranții. Migrația circulară permite, rareori, unificarea familiilor,

din cauza restricțiilor de imigrare, impuse de țările de destinație și este dificil de a sugera că migranții preferă, în mod evident, să trăiască fără familiile lor în societățile gazdă.

În ceea ce privește migrația din Asia spre Țările din Golf, modele de migrație circulară și temporară persistă, nu pentru că migranții le consideră mai avantajoase, ci din cauza unui sistem coercitiv și exploatare, ce nu le permite să rămână acolo pe perioade mai lungi. Acest lucru nu duce la întoarcerea durabilă, în sensul permiterii migranților să stea în țările de origine (fără migrare repetată), după ce au câștigat sume considerabile pentru munca în străinătate. Raportorul special ONU pentru drepturile omului și migranților, aflat într-o vizită în Filipine, în anul 2002, a remarcat că, la întoarcere, muncitorii filipinezi de peste mări, deseori, nu au economii și nici șanse mari de-a se angaja. Autoritatea Filipineză de Angajare în Străinătate (POEA) a informat, că între 70% - 80 % dintre lucrătorii migranți reveniți nu au avut posibilitatea să facă economii pentru eventuala lor întoarcere. De asemenea, a mai declarat că:

„puținii lucrători filipinezi, care reușesc să economisească bani și să încerce să deschidă o afacere acasă, deseori, eșuează din cauza lipsei de planificare a acesteia, a instruirii și a vidului informațional în ceea ce privește condițiile de business în Filipine. În aceste condiții, acei oameni nu au o altă alegere decât să plece iarăși la muncă peste hotare (ONU, 2002)”.

Aceasta indică faptul că deplasarea repetată în străinătate, în scop de muncă (migrația circulară) este, adesea, forțată și nu reprezintă o decizie voluntară din partea migranților.

Faptul că 50 % dintre cetățenii polonezi au revenit acasă din Marea Britanie, nu se poate produce și cu migranții din țările terțe, deoarece aceștia nu au aceleași drepturi la întoarcere ca cetățenii polonezi, în calitate de cetățeni UE, observă autori din cadrul Institutului de Cercetări de Politici Publice (IPPR), într-un studiu recent, cu privire la migrarea repetată în Marea Britanie (Tim Finch, Maria Latorre et al. 2009: 3).

Migranții din UE și cei din țările mai dezvoltate tind să se afle peste hotare perioade mai scurte și să fie mai fermi în intențiile lor de migrare repetată. Migranții din țările mai sărace, însă, sunt mai predispuși spre ședer mai de durată sau chiar să se stabilească permanent, deși odată cu creșterile economice din țările în curs de dezvoltare, această situație începe să se schimbe.

Sondajele de opinie sunt oarecum înșelătoare, în special, când e cazul unor chestiuni sensibile, cum ar fi emigrarea. Faptul că migranții care au de gând să se întoarcă, într-un timp scurt, nu trebuie să fie interpretat ca o dovadă puternică în favoarea migrației circulare. Majoritatea migranților, inițial, nu doresc să întrerupă legăturile cu țările lor de origine și ar putea urma o strategie de tipul ”vom trăi și vom vedea schimbările politice”. Opiniile lor se pot schimba, odată ce capătă experiență și se integrează în societățile gazdă.

Motivele, scopurile și orientările caracteristice la începutul migrației de muncă – adică, intenția fermă de a reveni acasă – nu poate fi privită ca una statică sau constantă. În afară, migranții sunt influențați de condițiile din

noua societate și de percepțiile țărilor de origine (Heckmann, Honecopp et al. 2009).

Pastore a subliniat, pe bună dreptate, că este vorba de ideea de mobilitate și nu de ședere provizorie: "În ceea ce-i privește pe migranți, circularitatea este, deseori, considerată o situație dorită, dar numai în măsura în care aceasta înseamnă o mai mare libertate de circulație între țările de origine și de destinație, nu atunci când se referă doar la ședere temporară" (Pastore, 2008: 4).

3.1.2 Alte câștiguri pentru lucrătorii migranți

Un oficial al Guvernului Republicii Filipine a făcut, recent, următoarea declarație: "Conceptul de migrație circulară e în concordanță cu politica țării noastre de a încuraja lucrătorii migranți să lucreze o perioadă determinată, să economisească și să-și investească veniturile, și să-și programeze reintegrarea bine meritată în viitor" (Imson, 2009: 63). Rodriguez, autorul cărții "Migranții pentru export: Cum statul filipinez oferă forță de muncă lumii" (Rodriguez, 2010), explică: "În cercetarea mea, am constatat că PTMM7, precum cele din Filipine, nu oferă o situație de "câștig - câștig - câștig", ci una de "pierdere - pierdere" pentru migranți și familiile lor, în timp ce elitele din statele de origine, angajatorii și țările-gazdă obțin beneficii" (Rodriguez, 2009: 3).

Natura întoarcerii, de asemenea, contează pentru câștigurile planificate - indiferent dacă aceasta este "forțată, asistată sau voluntară". Cercetările arată că întoarcerile voluntare sunt cele mai favorabile pentru a scoate beneficii pozitive de pe urma migrației de întoarcere (Wickramasekara, 2003; Cassarino, 2004). Studiile MIREM8 disting între "decizia versus obligația de a se întoarce"9 (Cassarino, 2008b). Eșantionul studiului proiectului MIREM a acoperit 992 de emigranți întorși din Europa, dintre care 761 (77 %) au raportat că au revenit în mod voluntar. De remarcat, că reintegrarea cu succes a fost mai probabilă, în cazul persoanelor repatriate voluntar. Studiul MIREM a mai constatat, că mai mult de 25% dintre migranții intervievați, obligați să se întoarcă, au fost șomeri, spre deosebire de numai 6,2% de migranți, care au decis să se întoarcă din proprie inițiativă (Cassarino, 2008b).

În egală măsură, trebuie să ne preocupe necesitatea adoptării de către țările de destinație, a unor acțiuni de combatere a cazurilor de refuzuri la revenirea migranților în patrie. Ținând cont de practicile și experiențele actuale împotriva migrației ilegale, precum și de politicile de repatriere forțată ale UE, ne putem aștepta la încălcări grave ale drepturilor omului, prin eventuale măsuri coercitive¹⁰.

⁷ *Programe Temporare de Migrație de Muncă*

⁸ MIREM este acronimul proiectului "Acțiuni colective pentru sprijinirea reintegrării migranților întorși în țările lor de origine" al Centrului pentru Studii Avansate „Robert Schumann” al Institutului Universității din Florence, Italy.

⁹ În terminologia MIREM, decizia de întoarcere "se referă la migrantul care decide din proprie inițiativă să se întoarcă în țara de origine, fără a fi supus presiunii sau coerciției. Decizia revenirii se bazează pe libera dorință a migrantului. Ea este sinonimă cu întoarcerea aleasă." MIREM face distincția întoarcerii decise de conceptul revenirii voluntare, precum este definit de UE, ca fiind "plecarea asistată sau independentă spre țara de origine, de tranzit sau altă țară terță, în baza dorinței persoanei" (<http://www.mirem.eu/glossary>).

¹⁰ Legea privind securitate publică din Italia, adoptată în august, 2009 și referendumul din Elveția privind deportarea sunt niște exemple.

În ceea ce privește migrația circulară spontană, un studiu albanez aruncă lumină asupra problemelor migrației ilegale. Acesta arată că migranții circulari nu au avut ședere legală în timpul primei experiențe migraționale (doar 23,8%), dar care a crescut considerabil, în timp la - 54,5% la ultima experiență (Vadean și Piracha, 2009: 9). Autorii explică aceasta în termenii programelor de legalizare din Grecia și Italia, după anul 1999. Cât privește migranții întorși, de asemenea, este destul de probabil, ca ei să fi migrat ilegal: doar 36.4% dintre ei au avut reședință legală în străinătate.

Discuțiile cu privire la programele actuale de migrație circulară nu țin cont de prezența lucrătorilor migranți cu statut nereglementat în țările de destinație și preocupările acestora. Ar fi mai bine de a-i integra în programe de migrație circulară și de a le oferi opțiunea de înapoiere demnă, decât de repatriere forțată. Aceasta va contribui, de asemenea, la extinderea ariei de acoperire a programelor de migrație circulară. Masa rotundă din cadrul reuniunii GFMD, din anul 2010, a abordat cauzele profunde ale migrației nereglementate și a recunoscut necesitatea de a institui mai multe canale pentru migrația legală, în special, pentru migranții slab calificați – ca fiind categoria cea mai afectată de migrația reglementată. În acest sens, guvernelor le-a fost recomandat să apeleze la sistemele de migrație circulară sau temporară, cu condiția ca acestea să fie echitabile în ceea ce privește respectarea drepturilor omului și să ofere posibilitatea de ședere permanentă și de cetățenie (GFMD, 2010: 2).

3.2 Este migrația circulară un câștig pentru angajatori?

Conceptul de „migrație circulară” ar putea să nu fie încă prea cunoscut angajatorilor, de aceea, există foarte puține informații referitoare la opiniile acestora. O analiză a literaturii de ultimă oră privind percepțiile angajatorilor vizavi de migrația forței de muncă, demonstrează că nu există nicio referire la migrația circulară (BSR, 2008, BSR, 2010b; IBLF, 2010). Angajatorii utilizează termeni, cum ar fi migrație "sezonieră", "temporară" și "permanentă".

Pentru angajatori, există avantaje evidente ale migrației circulare, sub mai multe aspecte. Aceasta explică de ce aranjamentele pentru migrația sezonieră sunt populare în rândul angajatorilor. Angajatorii se pot bucura de costuri mai mici de angajare ale muncitorilor străini, inclusiv cele de integrare. Dependența lucrătorilor migranți de angajatori facilitează, de asemenea, exploatarea lucrătorilor, așa cum se vede din programele de muncă sezonieră. Revenirea în următorul sezon este condiționată de o recomandare favorabilă din partea angajatorului. Unii patroni ar putea aduce argumentul costurilor de instruire, care sunt de asemenea, mai mici, când același grup de persoane revine la muncă în cadrul programului de migrație circulară.

Un studiu privind rolul angajatorilor în integrarea migranților, în context european, face următoarea observație pertinentă:

"Caracterul temporar, în cazul angajaților cu contracte pe termen scurt sau acelor care sosesc, în baza unui permis de ședere de un an, reduce intenția angajatorilor de a aloca timp și resurse pentru integrarea lucrătorilor la locul de muncă. Patronii se limitează la furnizarea de informații esențiale, cum ar fi

sănătatea, siguranța și anumite detalii contractuale. Aceasta este valabil, mai ales, pentru lucrătorii sezonieri, deși s-ar putea contesta ideea, potrivit căreia, nevoile migranților care vor sta doar câteva luni, nu depășesc necesități practice și pe termen imediat" (Collett și Sitek, 2008: 32 33).

Criza financiară și economică mondială, de asemenea, a devenit un „teren de testare” pentru angajatori, din punctul de vedere al atitudinii lor față de migrația temporară. Datele studiului de mai sus arată că din perspectiva patronului, "serviciile de integrare fac parte din bugetul companiei, ce poate fi micșorat într-o situație de recesiune economică, împreună cu costurile de instruire și alte programe din domeniul resurselor umane" (Collett și Sitek, 2008: 34). Studiul adaugă următoarele:

„Macro-economiștii descriu, adesea, lucrătorii migranți ca "supapă flexibilă" de pe piața muncii europene. În timp ce legea protejează migranții contra practicilor discriminatorii de concediere, realitatea este că mulți sosesc cu permise de muncă temporare și obțin contracte de muncă temporare, care nu pot fi reînnoite în cazul, dacă există o încetinire a creșterii economice” (Collett și Sitek 2008: 34).

Collett și Sitek au evidențiat două aspecte importante:

- Lucrătorii migranți și familiile lor, având permise de muncă și ședere temporară, nu ar trebui să fie excluși din strategiile locale și naționale de integrare.
- Eforturile de integrare ar trebui să fie îndreptate atât spre cetățenii UE, cât și spre resortisanții țărilor terțe. Dreptul la liberă circulație, de care beneficiază lucrătorii din UE, "deseori nu face nicio diferență pentru angajatori și pentru nevoile de integrare ale lucrătorilor migranți, care au sosit, recent, într-o țară ".

Nu există, totuși, nicio informație privind reacțiile angajatorului la modele îmbunătățite de migrație circulară, care ar susține portabilitatea angajatorului, vizele cu intrări multiple, măsurile îmbunătățite de protecție și portabilitatea securității sociale.

La Conferința europeană a Organizației Internaționale a Patronatelor, în anul 2010, a fost discutată chestiunea migrației forței de muncă, fără a fi amintit de fenomenul migrației circulare. Dezbaterile au scos în prim-plan chestiunea recunoașterii competențelor, calificărilor, în vederea consolidării beneficiilor migrației forței de muncă atât pentru angajatori, cât și pentru țările de origine (IOE 2010; Pirlar, 2010).

Comparabilitatea și recunoașterea competențelor sunt deziderate de primă importanță în facilitarea adaptării lucrătorilor migranți pentru menținerea unui nivel ridicat de productivitate. Migrația forței de muncă este, adesea, subiectul unor dezbateri politice extrem de polarizate și, totodată, creșterea competențelor îi poate ajuta pe migranți să realizeze acea situație de câștig – câștig – câștig, în care țările de origine nu vor fi în pierdere (Pirlar, 2010).

Setul de instrumente și recomandări pentru angajatori ale Business for Social Responsibility (BSR) cu privire la lucrătorii migranți evidențiază o serie de bune practici și proceduri în domeniul drepturilor și responsabilităților lucrătorilor temporari

migranți (BSR, 2010b; BSR, 2010a), fără nicio referire explicită la migrația circulară. Apare întrebarea: oare angajatorii vor fi interesați în instruirea și formarea lucrătorilor, aflați în rotație?

Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare consemnează următoarele:

„Conform afirmațiilor angajatorilor, nu este clar dacă aceștia vor favoriza rotația continuă a personalului, mai ales, în cazul dacă nevoile lor nu sunt exclusiv pentru lucrători temporari. Costurile necesare pentru selectarea, instruirea și practica de producere vor crește odată cu rata de fluctuație a cadrelor. Perspectiva de a accesa forță de muncă străină poate ajuta la compensarea acestor costuri, dar, probabil, nu în totalitate (OECD, 2008: 196).”

OCDE a concluzionat că este nerealist să ne așteptăm ca sistemele temporare de muncă să fie "piatra de temelie a oricărei politici viitoare de migrație a forței de muncă". Secretarul General al OCDE, Angel Gurría, a declarat: "Elaborarea unor politici în domeniul migrației în scop de muncă a unei țări, în baza ipotezei că migranții vor rămâne doar pentru o perioadă scurtă de timp în afară, nu este un mod corect de abordare. Nici eficient și nici realizabil " (Gurría, 2008). Astfel, programele temporare de migrație nu pot înlocui alte sisteme de profil și trebuie să le completeze.

3.3 Este un câștig pentru țările de origine?

3.3.1 Efectele pozitive ale migrației circulare

Această secțiune trece în revistă, întâi de toate, argumentele majore referitoare la beneficiile pretinse ale migrației circulare în țările de origine.

- **Accesul privilegiat la ocuparea forței de muncă și la piețele forței de muncă în țările de destinație**

Acest beneficiu este valabil atât pentru programele de migrație temporară, cât și pentru cele de migrație circulară, care pot oferi eventuale cote suplimentare. Cu toate acestea, numărul de migranți care urmează să fie încadrați în programele pentru gestionarea migrației circulare sunt, adesea, limitate, observăm din experiența de ultimă oră. De aceea, este puțin probabil, ca ele să aibă impact asupra problemelor de ocupare a forței de muncă, la nivel local. De exemplu, Programul-pilot de migrație circulară al Guvernului Olandei intenționează să recruteze doar 80 de migranți din Indonezia și Africa de Sud (Guvernul Olandei, 2010). În 2008, totalul ratei șomajului în Indonezia s-a ridicat la 9 milioane de persoane, reprezentând 8,4% din forța de muncă, iar numărului beneficiarilor programului-pilot olandez este doar o picătură în ocean. Acesta nu este strict un program de migrație circulară, deoarece nu prevede reintrarea lucrătorilor într-o etapă ulterioară al acestuia. În acest sens, este un program-pilot de migrație temporară. Este și cazul multor alte programe. De exemplu, numărul total de oferte de muncă din partea Franței pentru Mauritius, în cadrul tuturor categoriilor de programe vizând migrație circulară, este de numai 850 (a se vedea Boxa 2), ce ar putea fi reduse de către angajatori, în contextul actualei

crize economice. Programul Canadian pentru Lucrătorii Agricoli Sezonieri, în pofida lungii sale istorii, reușește să angajeze numai circa 20 000 de persoane, anual, din Mexic și țările din Caraibe. Noul sistem de migrație a forței de muncă, introdus de Suedia, admite între 10 000-12 000 de migranți pe an, din oricare state. Republica Coreea, de asemenea, a făcut angajări limitate pentru unele țări, în cadrul sistemului său de permise de muncă, însă cifrele sunt prea mici pentru diminuarea șomajului.

Venturini a analizat rolul migrației circulare ca strategie a ocupării forței de muncă, în contextul țărilor mediteraneene și a ajuns la o concluzie similară celor menționate anterior: "Migrația circulară trebuie să fie realizată de către țările de origine, împreună cu țările de destinație, dar numai ca una din varietatea de strategii de ocupare, aplicate pentru a crește cererea pe piața locală de muncă, prin crearea de noi joburi. Iar tradiționalele politici de migrație permanentă trebuie să fie sprijinite (Venturini, 2008: 10)."

În baza analizei privind ocuparea forței de muncă și a provocărilor de pe piețele din Algeria, Egipt, Maroc, Tunisia și Turcia, autoarea a ajuns la concluzia că opțiunea pentru migrația circulară nu poate rezolva problema dezechilibrelor interne ale pieței muncii, care nu poate fi ocupată prin șederi repetate și de scurtă durată în străinătate și că va exista o sursă sigură de exces de lucrători. Spre exemplu, anual, Maroc are nevoie de 128 000 de contracte de muncă pentru migranți noi, la care se adaugă 128 000 de contracte reînnoite pentru precedenții migranți circulari. Acest lucru nu este durabil, având în vedere cererea actuală limitată pentru forța de muncă străină. Autoarea conchide:

„Acest exercițiu simplu ne permite să deducem că migrația circulară trebuie să fie realizată de către țările de origine, împreună cu țările de destinație, dar numai ca una din varietatea de strategii de ocupare, implementate pentru a crește cererea pe piața locală de muncă, prin crearea locurilor de muncă. Iar tradiționalele politici de migrație permanentă, trebuie să fie și ele sprijinite (Venturini, 2008: 10)."

Venturini face trimitere la experiența țărilor Europei de Sud, potrivit căreia, "migrația circulară sau cea temporară ar fi adecvată pentru statele bogate, care se află aproape de punctul de cotitură în ceea ce privește migrația (sunt pe cale de a deveni țări de imigrare) și care "au nevoie doar de puține venituri și de instruirea lucrătorilor pentru o perioadă temporară, deoarece nativii vor pierde, în curând, interesul față de mobilitatea obținerii mai multor venituri " (Venturini, 2008: 4). Acest lucru este valabil, în special, în cazul Mauritius, o țară cu venituri medii, dispusă să intre în parteneriate, pe termen scurt cu Franța, pentru câștigurile de competențe". De asemenea, India, care devine un centru de putere economică, interesată de parteneriate pentru mobilitate prin acorduri cu UE și cu alte regiuni.

- **Flux constant de remitențe, în urma valurilor repetate de migranți**

Un alt avantaj, în opinia specialistei, este fluxul de remitențe generat de runde succesive de migrație circulară. Cu toate acestea, nu există nicio dovadă că migranții circulari vor avea o capacitate mai mare să transfere mijloace bănești, pentru că cei mai mulți dintre ei vor fi muncitori sezonieri și/sau slab remunerați. Astfel, volumul total al remitențelor nu se va schimba prea mult. Totodată, a existat un volum mare de remitențe din programele temporare de migrare, pentru o lungă perioadă de timp, așa cum se observă în cazul migrației lucrătorilor din Asia spre Țările din Golf și există puține dovezi, că migrația circulară ar determina remitențe mai mari.

- **Diminuarea exodului de creier și revenirea celor competitivi**

Acesta este un pretins avantaj al migrației circulare pentru țările de origine. De fapt, Proiectul în domeniul migrației și calificărilor al ILO-DFID, din 2001-02 (Departamentul pentru Dezvoltare Internațională al Guvernului Marii Britanii), s-a axat pe circulația persoanelor cu competențe, pe șederi temporare ale migranților calificați și pe stimulente pentru întoarcerea acestora acasă, cu dreptul de a reveni în țările de destinație (Lowell și Findlay, 2002; Wickramasekara, 2003). Au existat mai multe inițiative recente pentru angajarea membrilor calificați ai diasporei, în vederea dezvoltării țărilor de origine. Migrația circulară este un bun argument pentru diaspora intelectuală și rezidenții pe termen lung din țările Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, care pot transfera abilități și cunoștințe acasă, atunci când revin în vizite și prin crearea de rețele. Cu toate acestea, migranții temporari și circulari calificați din țările în curs de dezvoltare au mai multe opțiuni. Unele programe de migrație, destinate persoanelor calificate, le oferă adesea posibilități de ședere permanentă în statele-gazdă. Este puțin probabil, că ei se vor implica în transferul de competențe, la fel ca și membrii diasporei stabiliți în străinătate, cu excepția cazului în care ar obține un statut de ședere mai sigur.

În unele cazuri, competențele dobândite în străinătate nu pot fi relevante pentru munca în condițiile de pe piață locală sau pentru funcția păstrată pentru migrantul circular. În același timp, migranții calificați nu pot câștiga sau pierde abilitățile lor, din cauza lipsei unui sistem de recunoaștere a calificărilor și "irosirii creierelor". Această situație provoacă o pierdere triplă: în țările de origine, când cetățenii își pierd abilitățile valoroase, în țările de destinație, care nu pot beneficia de competențele migranților și în situația când lucrătorii migranți nu își pot valorifica pe deplin potențialul și nu se pot integra (Wickramasekara, 2008). OCDE (2007, b: 25) subliniază amploarea problemei prin faptul că, în toate țările OCDE, în mediu, 50% (sau cel puțin 25%) dintre imigranții calificați au fost "inactivi, șomeri ori au acceptat locuri de muncă pentru care sunt supracalificați". Acest lucru generează "pierderea calificărilor", ce reduce la minimum câștigurile de competențe pentru țările de origine. Oficiul de cooperare „EuropeAid”, o direcție generală a Comisiei Europene a recunoscut adevărul acestor afirmații:

„În ceea ce privește migrația circulară a lucrătorilor, beneficiile sale potențiale pentru țările de origine pot fi reduse semnificativ, dacă migranții calificați sunt angajați la locuri de muncă sub nivelul lor de competențe în țările de destinație, provocând așa-numitul efect de "irosire a creierelor". În acest caz, migranții pot reveni în țara de origine, fără experiență valoroasă benefică din joburile avute. O altă problemă ce poate limita beneficiile potențiale ale migrației circulare, este că migranții cu anumite abilități tehnice sau de alt gen nu le pot valorifica la întoarcerea în țara de origine, ca urmare a unei infrastructuri lamentabile sau a unui cadru instituțional inadecvat (EuropeAid, 2010: 4).

Mai mult, programele de migrație circulară de scurtă durată cresc probabilitatea de nerecunoaștere a calificărilor și, prin urmare, ar contribui prea puțin la câștiguri de competențe de către țările de origine.

Totodată, este nerealist să ne așteptăm la dobândirea de calificări, în cazul lucrătorilor neinstruiți, care sunt cel mai implicați în programele pentru administrarea migrației forței de muncă, sezonieră și temporară. De exemplu, ce deprinderi poate obține un lucrător domestic, muncind în condiții de presiune în Țările din Golf sau în Malaezia? Majoritatea lucrătorilor migranți din Kerala spre Golf fac parte din categoria celor slab calificați - angajați în construcții, în unitățile mici de producere și, la întoarcere, reușesc să obțină foarte puține calificări. Programul german pentru muncitori sezonieri nu a fost conceput să aibă componentă de dezvoltare și de îmbunătățire a competențelor migranților (Centrul de Politici Europene (EPC), 2010a).

Comitetul de Dezvoltare Internațională al Camerei Comunelor din Marea Britanie a studiat chestiunea dezvoltării competențelor achiziționate de către migranți și a conchis următoarele:

„Aceste exemple nu sunt de bun augur pentru capacitatea migrației temporare de a răspunde solicitărilor de îmbunătățire a abilităților migranților. Dar ei încearcă să explice de ce acest fenomen nu duce la creșterea capitalului uman și anume, din cauza tipurilor de joburi ocupate de migranți. (Citat din Agunias, 2006).”

De asemenea, Institutul pentru Cercetarea Politicilor Publice (IPPR), în cadrul unui proiect privind dezvoltarea în mișcare, în cooperare cu Rețeaua Globală de Dezvoltare (GDN)/ Londra (DoTM) au colectat date primare referitoare la problema amintită. Studiul efectuat în Republica Ghana din Africa de Vest nu a dovedit o corelare semnificativă dintre migrația de întoarcere și forța de muncă activă. E, probabil, din motivul că migranții au revenit acasă, fără să fi dobândit noi calificări sau competențe în străinătate. Prin urmare, aceștia vor rămâne șomeri, atunci când se vor întoarce în Ghana, ca să se întrețină din economiile făcute sau să se pensioneze. (Yeboah, Francis Dodoo et al. 2009).

O cercetare DoTM în Vietnam, în baza unui sondaj printre migranți, semnalează competențe limitate, obținute de către aceștia.

Efectele exodului de creiere, câștigurile intelectuale în contextul migrației vietnameze, sunt neclare, la fel ca și în alte țări. Doar aproximativ unul dintre cinci migranți reîntorși au menționat că au dobândit instruire și calificări suplimentare peste

hotare. Această cifră pare surprinzător de scăzută, având în vedere că mai mult de o treime din toate gospodăriile chestionate (atât ale migranților, cât și ale non-migranților) consideră că migrația permite persoanelor să se întoarcă cu competențe, care ar fi utile pentru dezvoltare în Vietnam (Nguyen, Dang et al. 2010).

În rezumatul studiilor proiectului DoTM se menționează:

„Revenind la efectul pe care migrația îl are asupra panoramei competențelor în contexte naționale, se pare că în unele dintre țările DoTM (în special, în Jamaica, posibil, în Ghana și Macedonia), consecințele sunt negative. Cu alte cuvinte, rezultatele pozitive pe care migrația le poate avea asupra „stocurilor” de competențe (prin efectele imigrării, întoarcerii, remitențelor și stimulării) nu sunt în măsură să compenseze impactul emigrării oamenilor calificați asupra economiei țării de origine” (Chappell, Ramona et Al. 2009: 9).

Cercetarea, însă, a speculat că pentru celelalte trei țări vizate (Columbia, Georgia, și Vietnam), efectul ar putea fi pozitiv. Cu toate acestea, studiile de țară nu scot în evidență câștiguri de calificări din partea persoanelor slab calificate.

- **Crearea afacerilor și întreprinderilor de către migranții circulari**

Din nou, experiențele de creare de afaceri de succes de către migranții reveniți în țările de origine, sunt diferite. Nu este clar, dacă migranții circulari sunt mai buni la afaceri și creare de întreprinderi, decât cei întorși pentru totdeauna. Un studiu privind Africa de Nord al Institutului Internațional pentru Studii în domeniul Muncii (IILS-OIM) susține ideea migrației circulare din această perspectivă. Însă, nu reușește să clarifice, dacă se referă la migrația circulară sau a analizat un exemplu simplu de migrație de întoarcere, după cum a fost definită anterior (IILS-OIM, 2010). Experiența generală demonstrează, că mediul economic și de afaceri în țara de origine este cel care promovează afacerile de succes și deschiderea de noi locuri de muncă de către toți migranții, precum și de non-migranți, mai mult decât spiritul antreprenorial și competențele.

- **O mai bună cooperare cu țările de destinație pentru întărirea legăturii dintre migrație și dezvoltare**

Mai mult decât atât, programele de migrație circulară aduc o mai bună cooperare și coordonare cu țările de destinație în întărirea legăturii dintre migrație și dezvoltare. Experiența UE, însă, pune la îndoială acest lucru, având în vedere dominarea problemelor de securitate și agenda de readmisie în parteneriatele cu țările de origine (Carrera și Sagrera, 2009). De exemplu, până în prezent, există puține realizări, în cadrul Parteneriatului UE și Uniunii Africane privind Migrația, Mobilitatea și Ocuparea Forței de Muncă, care, de asemenea, a inclus componenta de elaborare a mecanismelor îmbunătățite de facilitare a migrației circulare între Africa și UE (Tywuschik, V. și A. Sherriff, 2009). Politicile comunitare și activitățile privind migrația circulară și parteneriatele de mobilitate vor fi discutate în continuare, la secțiunea 5.

3.3.2 Aspectele negative ale migrației circulare pentru țările de origine

- Puterea de negociere inegală a țărilor de destinație și de origine poate, deseori, duce la parteneriate unilaterale, în special, în cazul țărilor sărace de origine a lucrătorilor migranți. Anume revizuirea acordurilor bilaterale și memorandumurilor de înțelegere între țările de origine și destinație (Țările din Golf și Malaezia) a dus la această situație (Wickramasekara, 2006). Precum am observat mai târziu, miza cea mare a parteneriatelor de mobilitate cu CE constă în impunerea unor angajamente țărilor de origine, pentru combaterea migrației ilegale și acceptarea readmisiei.
- Având în vedere numărul mic de persoane, care urmează a fi implicate în programele pentru gestionarea migrației circulare, beneficiile de dezvoltare a migrației circulare pot fi prea slab extinse în țările de origine.

Boxa 2:

Mauritius și migrația circulară

Modelul de migrație circulară, elaborat de Republica Mauritius, este descris de oficialii acestei țări ca fiind un program de dezvoltare, ce ar ajuta la:

- a) creșterea calificărilor și promovarea dezvoltării resurselor umane;
- b) promovarea dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii (ÎMM);
- c) atragerea fluxurilor migraționale, în scopuri de dezvoltare;
- d) revigorarea programelor de dezvoltare a capacităților pieței muncii restructurate.

Au fost semnate acorduri cu Franța și Canada.

Fonduri separate sunt alocate de către Franța și Mauritius pentru reinserția socială și economică a lucrătorilor întorși. Cu asistența Organizației Internaționale a Migrației (OIM), guvernul a stabilit o baza de date privind migrația circulară, în vederea facilitării selectării și angajării.

Mauritius și Franța: acord bilateral

Categoria	Limita	Durata	Posibilități de reînnoire
Studenți			
Burse pentru studenții din		6 luni	Pentru 6 luni

Mauritius, care absolvesc în Franța			
Participanți la formări			
Burse pentru studenții de la universitățile din Mauritius		12 luni	Fără reînnoire
Specialiști			
Migrația și dezvoltarea pentru lucrători calificați (61 ocupații identificate)	500	15 luni	Pentru 15 luni
Tineri specialiști (18-25 ani) – schimb	200	12 luni	Pentru doar 6 luni
Specialiști cu calificări înalte	150	3 ani	Pentru 3 ani

Sursa: în baza informației din Nayeck, 2009

- O problemă majoră ține de corelarea programelor de migrație temporară și circulară cu drepturile celor vizați. Or, nu există un mecanism de protecție a drepturilor migranților. Potrivit EuropeAid, când migrația temporară oferă condiții de semnare a contractelor, respectarea drepturilor angajaților poate deveni o chestiune importantă, având în vedere lipsa clauzelor de reîntregire a familiilor, drepturilor la asigurări sociale și la angajatori. Din moment ce patronii ar putea să nu investească în cariera și dezvoltarea lucrătorilor temporari străini, circularitatea poate pune în pericol mobilitatea socială ascendentă a migranților (EuropeAid, 2010: 5).

Discuțiile recente privind programele de migrație circulară, în special cele din cadrul reuniunii GFMD, au promovat noțiunea de responsabilitate comună a țărilor de origine și de destinație, în privința protecției drepturilor migranților, ca o încercare de a transfera cea mai mare parte a acestei funcții țărilor de origine. Este evident și din dezbaterile de la Abu Dhabi, capitala Emiratelor Arabe Unite, în care au fost implicate țările asiatice de origine și cele de destinație din Golf, care au pus o mare parte din vină pe seama selecției greșite, operate de agențiile de recrutare din țările de origine (Abu Dhabi Dialogue, 2008).

Cu toate acestea, în contextul drepturilor omului, ambele grupuri de state, – de origine

și de destinație - au obligația să asigure protecția migrantilor, deși cea mai mare parte a angajamentelor revine statelor-gazde. Agențiile de recrutare constituie o problemă primordială, în ceea ce privește exploatarea migrantilor. Boxa 3 prezintă unele cazuri recente, legate de rolul brokerilor în exploatarea migrantilor, în cadrul programelor de muncă temporară, care au și elemente de circularitate. Este un motiv de îngrijorare faptul că unele firme de recrutare și intermediarii pot acționa cu impunitate virtuală în țările de destinație, la etape avansate ale administrării forței de muncă și serviciilor de inspectare.

Boxa 3:

Practicile abuzive ale recrutorilor, în cazul programelor de migrație temporară / circulară

Programul suedez de migrație a forței de muncă și de recrutare pentru muncă sezonieră:

Condițiile meteorologice nefavorabile au afectat recoltele de pomușoare din Suedia, reducând drastic veniturile lucrătorilor străini. Această situație nu le permite recuperarea cheltuielilor suportate pentru organizarea migrației lor. Chiar dacă autoritățile suedeze au impus companiilor de pomușoare garantarea unui salariu minim de aproximativ 2.320 dolari SUA pentru sezon, acestea au angajat lucrători din Asia, prin intermediul firmelor de recrutare din țările lor de origine (care nu erau limitate prin legislația suedeză), în vederea ocrotirii obligațiilor impuse prin lege. 190 de lucrători din Bangladesh au plătit aproximativ 2.100 de dolari SUA intermediarilor, care le-au promis venituri de aproape 10.000 de dolari SUA, timp de două luni. În realitate, aceștia câștigau mai nimic, din cauza recoltelor slabe. Potrivit primarului orașului, companiile locale care percep plăți de la lucrători pentru cazare, hrană și transport prosperă, în timp ce muncitorii sunt în pierdere tot timpul.

(Tagliabue, 2010)

Cazul filipinezilor 11, Canada:

În noiembrie 2007, Congresul Canadian al Muncii (CLC) a solicitat un moratoriu imediat asupra Programului Guvernului Canadei pentru lucrători străini temporari, din cauza abuzului și exploatării repetate. Guvernul a recunoscut, însă, că nu putea să monitorizeze condițiile de muncă oferite de angajatori. Programul pentru muncitorii străini temporari a permis unui broker să recruteze 11 muncitori în Canada, promițând locuri de muncă, care în realitate, nu existau.

Acele persoane au ajuns să fie cunoscute prin intermediul "cazului filipinezilor 11", devenite victimele muncii forțate, după ce au plătit peste 10.000 de dolari

SUA intermediarilor. Lucrătorilor li s-au promis locuri de muncă, cu până la 23 de dolari canadieni pe oră. Dar, odată ajunși în Canada, ei au fost vânduți unor angajatori fără scrupule, care i-au ținut izolați într-o casă rurală izolată, unde i-au supus unei exploatare crunte, fără să le achite banii făgăduiți.

ILO-ACTRAV (2008)

În căutarea unor locuri de muncă decente- Drepturile lucrătorilor migranți - un manual pentru sindicaliști

Compania „Signal” din SUA și muncitorii indieni

Mai mult de 500 de cetățeni indieni au platit câte 20.000 de dolari USD fiecare unor intermediari, care le-au promis rezidență permanentă în SUA și lucru, în calitate de sudori și montatori de țevi pentru „Semnal International”, o companie de construcție și reparație a instalațiilor de foraj petrolier. În schimb, lucrătorii au menționat că au primit vize de lucru pe numai zece luni și au fost forțați să locuiască în condiții inumane de trai, în incinta companiei din Pascagoula, Mississippi și Orange, Texas. Muncitorii au organizat proteste împotriva diverselor amenințări suportate și au fost recunoscuți oficial ca victime ale traficului de ființe umane.

(<http://blog.aflcio.org/2008/03/22/indian-workers-say-they-are-treated-likeslaves-at-mississippi-shipyard/>)

Angajatorii din Marea Britanie prosperă, după cinci ani de la angajarea muncitorilor

Un studiu al Organizației „Oxfam” arată că exploatarea de către angajatori continuă nestingherit în Marea Britanie, la cinci ani de la aprobarea Actului de licențiere a angajatorilor, în timp ce numărul operatorilor fără licență este semnificativ. S-a constatat, că eforturile Autorității de Licențiere a Angajatorilor (GLA), în vederea reducerii exploatarei, sunt serios afectate de teama muncitorilor de a depune plângeri, în perioada de recesiune. Patronii, însă, și-au diversificat activitatea, integrându-se în sectoare din afara sferei de acoperire a GLA, acolo unde standardele de muncă sunt mai puțin reglementate, cum ar fi construcțiile, serviciile de ospitalitate și de îngrijire („Oxfam”, 2009).

„Cum pot fi protejați cel mai bine lucrătorii, la cinci ani de la Morecambe Bay”, Oxfam Briefing Paper - Sinteza, iulie 2009

Contractele temporare frecvente în migrația circulară comportă mai multe posibilități de exploatare a muncitorilor de către agențiile private de ocupare.

3.4 Câștig pentru țările de destinație?

Raportul atelierului din Mauritius privind migrația circulară a subliniat multe dintre beneficiile pentru țările de destinație, inclusiv rolul complementar al migrației circulare pentru munca sezonieră, în compensarea golurilor de forță de muncă, cauzate de îmbătrânirea populației și a crizei temporare a pieței (Guvernul Mauritius și Comisia Europeană, 2008). Tabelul 4 prezintă un rezumat al beneficiilor migrației circulare, de obicei, pentru țările de destinație, precum și contraargumentele relevante.

Acest tabel arată că unele dintre victoriile revendicate ar putea fi în detrimentul fie al lucrătorilor migranți, fie al țărilor de origine. Și, prin urmare, cu greu poate fi numit un "câștig triplu". În unele cazuri, cei care pierd cel mai mult în astfel de programe sunt lucrătorii băștinași.

Tabelul 4: O victorie pentru țările de destinație: beneficii pretinse și contraargumente

Avantaje presupuse ale migrației circulare	Posibile aspecte negative
Răspunde nevoilor pieței forței de muncă și lipsei muncitorilor, în special, în sectoarele cu necesități sezoniere, nesolicitate de băștinași.	Ar fi nevoie de prea multe eforturi birocratice pentru a îndrepta fluxurile de lucrători spre sectoarele dorite, precum și pentru monitorizarea și realizarea întoarcerii.
	Programele de migrație circulară nu pot aborda unele deficite, care sunt structurale și pe termen lung, de exemplu, lucrătorii în servicii de îngrijire într-o societate ce se confruntă cu îmbătrânirea populației.
Răspunde nevoilor pieței forței de muncă și lipsei, în special, în sectoarele cu necesități sezoniere și nesolicitate de băștinași.	Lucrătorii băștinași vor fi în pierdere atunci, când locurile de muncă permanente vor fi transformate în temporare, pentru a economisi costurile, spre exemplu, programul de viză SUA „H-2B”.
	În Țările din Golf, șomerii tineri băștinași nu sunt angajați în sectorul privat, care este ocupat, în mare parte, de muncitori asiatici cu calificare joasă și cărora li se plătesc salarii mici fără beneficii.
Prin astfel de programe, angajatorii pot satisface cererea de lucrători de înaltă	Programele temporare pot fi folosite, pentru a înlocui lucrătorii băștinași prin

calificare.	micșorarea salariilor și beneficiilor. Angajatorii pot menține lucrătorii calificați cu promisiunea de a le asigura "carte verde", etc.
Guvernele și angajatorii economisesc resurse, neachitând costurile de integrare.	Chiar și lucrătorii temporari au nevoi de bază, ce țin de piața forței de muncă și integrarea socială, definite în cadrul standardelor internaționale și legislațiile naționale.
Satisface cetățenii / electoratul, deoarece nu există nici un risc de stabilire permanentă.	Aceasta este o politică de autodistrugere, care va amplifica tensiunile sociale, deoarece aceasta contribuie la creșterea sentimentelor xenofobe față de imigranți, care nu corespund tradițiilor liberale.
Răspunde problemelor legate de declinul și îmbătrânirea populației.	Migrația circulară nu poate aborda provocările demografice. Acestea necesită fluxuri migratorii permanente pe termen mai lung.
Reduce incidența migrației nereglementate și face mai ușoară diminuarea acesteia.	Există puține dovezi empirice, că aceste programe limitate reduc migrația ilegală. Este posibil ca programele să crească migrația nereglementată, de exemplu, în cazul în care nu se permite migranților să rămână o perioadă suficientă în țara de destinație și dacă perspectiva de revenire nu este la fel de clară, precum a fost promisă ¹¹ .
Micșorează costurile angajatorului și duce la o mai mare flexibilitate a pieței forței de muncă și la ajustări contra-ciclice a forței de muncă.	Cealaltă parte a monedei este că sarcina principală de adaptare este străină lucrătorilor. Poate duce la o mai mare exploatare și negare a drepturilor fundamentale.
Oferă oportunități de a se antrena în activitățile de dezvoltare a țării de origine, în cadrul comunităților de diasporă.	Există dovezi limitate, ce ar demonstra rolul major al țărilor de destinație în acest domeniu: diversitatea comunităților din diasporă necesită abordări diferite și există puține mecanisme de interacțiune.
Permite o mai bună cooperare pentru dezvoltarea țărilor de origine.	Prioritățile naționale în țările de destinație sunt dictate de securitate și problemele de

	migrație nereglementată. Țările de origine au mai puțină putere de negociere.
--	---

Potrivit OECD (2008: 196), atunci când „nevoia de forță de muncă se referă la angajări pe termen determinat, așa cum este cazul muncii sezoniere, migrația circulară ar părea o soluție optimă. Totuși, este puțin probabil, ca această abordare să satisfacă orice tip de nevoi, mai ales, în contextul îmbătrânirii populației, când recrutarea devine tot mai dificilă, indiferent de nivelul competențelor căutate”.

3.5 Sumar

Proiectarea migrației temporare ca oportunitate de dezvoltare este, în primul rând, un considerent economic, ce lasă la o parte aspectele sociale mai largi și cele de altă natură, legate de dezvoltare (Piper 2009; Oke 2010). Problema migrației circulare ilustrează agende diferite ale așa-numitor țări de "trimitere" din sud și țări de "destinație" din nord, precum a subliniat Bakewell și alți autori (2009).

Există o divizare bruscă în literatura de specialitate între Sud, ca țări de "trimitere" și Nord, ca țări "gază". În nord, există un mare interes față de politicile de control, de gestionare a migrației, și pentru problemele legate de integrare socială, economică, politică și culturală, multiculturalism, rasism, xenofobie, coeziunea comunității și modalități de facilitare a migrației circulare. În schimb, dezbaterile referitoare la politicile în Europa de Sud accentuează problemele legate de emigrarea (mai ales, la nord), emigrarea lucrătorilor calificați (exodul de creiere), impactul migrației asupra dezvoltării, remitențelor și rolul migranților și a descendenților acestora în dezvoltarea țărilor de origine (Bakewell, 2009: 23).

4 PROGRAME DE MIGRAȚIE TEMPORARĂ ȘI PROGRAME DE MIGRAȚIE CIRCULARĂ: EXEMPLE

Programele de migrație temporară a forței de muncă, destinate muncitorilor oaspeți ("guest worker system"), au fost derulate o perioadă lungă de timp și au prosperat în anii 1950 și 1960. În anul 1970, țările europene au renunțat la ele, însă boom-ul din Golf a produs un alt val de programe pentru muncitori, spre Țările din Golf și Orientul Mijlociu, din Estul Asiei și din alte state arabe. Deși acestea nu au fost descrise ca fiind de migrație circulară, au o serie de trăsături comune, după cum s-a menționat mai devreme.

Recent, Comisia Mondială privind Migrația Internațională (GCIM) a avut un rol esențial în promovarea conceptului de migrație circulară, în cercuri internaționale. Deși, raportul GCIM nu a definit-o, a inclus-o în aceeași categorie cu cea temporară, iar în unele cazuri, cu migrația de întoarcere.

Cu toate acestea, literatura recentă cu privire la programele de migrație temporară a forței de muncă abia menționează termenul de migrație circulară. De exemplu, sondajul lui Philip Martin, referitor la programele de migrație temporară, face doar două referințe la unul spaniol de migrație circulară, dar nu discută conceptul separat (Martin, 2007). De asemenea, și lucrările lui Martin Ruhs cu privire la programele de migrație temporară nu abundă în asemenea informații (Ruhs, 2005; Ruhs, 2006). Există o singură menționare a migrației circulare, în lucrarea lui Manolo Abella privind gestionarea migrației temporare (Abella, 2006), ce a fost, de fapt, o trimitere la titlul lucrării lui Graeme Hugo cu privire la acest subiect.

De notat, că nu există aproape niciun program de migrație circulară "pură", în sensul definițiilor din literatura de profil. Cele mai multe dintre programele din prezent, considerate "circulare" sunt, de fapt, cele „temporare”, cu unele trăsături de circularitate. Următoarea secțiune prezintă principalele caracteristici ale unor programe populare de migrație temporară. În timp ce Modulul 4 (Circulația persoanelor fizice) din Acordul General privind Comerțul cu Servicii (GATS), de asemenea, se referă la mișcările temporare ale furnizorilor de servicii, această lucrare nu le apreciază ca fiind o formă de migrație circulară, deoarece nu implică opțiuni de migrație repetată sau dreptul de întoarcere.

4.1 Programul lucrătorului migrant "guest worker" între Germania și Turcia, anii '60 și începutul anilor '70

Acest program este adesea citat ca unul pentru lucrători temporari din prima generație, care, însă, nu și-a atins obiectivele. A fost conceput inițial ca unul strict temporar, ce prevedea circulația lucrătorilor noi, între țara lor de origine și Germania, într-un sistem de migrație circulară. În timp ce toate părțile contractante la programul în cauză erau convinse, că acesta era unul temporar,

cu adevărat, "acele părți au avut interese diferite, uneori chiar percepții opuse" (Heckmann, Honecopp et al 2009: 6). Autorii au mai adăugat că, "principiul strict de rotație, prin repetarea programelor de adaptare și socializare a noilor lucrători, a fost costisitor și plin de riscuri" (Heckmann, Honecopp et al. 2009).

Când Germania a aplicat o interdicție de recrutare, înaintea recesiunii de la începutul anilor 1970, totuși, a contribuit la consolidarea procesului de stabilire a imigranților, prin unificarea familiilor acelora. Heckmann a relevat următoarele:

„Lecția principală de învățat din programul german ”guest worker” rezidă în dificultatea de a limita acești lucrători doar la rolul lor economic. Pe de o parte, există interesele angajatorilor în menținerea muncitorilor productivi, care au fost familiarizați cu profilul companiilor și specificul sarcinilor de muncă. Pe de alta, cu cât mai mult stau muncitorii în țara-gazdă, cu atât mai puțin li se pot încălca drepturile fundamentale și integrarea acolo. Statele occidentale nu pot și nu doresc să creeze un sistem brutal de circulație a lucrătorilor, practicat de regimurile autoritare din Orientul Mijlociu (Heckmann, Honecopp et al. 2009: 6).”

Ricardo Faini, de asemenea, confirmă faptul că greșeala constă în încercarea de a umple locurile permanente cu muncitori temporari.

"Principalul neajuns al politicii de imigrare din Germania, precum și o explicație pentru eșecul acesteia de a impune un ritm suficient de ridicat de rentabilitate, rezultă din încercarea de a umple cu lucrători temporari migranți locurile de muncă permanente. Această strategie a fost puternic contestată de antreprenorii germani, care au reclamat necesitatea de a recalifica angajații în continuu" (Faini, OCDE, 2008: 214).

Totodată, aceleași greșeli par să se repete și în abordările actuale ale programelor de migrație a forței de muncă în Europa (Castele, 2006).

4.2 Programele temporare de migrație a forței de muncă în SUA

SUA au operat pe scară largă programe de migrație temporară, pentru o lungă perioadă de timp, însă acestea nu s-au bucurat de o mare atenție, cu excepția programelor timpurii „Bracero” și de viză „H1-B”. Programele americane au fost accesibile, de asemenea, atât pentru muncitorii calificați, cât și pentru cei necalificați, aducând riscuri specifice inerente.

4.2.1 Programul „Bracero”

Programul „Bracero”, un program important, pentru lucrători temporari, elaborat în baza unui acord între SUA și Mexic și a durat între anii 1942 și 1964. Inițial, a fost ca o măsură urgentă de război, dar a continuat și după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, creând o dependență tot mai mare a angajatorilor americani din agricultură față de lucrătorii migranți. Admiterea în cadrul programului anual „Bracero” a variat de la nivelurile de peste 450.000 în 1950 la mai puțin de 200.000 de

lucrători în etapele finale. Pe parcursul celor 22 de ani de funcționare, a implicat circa 4,5 milioane de persoane (Meissner, 2004).

Aplicarea defectuoasă a „Bracero” a dus la mari abuzuri din partea a lucrătorilor. O problemă majoră a fost faptul că, 10% din salariile reținute pentru a asigura repatrierile, nu au fost niciodată plătite muncitorilor de către guvernul mexican. Programul, de asemenea, a afectat muncitorii locali prin salarii mizere în agricultură, astfel că lucrătorii agricoli din SUA nu se mai angajau în această sferă, ca să nu intre în competiție cu beneficiarii programului „Bracero” (Martin, 2007). Cu toate acestea, programul a servit pentru susținerea rețelelor, care au continuat să faciliteze fluxurile de migranți ilegali de-a lungul timpului, din Mexic în SUA (Meissner, 2004).

4.2.2 Vize „H-1B” pentru lucrătorii migranți calificați

Programele destinate angajaților temporari cu înaltă calificare, în activități sezoniere neagricole, nu s-au bucurat de o creștere constantă a accesărilor. Printre programele actuale sunt „H 1B”, „L 1”, „H 2A” și „H 2B”. „H 1B” este un program temporar, care permite ocuparea forței de muncă de înaltă calificare. Primele două se referă la lucrători calificați, în timp ce „H 2A” și „H 2B” se aplică pentru locurile de muncă agricole și neagricole sezoniere.

Vizele de tip „H 1B” sunt eliberate străinilor care lucrează temporar în SUA în unul dintre domeniile de specialitate, inclusiv în arhitectură, inginerie, matematică, educație, medicină etc. Inițial, viza este prevăzută pentru trei ani, cu rezerva unei perioade de maximum șase ani, cu extensie.

Pentru o viză de tip „H 1B”, calificarea minimă este diploma de licență sau una de o mai înaltă pregătire profesională, pentru care persoana ar veni în SUA să muncească. Astăzi, programul este cel mai frecvent utilizat în tehnologia informațională și în industriile la calculator. În ultimii șase-opt ani, aproape jumătate dintre cei admiși la vizele de tip „H 1B” au fost persoane din India. Următoarea țară ce reprezintă cea mai importantă sursă de angajați a fost China.

De remarcat, că există trei categorii de vize de tip „H 1B”: acei cu, cel puțin, o diplomă de licență, la care se aplică anual plafonul de 65 000 (Congressionally-mandated); cei cu grade avansate de la o universitate din SUA, care pot fi angajați în limita a 65 000 de locuri alocate sau în cadrul altor 20 000 locuri rezervate separat, în exclusivitate, persoanelor cu aceste calificări. Și, în cele din urmă, un al treilea grup, care poate fi angajat pentru a lucra în universități, fără un plafon numeric.

De asemenea, programul evidențiază problemele tipice inerente celor temporare pentru lucrători, precum au fost prezentate succint de Lowell:

„Viza de tip „H-1B” este problematică atât pentru angajatori, cât și pentru piețele interne de muncă. Politicile eficiente ar trebui să satisfacă cererea angajatorilor într-un timp util, să protejeze condițiile de muncă și să nu

încurajeze dependența de lucrătorii străini. Viza de tip „H-1B” nu reușește să îndeplinească aceste standarde de bază „(Lowell, 2005: 14).

Problema majoră ce ține de protecție este că lucrătorii cu vize de tip „H-1B” ajung, adesea, la mila angajatorilor. Hira a remarcat următoarele:

„Politicile de imigrare ale SUA pentru persoane cu înalte calificări pun o putere enormă în mâinile angajatorilor. Ei dețin autoritatea în emiterea vizelor de tip „H-1B” sau „L-1” pentru lucrători. Angajatorii au toată libertatea de decizie în ceea ce privește șederea lor permanentă. Având în vedere restanțele în imigrare, bazată pe ocuparea forței de muncă, angajatorii sunt capabili de a ține captivi deținătorii vizelor de tip „H-1B” și „L-1”.

Un studiu realizat de Departamentul pentru Angajații Profesioniști al AFL CIO a relevat:

„Relațiile inegale dintre angajat și angajator sau recrutor este sporită de amenințarea cu deportare, în cazul concedierii și incapacității lucrătorilor de a schimba cu ușurință angajatorii sau în cazul maltratării ... Aceste practici creează o situație, în care muncitorii oaspeți suportă munca forțată, neputând să-și schimbe poziția ocupării, fără a plăti penalități și având datorii față de agenția de recrutare. (PID, AFL CIO 2009: 6).”

Mai mult, sistemul de vize „guest worker” din SUA, exemplificat prin programele „H-1B” nu protejează drepturile forței de muncă interne sau ale muncitorilor oaspeți (Secțiunea 1).

Viza de tip „H-1B” a fost, de asemenea, descrisă ca "viză de outsourcing" de către ministrul Comerțului din India, Kamal Nath, într-un interviu acordat pentru „New York Times” (Hira, 2010a: 8). Unele firme folosesc ambele vize - „L-1” și „H-1B” pentru transferul de cunoștințe, cu scopul explicit de a-i concedia pe muncitorii americani mai costisitori. Aceasta este o victorie evidentă pentru angajatori, dar și o mare pierdere atât pentru muncitorii străini, cât și pentru cei autohtoni.

Ron Hira evidențiază patru defecte fundamentale ale regimurilor de viza, de tip „H-1B” și „L-1”:

- a) nicio viză nu necesită testare privind calificările pe piața forței de muncă;
- b) cerințele salariale sunt prea mici pentru „H-1B” și inexistente pentru „L-1”;
- c) vizele sunt deținute de către angajator, mai degrabă, decât de lucrător; supravegherea și punerea în practică a programului sunt defectuoase. (2010, b: 1-2)

Costa notează, de asemenea, impedimentele Programului de vize „L-1” pentru transferurile în interiorul companiilor:

„Viza „L-1” poate și a fost folosită, în mod legal, de către angajatori pentru a înlocui lucrătorii SUA cu muncitori temporari străini mai prost plătiți și pentru a evita cerințele de bază, care fac parte din alte categorii de vize de

lucru, cum ar fi predominant plata salariului și necesitatea demonstrării faptului că nu există lucrători americani disponibili pentru pozițiile respective (Costa 2010: 2).”

4.2.3 Programul „H 2B”¹²

Programul de viză „H 2B” permite angajatorilor americani să suplimenteze forța de muncă existentă cu lucrătorii temporari străini, care sunt recrutați și angajați în sectorul neagricol. Acest program a fost creat în 1986, ca parte a reformei în domeniul imigrării și actului de control, care a divizat „H guestworker,” în programele de viză de tip „H 2A” pentru muncitori agricoli și de viză de tip „H 2B” pentru lucrători neagricoli. Cel din urmă va fi discutat aici, pentru că a cauzat mari abuzuri.

Popularitatea Programului „H 2B” pentru lucrători temporari, sezonieri, neagricoli a fost dovedită prin creșterea rapidă a numărului de persoane admise - de la 15 706 vize eliberate în 1997, la 129 547 în 2007. În anul fiscal 2008, companiile americane au depus cereri de solicitare de vize de tip „H 2B”, pentru aproape 300 000 de lucrători (Seminara, 2010). Există și elemente de circularitate, deoarece unii lucrători revin la muncă în anii următori. Deși Programul „H-2B” este pentru lucrători sezonieri, în acest document, a fost descris Programul „H-1B”, deoarece ambele au o serie de probleme comune.

Acest program de angajare temporară este unul dintre cele mai controversate, deviind în mod semnificativ de la obiectivele sale inițiale.

Utilizarea Programului „H 2B” a suportat transformări de la intenția inițială de a ajuta angajatorii, care au nevoie de muncitori sezonieri și / sau temporari. Majoritatea utilizatorilor actuali ai acestuia nu sunt nici angajatori mici, nici sezonieri, ci mai degrabă, companii și recrutori medii și mari, care continuă să solicite vize de tip „H 2B” pentru lucrători, pe perioade de până la zece luni, în fiecare an (Seminara, 2010: 1).

Deși, programul a fost menit să completeze forța de muncă existentă cu lucrători temporari străini, în practică, însă, angajatorii „H 2B” au înlocuit forțele lor interne de muncă cu lucrătorii străini. Un exemplu reprezintă companiile de crabii „Maryland”, care după apariția Programului „H 2”, și-au înlocuit forța de muncă formată preponderent din femei afro-americane, cu lucrători străini. (Clinica Internațională de Drept privind Drepturilor Omului (IHRLC) și Centrul pentru Drepturile Migranților din Mexic (Centro de los Derechos del Migrants, Inc CDM, 2009).

Mai mulți autori au elucidat o serie de alte probleme Seminara, 2010; Bauer, 2007; Centrul pentru Justiție rasială, New Orlean, 2009; IHRLC și CDM 2009, după cum urmează.

- Multe dintre solicitările angajatorilor de emitere a vizelor „2B H” pentru lucrătorii străini sunt așa numitele "body shops" (ateliere de reparație și vopsire a

caroseriei vehiculelor), care nu au necesitate reală de forță de muncă, sezonieră sau temporară.

- Angajatorii și recrutorii din SUA, deseori, fac parteneriate cu recrutori străini, care recurg la fraudări și la exploatarea muncitorilor. Lucrătorii sunt, practic, ținuti în captivitate de către angajatori sau agenți de muncă, care le confiscă pașapoartele și documentele de viză. Întrucât statutul juridic al lucrătorilor cu viză de tip „H 2B” din SUA este legat de angajare, lucrătorii, rareori, își arată nemulțumirea față de angajatori, din cauza fricii de represalii.
- Mulți lucrători încep să muncească, având datorii mari, cum a arătat Bauer, ce sunt legate de taxe și variază de la 500 la peste 10.000 de dolari. Mulți plătesc rate exorbitante drept dobândă pentru datorii, iar în unele cazuri, recrutorii înșiși sunt creditori și beneficiază de rate lunare ale dobânzii de până la 15 % (IHRLC și CDM, 2009). Astfel, este greu de imaginat perspectiva din care lucrătorii ar câștiga suficient la locul de muncă, pentru a-și achita datoriile.
- Abuzurile comise în sistem au fost bine documentate (Seminara, 2010). Angajatorii folosesc solicitări de viză, ce se suprapun, pentru a se asigura cu forță de muncă, pe tot parcursul anului, deseori, sub diferite nume de companii sau filiale. Au fost depistate fraude și în descrierea locurilor de muncă, unde lucrătorii erau angajați pentru sarcini cu un nivel mai înalt de salarizare, fiind remunerați cu salarii mici. Angajatorii sau recrutorii solicitau vize de tip „H 2B” pentru o perioadă inițială de zece luni, chiar dacă nu aveau nevoie de lucrători cu normă deplină de muncă pe întreaga perioadă.
- Programul a fost criticat pentru faptul că a compromis capacitatea lucrătorilor de a beneficia de respectarea drepturilor fundamentale la locurile de muncă. O preocupare de bază în acest sens este că reglementările obligă lucrătorii cu vize de tip „H 2B” să muncească la un singur angajator. Prin urmare, în cazul în care lucrătorii Programului „H 2B” sunt concediați de către angajatorii lor sau dacă au abandonat munca, nu mai pot căuta pur și simplu un alt patron, ci mai degrabă, trebuie să părăsească imediat țara, înainte să-și piardă statutul legal de ședere. Aceste preocupări referitoare la statutul de imigrant, precum și pierderea unor venituri viitoare, îi fac pe mulți lucrători să tacă (IHRLC și CDM, 2009). Boxa 4 evidențiază câteva observații privind programele temporare, în special, cu privire la lucrătorii cu vize de tip „H 2B”.
- Angajatorii aplicanți la Programul „H-2B” au obligația de a face publicitate locurilor de muncă vacante, înainte de a le pune la dispoziția muncitorilor cu vize tip „H 2B”, însă, de obicei, acest lucru se face fără intenția de a angaja lucrători băștinași.

Boxa 4:

Observații privind programele pentru lucrători temporari în SUA, în special, cu referire la cele de tip „H-2B”

Charles Rangel, președintele Comitetului „House Ways and Means” cu privire la programul „H-2B”:

"Acest program, ”guest worker”, este o practică foarte apropiată de sclavie..."

Citat din: Bauer, 2007

Editorial, „New York Times” "Munca forțată" (7 septembrie, 2010)

„Cifrele privind abuzurile muncitorilor legali străini variază, însă metodele sunt aceleași. Este o sclavie fără lanțuri. Rareori, autorii acestora recurg la violență sau la amenințări cu violență, deoarece lucrătorii vizați sunt îngropați în datorii, chiar înainte de a părăsi țările lor de origine. Pericolul de a fi concediat și deportat este suficient”.

Mary Bauer

„Sistemul ”guestworker H-2”, de asemenea, este unul de muncă forțată modernă. Dar, spre deosebire de lucrătorii exploatați europeni de altă dată, muncitorii de azi nu au nicio perspectiva de a deveni cetățeni americani. Atunci când vizele lor de lucru expiră, ei trebuie să părăsească SUA. Ei sunt, de fapt, lucrători de unică folosință în economia SUA”. (Bauer, 2007: 1).

Mărturia lui Saket Soni:

"Povestirile membrilor noștri relevă un model de abuz, ce elucidează o schemă de exploatare. Lucrătorii ajung la locul de destinație cu datorii. Ei sunt legați de un angajator. Statutul lor legal este dependent de vize și nu există nicio agenție guvernamentală, care ar trage la răspundere angajatorii pentru abuzuri. Din perspectiva drepturilor omului, rezultatele sunt dezastruoase" (New Orleans, Centrul pentru Justiție rasială, 2009: 5).

Ray Marshall, un fost secretar al Departamentului Muncii al SUA (DOL):

"Sistemul american de imigrație bazat pe ocuparea forței de muncă este distrus. Programele pentru admiterea lucrătorilor străini pentru joburi temporare și permanente sunt rigide, greoaie, ineficiente și fac prea puțin pentru a proteja salariile și condițiile de muncă ale lucrătorilor (externi sau interni). Nu răspund nevoilor angajatorilor și nici nu acordă atenție adaptării străinilor, conform necesităților pieței muncii" (Marshall 2009: 1).

- **Proasta aplicare a legilor**

Studiile menționate mai sus au scos în evidență aplicarea defectuoasă a normelor legale și lipsa de supraveghere a situației pieței muncii americane de către agențiile guvernamentale. Seminara subliniază că, în pofida acuzațiilor credibile și chiar condamnărilor pentru fraudă și abuz, nici Departamentul Muncii al SUA (DOL) și nici Departamentul de Securitate Internă (DHS) nu au interzis niciodată nici unei companii din SUA să solicite vize tip „H 2B”, ba

mai mult, unele companii care au recidive în abuzuri, continuă să obțină aprobări la solicitările de vize (Seminara, 2009: 2).

4.3 Sistemul din Golf

Migrația lucrătorilor în Țările din Golf a cunoscut o dezvoltare importantă și în contextul schemelor de migrație temporară a forței de muncă, cu încheierea virtuală a programelor europene de tip ”guest worker”. Exploatarea zăcămintelor de petrol de la începutul anilor 1970 a permis Statelor din Golf să-și modernizeze economiile, fapt ce a dus la cereri mari pe piața muncii, în special, pentru muncitori necalificați. De-a lungul timpului, cea mai mare parte a forței de muncă străină acolo venea din Asia de Sud și de Sud-Est.

Este vorba de un sistem clasic de migrație temporară a forței de muncă, pe bază de contracte și pe o perioadă determinată, în mare parte, de la un an - la trei ani. Este, de asemenea, un exemplu de sistem strict de rotație, circulație, când se produce migrația circulară cu lucrători, care migrează în mod repetat și cu noi contracte. Concurența a micșorat salariile, iar condițiile de muncă au devenit extrem de proaste. Intermediarii joacă un rol important pe ambele capete, fapt ce erodează beneficiile migrației forței de muncă pentru lucrători și țările de origine. Abuzul și exploatarea muncitorilor migranți, precum și încălcarea drepturilor fundamentale ale omului la locul de muncă sunt frecvente, iar angajatorii din sectorul privat acționează cu impunitate virtuală (Wickramasekara, 2005; Verité, 2005). Femeile, lucrătoare casnice fac parte din grupurile cele mai vulnerabile din acest sistem. Deși lucrătorii străini constituie aproximativ 50% din populația țărilor Consiliului de Cooperare din Golf, aceștia au fost excluși prin lege din sistemul public de asigurări sociale de stat, cu excepția cazurilor de protecție contra accidente. Prin urmare, portabilitatea drepturilor de securitate socială nici nu se pune în discuție (ILO, 2008).

Deși unii migranți se pot afla în afară perioade lungi de timp, urmare a reînnoirii periodice a permiselor, majoritatea nu au posibilități să-și unifice familiile și nici să obțină ședere permanentă sau cetățenie în nicio țară din Golf sau din Orientul Mijlociu. De asemenea, sistemul duce la migrație ilegală, cu lucrători care depășesc termenii legali de ședere, așa cum se reflectă în programele recente de amnistiere. Cu toate că acest sistem de migrație temporară a forței de muncă, cu elemente de circularitate, a durat aproape patru decenii, acesta nu poate fi, în niciun caz, un model pentru societățile democratice liberale.

4.4 Sistemul de Permise de Muncă din Republica Coreea

După ani de zile de nerecunoaștere a necesității de lucrătorii necalificați, în 2004, Republica Coreea a decis să lanseze un program de migrație a forței de muncă temporară, anume Sistemul de Permise de Muncă (EPS). Acesta a avut mai multe obiective: eliminarea sistemului anterior de stagiați, satisfacerea nevoilor industriei prin admiterea regulată a lucrătorilor, reducerea migrației ilegale, precum și acordarea de asistență țărilor prietenoase în curs de dezvoltare. Republica Coreea a semnat

acorduri bilaterale cu țări din Asia, în special cu cele ai căror migranți se aflau cu statut nereglementat pe teritoriul ei. Negocierile și recrutările directe prin intermediul serviciului public de ocupare au avut scopul de a elimina unul dintre abuzurile majore ale sistemului, generate de agențiile private de recrutare. Legislația națională a muncii trebuia să fie aplicată tuturor lucrătorilor migranți. Cei care reveneau la sfârșitul contractului, la trei ani, se puteau recalifica, după expirarea a șase luni sau a unei luni, la cererea patronilor pentru reangajare, introducând astfel un element de circularitate în program.

Cu toate acestea, sistemul nu a atins niciunul din obiectivele sale esențiale. Creșterea fenomenului migrației ilegale rămâne încă alarmant și există deficiențe majore în protecția lucrătorilor. Evaluarea sistemului coreean EPS de către Amnesty International arată cât de ușor un program de muncă temporară, stabilit cu bune intenții, poate duce la aceleași abuzuri binecunoscute.

Odată cu punerea în practică a EPS, în august 2004, Republica Coreea a devenit una dintre primele țări din Asia, care a recunoscut drepturile lucrătorilor migranți. În temeiul legislației sud-coreene, ei au devenit egali în drepturi cu angajații coreeni, în sensul drepturilor la muncă, salarizare și beneficii. După cinci ani de la introducerea acestei scheme, lucrătorii migranți din Coreea de Sud continuau să fie supuși riscului de abuzuri și violare ale drepturilor omului, iar multe dintre practicile de exploatare existente în sistemul industrial anterior de stagiere încă mai persistă (Amnesty International, 2009: 2).

Utilizarea temporară a muncii migranților reprezintă strategia guvernului de a furniza forță de muncă ieftină, ușor de exploatat în companiile mici și mijlocii (Sindicatul Global: 24). Lucrătorii cu statut nereglementat au fost, deseori, ținta unor ilegalități, inclusiv încălcării drepturilor sindicale. Un raport al Confederației Internaționale a Sindicatelor arată: "Sistemul curent de permise de muncă pentru lucrătorii străini crește vulnerabilitatea migranților, favorizând abuzurile și exploatarea" (ITUC, 2008a: 10).

4.5 Programele de muncă sezonieră

4.5.1 Programul de muncă sezonieră în agricultură (SAWP), Canada

Programul Comunității Caraibelor și Mexicului privind lucrătorii sezonieri agricoli oferă posibilitatea fermierilor canadieni să angajeze circa 20 000 de lucrători străini, pe o perioadă de până la opt luni anual. Deși este un program de migrație temporară de muncă, se potrivește și modelului migrației circulare, pentru că, în mare parte, aceiași lucrători se întorc, an de an, să muncească în Canada. Este, deseori menționat ca fiind un program model, ce conține cele mai reușite practici ale migrației sezoniere (Newland, Agunias et al. 2008a). Lucrătorii obțin venituri mult mai mari decât acasă, iar migrația repetată le permite să revină la muncă, în fiecare an, în dependență de aprobarea angajatorilor. Oportunitatea de-a munci pentru lucrătorii slab calificați, rata înaltă de întoarcere voluntară în țările de origine și de participare a angajatorilor în acest program durabil, de-a lungul anilor, sunt printre factorii de succes.

Menționăm aici și marile probleme privind drepturile omului, comune pentru multe scheme de acest fel. Avendaco menționează: "În realitate, abuzurile descoperite sunt produse de sisteme concepute astfel, ca să-i țină pe muncitorii care dobândesc bunăstare, tăcuți și dependenți de programe". Lucrătorii protestează foarte rar, deoarece nu vor să renunțe la astfel de angajări, în timp ce funcționarii nu pun întrebări, pentru a menține Mexicul în programul respectiv. Preibisch a făcut următoarea remarcă: "În general, experiența lucrătorilor în Canada, în mare măsură, depinde de bunăvoința subiectivă a angajatorilor, cărora le sunt încredințați" (Preibisch: 3). Uniunea Lucrătorilor Comerciali și Alimentari apreciază programul SAWP ca fiind "secretul rușinos și murdar al Canadei" (Martin, 2007). Acea organizație a acționat în judecată autoritățile provinciale pentru încălcarea Legii privind Sănătatea și Securitatea, în cazul unor lucrători agricoli. De asemenea, și pentru taxarea migranților cu 11 de milioane de dolari canadieni pe an, legate de primele de asigurare de șomaj, de care, însă, migranții nu pot beneficia, deoarece cu asemenea statut, ei trebuie să părăsească Canada. Spre deosebire de Spania și Suedia (care iau în considerare posibilitatea trecerii la un statut permanent de ședere, după o experiență de muncă de patru ani), muncitorii din cadrul SAWP, chiar dacă au circulat ani de zile, nu pot beneficia de unificarea familiilor și nici de drepturi de obținere a șederii permanente.

În anul 2002, odată cu introducerea unui nou program pentru lucrătorii temporari (destinat și producătorilor agricoli), Proiectul-pilot pentru lucrători cu calificări joase din Canada a deraiat de la modelul acordurilor bilaterale. Aceasta a provocat abuzuri în recrutări, după cum menționează Preibisch.

4.5.2 Programul spaniolo-marocan în Cartaya, Spania

Deși Spania are o serie de programe pentru migrația temporară a forței de muncă, Proiectul-pilot privind migrația circulară în Cartaya, provincia în care se cultivă câpșuni „Huleva”, este convingător sub aspectul abordării întoarcerii. Spania a elaborat un program de migrație circulară pentru lucrători temporari cu Marocul, dar s-a confruntat cu probleme ce țin de rata scăzută a revenirii muncitorilor la sfârșitul sezonului. Autoritățile au schimbat regulile astfel, că doar mame cu vârsta sub 40 de ani, cu copii în întreținere, pot aplica, având dreptul garantat de întoarcere în sezonul următor, în cazul respectării regimului. Acestora nu li se permite să-și ia cu ele copiii. La finele sezonului din 2007, întoarcerea voluntară a migranților a fost de 85%. Acest program e considerat de primarul din Cartaya drept o "migrație etică", pentru a o distinge de migrația nereglementată, răspândită în zonă (Martin, 2007). Astfel, din punctul de vedere al țării de destinație, aceasta poate fi denumită "o bună practică" în migrația circulară, în ciuda practicilor discriminatorii de selecție care, în mod deliberat, separă mamele de copiii lor. Cu toate acestea, trebuie să se facă o comparație între condițiile de muncă a lucrătorilor naționali cu cele ale străinilor cu statut nereglementat. După cum a remarcat un comentator, sistemul permite provinciei "să exporte câpșuni prin importarea forței de muncă, care nu are nimic de spus, care nu poate încerca să rămână¹³, sau să aibă drepturi sau scopuri" (Arab, 2010). Ziarul spaniol "El País" a subliniat condițiile de muncă precare și unele cazuri de exploatare

sexuală și abuzuri în localurile oferite de angajatori. Femeile migrante, însă, au ezitat să-i denunțe pe abuzatori, din cauza fricii de a fi excluse pe viitor din schema migrațională (Andreu și Jiménez, 2010).

"... e mai bine să pierzi o sută de tați, decât o singură mamă."

Anthony, băiat de 17 ani din Cavite, Filipine

SMC (2003), Hearts APT: Migrația în ochii copiilor filipinezi,
Scalabrini Migration Centre, Manila, Filipine

4.5.3 Programul german pentru lucrători sezonieri

Programul german pentru muncitorii sezonieri care funcționează, în baza acordurilor de înțelegere dintre Agenția Federală a Muncii și serviciile de ocupare a forței de muncă din șapte state candidate UE și Croația, admite migranți la lucru, până la șase luni, dacă locurile de muncă vacante în agricultură, silvicultură, sectorul hotelier și de catering nu sunt ocupate de muncitorii locali. Cei mai mulți dintre cei selectați au fost cetățeni polonezi (Martin, 2007).

Programul permite până la șase luni de muncă pe an. Noutatea constă în numărul mare de persoane admise, în comparație cu programele pentru lucrători sezonieri din alte țări, care în ultimii ani, au atins cifra de 300 000. Schimbarea angajatorilor este îngăduită, condiția fiind ca Agenția Federală de Ocupare să fie informată. Majoritatea lucrătorilor aplicanți pot fi deja angajați în țările lor, ceea ce înseamnă că aceștia migrează pentru câștiguri mai mari peste hotare.

Nu există obligativitatea circularității, deoarece nu se ia în considerare locul de muncă anterior, dar în practică, angajatorii preferă să ia la lucru aceiași muncitori. Autoritățile germane specifică faptul că programul a fost motivat de necesitățile economice ale cererii de muncă în industrie și nu din rațiuni de dezvoltare (EPC, 2010a).

4.5.4 Programe pentru lucrători sezonieri în Australia și Noua Zeelandă

În 2007, Noua Zeelandă a lansat cunoscuta Politică de Ocupare Sezonieră (RSE), destinată muncitorilor sezonieri din insulele Pacificului. În 2008, Australia a urmat Schema-Pilot pentru Lucrători Sezonieri din Pacific (PSWPS). Noua Zeelandă prevede angajarea a până la 5 000 de muncitori pe an - în agricultură și horticoltură, pentru șapte - nouă luni, în orice perioadă de 11 luni. Lucrătorii nu pot trece la un alt tip de permise de muncă, în timpul șederii lor și trebuie să plece din această țară, la încheierea contractului.

Țările implicate în schema-pilot australiană sunt Papua Noua Guinee, Tonga, Vanuatu și Kiribati, care participă, de asemenea, și în RSE. Inițial, sistemul PSWPS va deschide

canale pentru ocuparea forței de muncă în horticultură și industrie. Lucrătorii vor fi angajați pentru o perioadă de până la șapte luni, timp de trei ani. E preconizată angajarea a circa 2 500 de lucrători temporari, până la al treilea an de „pilotare”.

Protecția lucrătorilor vulnerabili este o preocupare specială, odată cu semnalarea unor practici defectuoase de recrutare, inclusiv de înșelăciune și fraudă a forței de muncă străină din mai multe țări din Pacific (Ball, 2009). Oke a relatat:

„Deși sindicatele au temeri în privința programelor temporare de muncă pentru migranți, și-au arătat deschiderea față de unele dintre acestea, în special, față de Schema-Pilot pentru Lucrătorii Sezonieri din Pacific. O astfel de atitudine este pozitivă, dar este necesară o abordare precaută referitoare la declasarea, lipsirea migranților de drepturi, prin intermediul programelor temporare de lucru (Oke, 2010: 70).

Mișcarea sindicală australiano s-a pus de acord asupra PSWPS, a reglementării condițiilor de muncă ale migranților sezonieri din Pacific, din cadrul schemei-pilot. Acest proces necesită supraveghere și control nu doar în Australia, dar și în țările de origine. Este timpuriu de evaluat impactul acestor sisteme.

Conform unui studiu asupra efectelor sociale ale migrației de muncă, pe termen scurt, noul sistem din Noua Zeelandă, anume RSE oferă beneficii pentru angajatori, migranți și comunitățile de origine ale acestora. Cu toate acestea, există repercusiuni de ordin social, ce necesită examinare suplimentară (Bedford, Bedford et al. 2009: 65).

4.6 Sumar

Trecerea în revistă a programelor selectate evidențiază diversitatea acestor scheme de migrație temporară și circulară, dezvoltate în diferite contexte. Cele mai multe sunt mici și este puțin probabil să aibă un impact semnificativ în dezvoltarea țărilor de origine, care se confruntă cu probleme de șomaj sever, sărăcie și lipsa locurilor de muncă decentă. După cum a declarat Castele:

„strategiile privind dezvoltarea în baza remitențelor, par simpliste și naive. Migrația, ca fenomen separat, nu poate elimina constrângerile structurale, odată cu creșterea economică durabilă. Sunt necesare abordări mai largi și mai de durată, care ar asocia beneficiile potențiale ale migrației cu strategii generale de reducere a inegalităților și de îmbunătățire a infrastructurii economice, bunăstării sociale și guvernării politice (Castele, 2006: 174).”

Hein De Haas punctează, de asemenea, limitările acestor politici:

„Comerțul, asistența, migrația de întoarcere și remitențele nu sunt soluții rapide pentru migrație. Există dubii serioase în ceea ce privește credibilitatea unor astfel de politici. În primul rând, politicile comerciale protecționiste ale țărilor bogate sunt, deseori, incompatibile cu obiectivele lor de promovare a dezvoltării în țările sărace. În al doilea rând, țările-gazdă nu au dovedit niciun angajament serios față de politici viabile de migrație și dezvoltare, dincolo de perspectiva îngustă de a stimula întoarcerea migranților nedorți și fixarea migrației temporare, ca soluție ideală de prevenire a stabilirii permanente în statele-gazdă.

Acest lucru ignoră eșecurile repetate din trecut, "politicile ușilor rotative" și efectele lor perverse cu privire la mobilitatea circulară (Haas, 2006: 31). Se aplică, în egală măsură, încercărilor și inițiativelor de a proiecta o migrație limitată temporară sau circulară, ca și catalizatori de dezvoltare în țările de origine. Merită citat în acest context autorul Bedford, care făcea următoarea observație privind migrația circulară:

„Programele pentru gestionarea migrației, care încearcă să instituționalizeze circulația populației, nu sunt susceptibile de a oferi câștiguri triple atât migranților și țărilor de origine, cât și statelor-gazdă. Acestea pot fi inițiative utile, ca parte a pachetelor complexe de politici, menite să faciliteze mobilitatea forței de muncă între țări. Câștigurile pentru migranți, pentru țările de origine și de destinație nu pot fi dobândite decât atunci, când există oportunități: pentru angajați de a se transfera la alte tipuri de scheme de lucru și de ședere, pentru patroni ca să-și mențină angajații avansați, în vederea dezvoltării întreprinderilor, iar comunitățile gazdă să beneficieze de fluxurile de venituri regulate și de alte posibilități pentru familiile lor. Toate aceste aspecte sunt asociate cu regimuri de circulație a populației mai puțin reglementate (Bedford, 2009: 9).

Secțiunea următoare se referă la politicile și activitățile Comisiei Europene în domeniul migrației circulare și parteneriatelor de mobilitate.

5 POLITICILE ȘI ACTIVITĂȚILE COMISIEI EUROPENE PRIVIND MIGRAȚIA CIRCULARĂ

Este important de remarcat de la bun început că în 2007, Comisia Europeană (CE) a propus realizarea unor parteneriate de mobilitate și programe de migrație circulară între UE și țările terțe (Comisia Europeană, 2007). Deși ambele au fost descrise în același comunicat, parteneriatele de mobilitate propuse de Comisia Europeană sunt diferite de migrația spontană - circulară și temporară, dar și de cea gestionată, modele abordate aici. Cele din urmă sunt analizate în contextul Abordării Globale a Migrației (GAM) și reprezintă o încercare de externalizare a politicii UE față de țările terțe (Carrera și Sagrera, 2009). GAM extinde politicile precedente ale UE, dincolo de combaterea migrației ilegale prin intermediul a trei piloni: combaterea migrației nereglementate, promovarea migrației legale și consolidarea contribuției pozitive a migrației asupra dezvoltării. Parteneriatele de mobilitate combină aceste trei elemente și sunt, astfel, mai extinse decât modelul de migrație circulară propus de CE. Maastricht Graduate School of Governance's Policy Brief (MGSG, 2010) oferă o explicație clară a acestor parteneriate de mobilitate. Acestea pot conține unele prevederi ce se referă la migrația circulară, ca opțiuni pentru migrația legală.

Cu referire la migrația circulară, Pastore subliniază două aspecte fundamentale ale abordării CE vizavi de circularitate (Comisia Europeană, 2007): natura bidirecțională, bazată pe stimulente.

În primul rând, strategia propusă se referă atât la "migrația circulară a resortisanților unei țări terțe stabiliți în UE", cât și la "migrația circulară a persoanelor rezidente într-

o țară terță". Prima categorie, descrisă ca migrație circulară pasivă, într-un recent document al EuropeAid (EuropeAid, 2010), se referă la resortisanții țărilor terțe (membri ai diasporei), stabiliți în UE, care ar putea reveni temporar în țările de origine pentru o angajare productivă. Categoria mai importantă, totuși, pentru dezvoltarea țărilor de origine este cea de-a doua, descrisă de EuropeAid ca "migrație circulară activă", și pe care CE o caracterizează ca acoperind "o gamă largă de situații, precum: resortisanții țărilor terțe care doresc să lucreze temporar în UE, spre exemplu, în locuri de muncă sezoniere, resortisanții țărilor terțe care doresc să studieze în Europa înainte de a reveni în țara lor" și multe altele enumerate în secțiunea 2 al acestui document. Astfel, această categorie include atât lucrători migranți temporari (se menționează numai lucrători sezonieri, în mod special), cât și elevii, și stagiarii. Este important de reținut faptul că documentele ulterioare se raportează numai la muncitorii sezonieri din rândul lucrătorilor necalificați din țările terțe, care vor fi încadrați în aceste programe.

În al doilea rând, Comisia s-a pronunțat clar asupra faptului că întoarcerea eficientă este o componentă esențială a migrației circulare, pentru care vor fi oferite stimulentele administrative și materiale. Pastore menționează, pe bună dreptate, că acest aspect al abordării UE cu privire la migrația circulară este "plin de ambiguități". Stimulentele se referă la: garanții pentru dreptul de ședere în viitor sau oportunități de admitere; sprijin mai bun pentru activități productive de reintegrare la întoarcerea în țara de origine; o mai bună transferabilitate a drepturilor la pensie și sprijin pentru revenirea temporară a migranților cu înaltă calificare.

"Migrația circulară poate crea o oportunitate pentru persoanele rezidente într-o țară terță să vină temporar în UE, la muncă sau/și la studii, cu condiția că, la sfârșitul perioadei pentru care le-a fost acordat dreptul de intrare, acestea să-și restabilească viza de reședință și activitatea în țara lor de origine. Circularitatea poate fi îmbunătățită prin a oferi migranților posibilitatea de a-și păstra o anumită formă de mobilitate privilegiată la întoarcere, fie către, fie din statele membre, în care persoanele au avut anterior reședința, spre exemplu, sub forma unei simplificări de admitere/proceduri de revenire."

(Comisia Europeană, 2007: 9)

Comisia a recomandat mai multe directive, pentru a facilita migrația circulară reglementată și statutul juridic al resortisanților țărilor terțe: pentru rezidenții pe termen lung, ce permite perioade de absență din UE, fără a pierde statutul de rezident pe termen lung; „Blue Card” se referă la admisia imigranților cu înalte calificări; recenta directivă cu privire la lucrătorii sezonieri. „Blue Card” a fost deja adoptat și este în curs de implementare în statele membre ale UE, în timp ce directiva pentru admiterea migranților sezonieri este în fază de proiect. Dacă va fi adoptată, aceasta va stabili o procedură rapidă pentru admiterea lucrătorilor sezonieri din țările terțe, în baza unor criterii comune, în special, existența unui contract de muncă sau a unei oferte de job cu caracter obligatoriu, care să specifice salariul (Comisia Europeană, 2010).

Programul de la Stockholm al Consiliului UE a solicitat CE să prezinte, până în anul 2012, propuneri privind migrația circulară, ca parte a activității sale privind migrația și dezvoltarea:

modalități de a cerceta în continuare fenomenul migrației circulare și căile de facilitare a circulației reglementate a oamenilor, fie în interiorul, fie în afara unor proiecte sau programe specifice. CE a mai cerut un studiu amplu referitor la maniera în care sectoare relevante ale politicilor pot afecta condițiile pentru creșterea mobilității temporare și circulare (Consiliul UE, 2009: 62).

Parteneriatele de mobilitate oferă asistență țărilor terțe în domeniul combaterii migrației nereglementate ("ilegale" în terminologia CE), promovării migrației legale și consolidării aportului pozitiv al migrației la dezvoltarea țărilor terțe, care doresc să coopereze în domeniile de readmisie, controlului migrației nereglementate și reintegrării repatriaților (CE, 2007b). Din opt angajamente enumerate, ce urmează a fi îndeplinite de către țările terțe, pentru a face parte din parteneriatele de mobilitate, șapte se referă la gestionarea eficientă a frontierelor, prevenirea migrației ilegale și acceptarea readmisiei (Boxa 5). Al optulea angajament ține de eforturile ce trebuie depuse de aceste state pentru a reduce presiunile migrației, prin crearea condițiilor de muncă decentă și dezvoltarea locală. Deși acestea sunt exemple de angajamente și nu sunt exhaustive, reprezintă condiții extrem de stricte, având în vedere că țările de origine, cu resursele limitate de care dispun, nu au un nivel ridicat de control al migrației sau capacitatea de a gestiona eficient frontierele, că nici statele UE nu au avut succese remarcabile în această direcție, cu fondurile și instrumentele lor net superioare.

Boxa 5:

Conținutul parteneriatelor de mobilitate: angajamente așteptate de la țările terțe

- Un angajament de readmisie efectivă a cetățenilor proprii și cooperarea deplină în identificarea acestora;
- Un angajament suplimentar privind readmisia, în condiții clar definite, resortisanții țărilor terțe și apatrizii, care au intrat în UE prin teritoriul țării în cauză, după caz, în cadrul unui acord de readmisie cu CE;
- Inițiative de descurajare a migrației ilegale prin intermediul unor campanii informaționale specifice;
- Eforturile de îmbunătățire a controlului și / sau managementului la frontieră, sprijinite de cooperarea operațională cu statele membre și / sau FRONTEX (Agenția Europeană pentru Gestionarea Cooperării Operative la Frontierele Externe);
- Eforturile de îmbunătățire a securității documentelor de călătorie contra fraudei sau falsificării;

- Un angajament în privința cooperării și schimbului de informații relevante cu autoritățile din statele membre ale UE, cu scopul de a îmbunătăți cooperarea privind remedierea problemelor de gestionare a frontierelor, contribuind astfel la reducerea riscurilor de securitate, legate de circulația internațională a persoanelor;
- Măsuri și inițiative specifice și ferme privind combaterea contrabandei migranților și a traficului de ființe umane;
- Angajamente pentru promovarea ocupării productive a forței de muncă și a muncii decente și, în general, pentru îmbunătățirea condițiilor economice și sociale, deoarece acestea pot contribui la reducerea stimulentei pentru migrația ilegală.

Extras din documentele Comisiei Europene (2007: 4)

Astfel, nu este surprinzător faptul că au existat doar trei parteneriate stabilite până acum: „Cape Verde”, „Georgia” și „Republica Moldova”. Negocierea unui parteneriat de mobilitate cu Senegal a fost stopat. Unii pun la îndoială chiar și faptul că Moldova a fost entuziasmată de ideea parteneriatului de mobilitate și susțin că interesul nu a fost exprimat oficial de Guvernul Republicii Moldova, ci de Organizația Internațională pentru Migrație (Reslow, 2009a: 15).

Reslow explică limitările de abordare a parteneriatelor pentru mobilitate, pe baza experiențelor recente.

În ceea ce privește conținutul de politică, parteneriatele pentru mobilitate arată o tendință restrictivă (în ciuda retoricii lor de promovare a oportunităților de migrație legală). Este un exemplu de lege „moale” și de integrare flexibilă, ce reflectă tendința generală de externalizare în politica de migrație a UE. Aceste parteneriate sunt coercitive față de țările partenere (Reslow, 2010a: 16).

Chou și Gibert (Chou și Gibert, 2010: 8) arată că abordarea UE a Parteneriatului de Mobilitate cu Senegal a contribuit la stagnarea negocierilor. Conform unui oficial senegalez implicat în negocieri, "odată cu frecvența acestor probleme, Europa a venit cu un proiect definitiv și nu a considerat necesar să se consulte cu partea senegaleză." Chou și Gibert apreciază că textul parteneriatului de mobilitate propus cu Senegal e aproape identic cu cel al Acordului cu Republica Capului Verde, cu unele modificări minore.

Tabelul 5 oferă informații recente privind parteneriatele de mobilitate pentru cele trei țări-pilot. Evidențiază în mod clar natura eterogenă a parteneriatelor Africii și Europei, cu doar cinci țări care sprijină parteneriatul cu Republica Capului Verde, în timp ce Republica Moldova și Georgia au suport puternic în această privință.

Tabelul 5: Statele membre UE implicate în parteneriatele de mobilitate

	Capul Verde 2008	Moldova 2008	Georgia 2009
Statele UE determinante	Portugalia	Suedia	Cehia Republic
Numărul proiectelor propuse	31	64	17
Statele partenere	Franța Luxemburg Țările de Jos Portugalia Spania	Bulgaria Cipru Cehia Franța Grecia Germania Ungaria Italia Lituania Polonia Portuglia România a Slovenia Slovacia Suedia	Belgia Bulgaria Cehia Danemarca Germania Estonia Grecia Franța Italia Lituania Letonia Țările de Jos Polonia România Suedia Marea Britanie

Sursă: Reslow, 2010b

Acest lucru, probabil, scoate în evidență motivația politică, mai curând, decât angajamentul pentru dezvoltare, element decisiv, forța motrice în programele de migrație circulară (Reslow, 2010b).

Cât privește activitățile din cadrul unor asemenea parteneriate, a fost remarcat anterior că, până în prezent, au existat foarte puține componente de migrație și mobilitate (migrația forței de muncă legală) (Reslow 2010b; Carrera and Sagrera, 2009). Există perspective mari cu cele 64 de proiecte propuse pentru Republica Moldova, 17 pentru parteneriatul, mai recent, cu Georgia și 31 de proiecte pentru Republica Capului Verde. Nu este clar, însă, dacă suma totală, prevăzută pentru diverse activități slab finanțate, pentru formarea în domeniul controlului de frontieră, consolidarea capacităților personalului și îmbunătățirii calității datelor, etc., ar putea avea un impact masiv de dezvoltare, în cele din urmă. Nu sunt de negat nici câștigurile limitate ale statelor partenere în facilitarea obținerii vizelor, a drepturilor de reintrare a migranților și a unei cooperări mai bune între țări, realizate în cadrul parteneriatelor.

O evaluare a parteneriatelor de mobilitate, efectuată de Comisia Europeană, în decembrie 2009, a prezentat estimări optimiste. Iată concluziile sale:

„Această evaluare preliminară confirmă faptul că parteneriatele de mobilitate sunt niște instrumente promițătoare, inovatoare și cuprinzătoare și pot reprezenta un cadru valoros pentru creșterea nivelului de transparență, consolidarea sinergiilor, declanșând cooperarea și asigurând operațiuni mai rentabile între parteneri, între Comisie și statele-membre, precum și în interiorul acestora, între diferite ministere și departamente implicate” (Comisia Europeană, 2009: 8).

Au existat mai multe critici vizavi de parteneriatului de mobilitate a migrației circulare. Acesta necesită o serie de condiții de durabilitate, susține Steffen Angenendt (Angenendt, 2007). Potrivit autorului, un accent deosebit trebuie să fie pus pe trei aspecte:

- În primul rând, trebuie să fie decis, dacă se va raporta la obiectivele politicilor de dezvoltare sau ale celor de migrație, deoarece forma concretă a programului va depinde de aceasta.
- În al doilea rând, trebuie să se stabilească, dacă noțiunea de migrație circulară reprezintă, de fapt, migrație repetată sau, pur și simplu, o singură migrare. Aceasta este o diferență semnificativă. Pentru a evita capcanele politicilor de recrutare din trecut, e importantă asigurarea măsurilor de integrare în cazul migranților temporari, în timpul șederilor pentru perioade mai îndelungate (de integrare temporară).
- În al treilea rând, trebuie să se țină cont de faptul, că programele de migrație temporară pot realiza rezultate durabile doar atunci, când acestea sunt încorporate în concepte de migrație cuprinzătoare. În acest context, trebuie clarificat, în ce condiții un sejur temporar poate fi transformat într-o ședere permanentă.

Experții Carrera și Sagrera susțin că, de fapt, parteneriatele se stabilesc în scop de securitate a țărilor UE.

„Având în vedere originile lor actuale, justificarea, natura condiționată și tipurile de politici de migrație circulară promovate de aceste parteneriate, ar trebui să fie considerate parteneriate "de securitate" pentru statele-membre ale UE și, într-o măsură limitată, pentru țările non-UE. Concomitent, ele ar putea fi considerate parteneriate "nesigure" pentru coerența și legitimitatea politicii de imigrație a forței de muncă a UE, precum și libertatea și securitatea lucrătorilor din țări terțe” (Carrera și Sagrera, 2009:).

Raportul rețelei internaționale de organizații ale cetățenilor “European Social Watch” pentru anul 2009 a ridicat o serie de probleme relevante, privind migrația circulară. În document se menționează:

„Recunoașterea de către UE a potențialului de dezvoltare al migrației este, cu siguranță, un avantaj. Cu toate acestea, până în prezent, o astfel de recunoaștere pare a fi mai mult retorică decât ar reprezenta o realitate. În timp ce politicile europene de imigrație sunt necesare, acestea trebuie să fie concepute astfel, ca să contribuie la dezvoltare și să nu fie orientate doar spre interesele economice și de securitate ale Europei” (European Social Watch, 2009: 4).

Un alt ONG, “Solidar”, și-a exprimat, de asemenea, rezervele privind abordarea în cauză. Acesta a subliniat, că poziția CE privind programele de migrație circulară, exclude grupuri mari de muncitori necalificați, care ar putea beneficia de această măsură și, aparent, consideră că singurele categorii pentru care migrația circulară ar fi benefică sunt cercetătorii, antreprenorii și profesioniștii de calificare înaltă, ca și în documentul privind migrația și dezvoltarea.” Ulterior, el adaugă:

„Politicile actuale ale UE privind migrația și integrarea sunt lipsite de coerență, deoarece promovează, în același timp, "exodul de creiere" din întreaga lume, prin acceptarea migranților înalt calificați și închiderea ușilor în fața celor cu calificări joase, necalificați și săraci, sau oferindu-le standarde duble, prin refuzul accesului la întreaga gamă de drepturi, sociale și de muncă. De aceea, ONG-ul “Solidar” solicită o atenție sporită asupra problemelor ce leagă migrația de ocuparea forței de muncă, deoarece prezența unui cadru politic și juridic clar privind drepturile lucrătorilor migranți, este extrem de importantă, în scopul de a crește integrarea cetățenilor țărilor non-UE” (Solidar, 2010: 1).

În pofida retoricii privind legătura dintre mobilitate, migrație și dezvoltare, faptul că există oportunități foarte limitate pentru resortisanții țărilor terțe, în special, a lucrătorilor necalificați de a migra în scopul angajării în statele membre ale UE, persistă. Un studiu solicitat de Comisia Europeană (BEPA, 2010) a analizat condițiile de intrare și de ședere, prevăzute pentru resortisanții țărilor terțe "necalificați și cu calificări inferioare" în cele 27 de state-membre ale UE și a ajuns la următoarea concluzie:

„În ciuda necesităților existente pentru forța de muncă necalificată și slab calificată, imigrația lucrătorilor din această categorie nu se referă, în mod specific, în context UE, fie la nivel național în cele 27 de state-membre. Acțiunile trebuie întreprinse la nivel național și european, cu scopul de a crea mecanisme eficiente și flexibile, care ar permite statelor-membre să satisfacă nevoia existentă pentru resortisanții țărilor terțe” (BEPA, 2010: 9).

Cercetarea arată, că doar o singură țară, Lituania, și-a simplificat regulile de angajare a lucrătorilor migranți din țările terțe. Nu este clar, însă, dacă situația rămâne a fi valabilă, în situația economică.

O altă problemă e că aceste programe trec sub tăcere prezența lucrătorilor cu statut nereglementat în UE. “Milioane de imigranți fără acte locuiesc în UE. Prezența acestora nu poate fi, pur și simplu, ignorată, abordată în contextul gestionării frontierelor și / sau regularizării”, a remarcat ONG-ul “Solidar”. Circularitatea acestor persoane a fost constrânsă de abordările privind "crimigrarea"¹⁴ și expunerea lor deschisă va permite absorbția pe piețele muncii sau de returnare demnă.

6 INIȚIATIVE ȘI ABORDĂRI GLOBALE PRIVIND MIGRAȚIA CIRCULARĂ

6.1 Comisia Mondială privind Migrația Internațională

Comisia Mondială privind Migrația Internațională a jucat un rol esențial în promovarea conceptului de migrație circulară în cercuri internaționale. Deși comisia nu a definit migrația circulară, ea a folosit și termenul de migrație temporară, iar în unele cazuri, și cea de reîntoarcere. Aceasta a declarat: "Țările în curs de dezvoltare câștigă mai mult de pe urma migrației temporare și circulare a cetățenilor, decât din plecarea lor permanentă" (GCIM, 2005: 31). Comisia a menționat, de asemenea: "Statele și organizațiile internaționale ar trebui să formuleze politici și programe, ce ar spori impactul de dezvoltare al migrației circulare și de întoarcere".

Cu toate acestea, raportul nu oferă nicio justificare pentru aceste puncte de vedere, cu excepția unor trimiteri la diminuarea exodului de creieri. În document, există doar șase referiri la migrația circulară. Concluzionând că "vechea paradigmă de stabilire permanentă a migranților cedează, treptat, în fața migrației temporare și circulare", exemplul de față este unul de migrație a unui lucrător din Asia, angajat în bază de contract de muncă pe termen scurt, atât în interiorul, cât și în afara regiunii. După cum a fost reiterat mai sus, acest model de migrație temporară nu reprezintă o dezvoltare recentă. Raportul comisiei indică, în mod întemeiat, că "țările de destinație pot promova migrația circulară prin furnizarea unor mecanisme și canale, care permit migranților să se deplaseze relativ ușor între țara lor de origine și cea de destinație" (GCIM, 2005: 31).

6.2 Raportul Secretarului General al ONU către dialogul la nivel înalt al ONU privind migrația și dezvoltarea, 2006

Raportul sus-menționat evidențiază, în cea mai mare parte, programele de migrație temporară și ia act de potențialul acestora, care ar conduce la "sinergii benefice pentru migranți, țările de origine și țările de destinație" (ONU, 2006). Punctul 84 din raport reiterează argumentele obișnuite pentru o situație de câștig triplu, care poate fi obținut prin intermediul programelor temporare. În act sunt relatate, de asemenea, problemele ce apar în astfel de circumstanțe.

Cu toate acestea, programele de migrație temporară nu oferă o soluții totale la provocările migrației. În special, statutul lor temporar face adaptarea migranților mai dificilă și poate duce la marginalizarea lor. Ținând cont de necesitățile structurale pentru migranții suplimentari în țările industrializate, asociate cu tendințele economice, demografice și sociale, rezolvarea unor astfel de nevoi exclusiv cu migranți temporari, se poate dovedi a fi problematică (ONU, 2006: 36-37).

Ulterior, raportul abordează problema migrației circulare la capitolul "Circulație" și la cel privind migrația de revenire (remigrația), unde se menționează: "Ca și în cazul emigrării, revenirea nu necesită un statut permanent". Migranții care revin pentru o

perioadă de timp și apoi pleacă din nou, sunt implicați în "circulație". Circulația, însă, nu are loc atunci când migranții revin doar pentru vizite scurte, dar în esență, rămân a fi stabiliți în străinătate (ONU, 2006: 68)." Ultima teză pare a fi contradictorie deoarece, aparent, exclude mișcările circulare ale diasporei.

Odată cu remarcarea dezvoltării limitate și altor beneficii de angajare pe termen scurt a migranților peste hotare, raportul descrie un caz de siguranță a statutului de rezident în străinătate. Acest lucru este în concordanță cu ideea de întoarcere durabilă.

Circulația benefică între țările de origine și cele de destinație pare a fi mai probabilă atunci, când migranții dispun de un nivel de siguranță. Circulația forțată, legată de reînnoirea reședinței temporare sau a permisului de muncă poate duce la mai puține beneficii (ONU, 2006).

6.3 Raportul de Dezvoltare Umană pentru anul 2009 al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD)

Raportul PNUD de Dezvoltare Umană - 2009 – „Depășirea barierelor: mobilitatea și dezvoltarea umană” face doar câteva referiri la migrația circulară. Acesta include migrația circulară în pachetul său de politici de bază pe două domenii, în care reforma politicii de migrație este văzută ca fiind dezirabilă și fezabilă: "Programele sezoniere sau circulare și accesul persoanelor necalificate, prin căi condiționate de extindere" (PNUD, 2009: 96).

În mod paradoxal, prima cale ce ține de migrația circulară, menționează, în principal, "scheme de activități cu adevărat sezoniere, în sectoare cum ar fi agricultura și turismul". Acestea includ următoarele elemente-cheie pentru planificarea și punerea în aplicare a reformelor: consultări cu guvernele țărilor de origine, implicarea sindicatelor și a angajatorilor, acordarea unor garanții salariale de bază, protecția sănătății și siguranței la locul de muncă, precum și vizitele repetate. Să menționăm schemele de lucru pentru muncitorii sezonieri canadieni și din Noua Zeelandă, furnizoare ale acestor elemente. În concluzie, lucrătorii din aceste sisteme se bucură de o protecție mai bună decât cei ilegali, și acesta e avantajul major, sub aspectul dezvoltării umane. Cu toate acestea, comparația reală trebuie să fie făcută dintre cei amintiți mai sus cu lucrătorii migranți cu statut reglementat, cu o durată mai lungă de timp sau cu lucrătorii băștinași, implicați în munci similare. În alte capitole ale raportului, sunt menționate și beneficiile de circulație a diasporei.

Al doilea mecanism descris în raport ține de extinderea numărului de vize pentru persoanele cu nivel scăzut de calificare, condiționată de cererea angajatorului. Se menționează și faptul că vizele pot fi emise, inițial, doar temporar pentru sectoarele unde e lipsă de forță de muncă, însă cu dreptul de a aplica pentru extinderea perioadelor de ședere până la obținerea unui statut permanent, cu prevederea de a schimba angajatorii. Se recomandă, de asemenea, introducerea unor dispoziții de încurajare a circularității, cum ar fi portabilitatea prestațiilor de securitate socială acumulate. Raportul nu explică posibila suprapunere sau interrelațiile dintre cele două

aspecte ale migrației - circulară și temporară, pentru persoanele cu calificare inferioară. Apar, cu greu, concluzii noi.

6.4 Organizația Internațională pentru Migrație (OIM) și migrația circulară

În calitate sa de agenție ce deservește țările UE, o miza importantă a OIM ține de implementarea programelor de migrație circulară. Facilitarea procedurii de recrutare externe și a migrației circulare reprezintă unul dintre cele mai semnificative domenii de activitate a respectivei organizații.

Multe țări industrializate solicită lucrători străini temporari și pe termen lung, deoarece forța de muncă locală nu poate satisface cererea internă, pentru a rămâne competitive în economia de piață globală. Facilitarea migrației circulare poate răspunde cerințelor pieței muncii pe termen scurt, în același timp, maximizând impactul de dezvoltare în țările și comunitățile de origine (OIM, 2008a: 3)

Strategia OIM semnalează evoluții pe termen scurt și în alte tipuri de migrație circulară. Punctul 12 al strategiei prevede: "De a sprijini eforturile statelor în domeniul migrației forței de muncă, în special, al migrației pe termen scurt, cât și altor tipuri de migrație circulară" (OIM, 2007: 7).

O analiză recentă a Strategiei OIM oferă mai multe informații cu privire la punctul 12 din acest act (OIM, 2010). Este vorba de sprijinul acordat guvernelor, societății civile și părților interesate din sectorul privat, în domeniul migrației de muncă în patru direcții: stimularea sinergiilor dintre migrație și dezvoltare; facilitarea elaborării și punerii în aplicare a politicilor și programelor de migrație a forței de muncă, pentru a optimiza beneficiile lor în dezvoltare; promovarea canalelor legale în vederea mobilității forței de muncă, inclusiv ca o alternativă la migrația neregulată; promovarea protecției eficiente și acordarea serviciilor de asistență lucrătorilor migranți și familiilor acestora. La punctul 3, sunt menționate programele de migrație circulară și activitățile privind difuzarea informației, crearea bazelor de date și înregistrarea lucrătorilor migranți potențiali, cât și potrivirea abilităților cu cererea existentă. OIM a asistat mai multe țări de origine, cum ar fi Columbia, El Salvador, Guatemala, Honduras și Mauritius în pre-selectarea, pregătirea și detașarea a 12 405 muncitori temporari străini în Canada, în perioada anilor 2007- 2009 (OIM, 2010: 19). De reținut, că OIM nu tratează activitățile diasporei sale în Programul Migrația pentru Dezvoltare în Africa (MIDA) drept migrație circulară, deși reuniunea GFMD și MPI le-a descris astfel.

Astfel, în ceea ce privește migrația circulară, activitatea OIM acoperă mai multe domenii:

a. Elaborarea unor programe viabile de migrație circulară. În curând, vor fi lansate noi astfel de programe pentru guvernele europene. Acestea nu pot fi descrise, direct ca programe de migrație circulară, însă conțin elemente de circularitate. OIM coordonează, cu suportul Guvernului Republicii Columbia, extinderea modelului de

migrație a muncii circulare și temporare între Spania și Columbia, creat de Uniunea Fermierilor din Catalonia. Programul a sprijinit, de asemenea, Republica Moldova și Georgia, în procesul de negocieri cu Comisia Europeană, privind migrația circulară și parteneriatele de mobilitate. La acesta se recurge, de asemenea, odată cu acordarea asistenței tehnice periodice țărilor vizate.

b. În timpul reuniunii GFMD de la Bruxelles, în anul 2007, Programul MIDA al OIM a fost recunoscut ca o inițiativă importantă de circulație a competențelor, iar ca urmare a acestei reuniuni, s-a decis revizuirea acestuia, împreună cu Programul „TOKTEN” al PNUD (semnifică transferul de cunoștințe prin intermediul resortisanților expatriați).

c. OIM a creat și menține o bază de date pentru a facilita aranjamentele privind migrația circulară, stabilite între Guvernul Mauritius și Franța.

d. Cercetarea privind migrația circulară. Practic, toate activitățile de cercetare la acest subiect au fost sponsorizate de OIM. Raportul Global OIM pentru anul 2005 a făcut o referire clară la migrația circulară ca opțiune politică.

Promovarea la o scară mai largă a migrației circulare, de exemplu, prin deschiderea mai multor căi pentru migrația legală, duce la repetarea migrației forței de muncă temporare, pentru a stimula revenirea, în perspectivă, la același loc de muncă, eliberarea permiselor de ședere sau acordarea dreptului la *dublă cetățenie unor* migranți, ca metodă de încurajare pentru *productivitate* în muncă și liber schimb între cele două țări ... și regimuri mai flexibile de viză (OIM, 2005: 296).

În anul 2008, Oficiul OIM de la Budapesta a lansat publicația "Migrația circulară sau permanentă", ce conține o serie de studii de țară pentru Europa (autori: Honekopp și Mattila). Titlul este destul de confuz, deoarece volumul nu prezintă un discurs comparativ dintre cele două sisteme de migrare, la nivel conceptual sau empiric. Acesta conține doar trimiteri ad-hoc la practicile de migrație circulară, din câteva țări europene.

Raportul Mondial al OIM privind Migrația pentru anul 2008 (OIM, 2008b) oferă câteva exemple de migrație circulară din Mauritius, scheme sezoniere pentru insularii din Pacific și modelul de migrație circulară Columbia-Spania, însă nu pare să adopte o anumită poziție față de fenomenul migrației. Raportul propune ca ambele forme de migrație - cea permanentă și cea temporară - să fie discutate odată cu formularea politicilor migrației de muncă, însă, fără a da preferință vreo uneia dintre ele. Raportul Mondial privind Migrația pentru anul 2010 (OIM, 2010) include promovarea migrației circulare printre alte zece domenii de bază, ce solicită capacități mai eficiente, pentru a realiza deplin potențialul de migrație și a contribui la dezvoltare. Documentul a subliniat că dezvoltarea capacităților ar fi necesară "de-a lungul ciclului de migrație circulară, începând cu etapa premergătoare, prin inserarea pe piața muncii, reintegrarea în țara de origine și instituirea procedurilor care ar permite, potențial, reintrarea periodică a migranților în țara de destinație cu scopul de a munci (IOM 2010: 53)15.

6.5 Forumul Global pentru Migrație și Dezvoltare (Reuniunea GFMD) și migrația circulară

Migrația circulară a ajuns în prim-planul forumurilor GFMD din 2007, 2008 și 2009. Discuțiile pe această temă la ședința de guvern, din 2007, au evidențiat efectele obișnuite ale migrației circulare, un subiect central de pe agenda Reuniunii GFMD.

Migrația circulară a fost descrisă ca o temă nouă, de maxim interes pentru GFMD, devenită prioritară și pe ordinea de zi a UE. Aceasta sugerează legătura operațională între migrație și dezvoltare și permite o reconciliere a agendelor politicilor migraționale și a celor de dezvoltare. Este o formă a migrației care poate: a) să contribuie la dezvoltarea obiectivelor, prin a face ca cea mai mare parte a capitalului uman să fie reprezentată de migranți și b) să răspundă nevoilor și constrângerilor de echilibru, de ordin social și economic în țările de destinație” (Reuniunea GFMD, 2008: 76).

Raportul final al Reuniunii GFMD din anul 2007 a citat din documentul de bază al MPI, potrivit căruia, "migrația circulară se află la periferia dezbaterilor referitoare la migrația și dezvoltarea" (Newland și Agunias, 2007) - o viziune exagerată, după cum a fost remarcat anterior. Ca un alt avantaj, acesta a adăugat că "migrația de muncă circulară poate garanta un provizorat și o legalitate mai mare migrației". Nu este clar de ce un provizorat mai mare este considerat o virtute. Raportul a apreciat programele de lungă durată, precum Programul PNUD "Transferul de Cunoștințe prin Intermediul Resortisanților Expatriati" (TOKTEN), inițiat în anul 1977 și Programul OIM de Dezvoltare în Africa (MIDA), ca exemple-modele de migrație circulară.

Autorii raportului recomandau organizarea unui atelier de lucru privind migrația circulară în Mauritius, înainte de Forumul din anul 2008, precum și efectuarea unei evaluări independente referitoare la impactul de dezvoltare, produs de modelele de circulație a competențelor, de felul programelor MIDA și TOKTEN.

Atelierul organizat în Mauritius a identificat cinci elemente de bază pentru buna gestionare a migrației circulare, ce ar conduce la avantaje reciproce de dezvoltare:

- Elaborarea unor politici durabile și cooperarea părților interesate;
- Date îmbunătățite, cercetări și evaluări;
- Elaborarea unui cadru legal stimulat;
- Implementarea inițiativelor și proiectelor-pilot;
- Consolidarea capacităților țărilor partenere.

Referirea specifică la drepturi în această secțiune scoate în evidență drepturile de ședere ale diasporei. La finalul atelierului, următoarele țări și-au anunțat interesul în lansarea unor noi proiecte-pilot: Franța, Mauritius, Țările de Jos, Portugalia și Republica Capului Verde (Guvernul din Mauritius și Comisia Europeană, 2008). Raportul atelierului a fost pus în circulație, în timpul Reuniunii GFMD de la Manila, din anul 2008. Reuniunea GFMD de la Atena, din anul 2009, a abordat chestiunea "reintegrării și migrației circulare și eficienței acestora pentru dezvoltare" (GFMD, 2009).

Dezbaterile s-au axat pe reintegrarea și rolul țărilor de origine și de destinație în această problemă. În perioada Zilelor Societății Civile, sindicatele au adus critici aspre conceptului, în cadrul unei prezentări publice (Avendaño, 2009). Raportul societății civile a elucidat, de asemenea, lacunele acestui model de migrațiune și a făcut o serie de recomandări (Acțiunea Populară Mondială privind Migrația, Dezvoltarea și Drepturile Omului (PGA) et al 2009).

Raportul final al reuniunii a categorisit reintegrarea ca pe un element-cheie al unei schimbări de gândire la etapa de revenire / reintegrare, în contextul dezvoltării. Documentul a lansat ipoteza, potrivit căreia, reintegrarea efectivă a migranților întorși în țările lor poate sprijini eforturile de dezvoltare, în special, la nivel de comunități, și, în particular, în contextul migrației circulare. Reuniunea a încurajat țările de origine să mențină migrația circulară, prin extinderea strategiilor de dezvoltare, iar țările gazdă au fost sfătuite să coopereze cu țările partenere în această direcție. Alte recomandări atrag atenția asupra creării unei baze de date privind migrația circulară, inițierii de cercetări privind impactul de reintegrare și înființarea unui observator pentru a colecta date referitoare la experiențele de reintegrare (Reuniunea GFMD din 2009).

O problemă importantă este dacă GFMD a fost capabil să înainteze propuneri inovatoare ori măsuri concrete pentru operaționalizarea, îmbunătățirea programelor de migrație circulară, prin intermediul dezbaterilor. Un document privind realizările reuniunii GFMD, elaborat în anul 2010, menționează doar recomandarea de a crea o bază de date privind migrația circulară (Grupul reuniunii GFMD din Mexic, 2010), însă nu menționează evaluarea independentă a programelor MIDA și TOKTEN, care au fost raportate la Forumul de la Manila, din anul 2008. Acestea constituie, însă, niște realizări foarte modeste. Documentul a menționat, drept măsuri pozitive, parteneriatele de mobilitate ale UE și proiectele-pilot.

În Declarația globală a sindicatelor către reuniunea GFMD, desfășurată în anul 2010, în Mexic, nu a fost utilizat termenul de migrație circulară, ci s-a făcut trimitere la programele temporare de migrație a forței de muncă.

La cea de-a XX-a aniversare a Convenției ONU privind Migrația, Sindicatele Globale și-au exprimat scepticismul în privința direcției reuniunii GFMD, optând pentru o abordare bazată pe drepturi, promovată de ILO. „La patru ani de la implicarea în activitatea GFMD, Sindicatele Globale sunt de părere că Forumul tinde să „închidă ochii” la numeroasele capcane ale programelor de migrație temporară a forței de muncă, supraapreciindu-le avantajele. Sindicatele Globale sunt, în continuare, îngrijorate în ceea ce privește promovarea agresivă a acestora în cadrul GFMD, ca o măsură de dezvoltare economică” (Sindicatele Globale, 2010: 2).

Conform unei declarații similare, cu ocazia Zilelor Societății Civile, în contextul Reuniunii-2010 a GFMD, “societatea civilă solicită guvernelor să organizeze discuții privind migrația temporară și circulară, bazate pe dovezi. GFMD tinde să „închidă ochii” numeroaselor capcane ale programelor de migrație temporară a forței de muncă și să le supraestimeze avantajele” (GSD-GFMD, 2010:2).

6.6 Sumar

Comentariul de mai sus evidențiază că inițiativele și instituțiile globale au acceptat noțiunea de migrație circulară, fără a se aprofunda în bazele conceptuale și manifestările practice ale acesteia. Acest fapt este, în special, caracteristic reuniunii GFMD, care a făcut o pledoarie puternică în favoarea schemelor de migrație circulară și temporară, în fața guvernelor și organizațiilor internaționale. Nici reuniunea Comisiei Mondiale privind Migrația Internațională nu a adus contribuții importante în acest domeniu.

Într-una din analizele rapoartelor de politică globală privind migrația, din anul 2008, expertul Boucher a conchis:

„Opțiunea politicilor de migrație temporară pentru o respectare mai bună a drepturilor omului se raportează, în principal, la servirea intereselor ambelor state dezvoltate și sectorului corporativ, preponderent angajatorilor capitaliști - transnaționali, naționali sau locali. Și, doar în al doilea rând, pentru a sprijini migranții, care pot beneficia de pe urma migrației temporare a forței de muncă, în special, dacă aceștia au calificare înaltă și sunt capabili să aibă joburi bine plătite. Interesele țărilor în curs de dezvoltare, în special, a celor mai sărace, sunt pe ultimul loc, deoarece rapoartele politicilor globale nu arată modul în care acestea vor beneficia, de fapt, de pe urma acestor programe mai mult decât în prezent, de exemplu, exceptând presupusele creșteri de remitențe, a investițiilor diasporei și a câștigurilor reale din exodul creierilor (Boucher, 2008: 1469).”

7 PERSPECTIVELE ILO PRIVIND MIGRAȚIA CIRCULARĂ

Apărent, ILO nu a făcut nicio referință la migrație circulară, în contextul migrației forței de muncă internaționale, până în anul 2000. În textele celor două convenții ale ILO - Convenția nr. 97 privind Migrația în Scop de Angajare (revizuită), 1949 și Convenția complementară nr. 143 privind Muncitorii Migranți, 1975, precum și recomandările aferente (nr. 86 și 151) nu a fost utilizat termenul de migrație circulară. Un studiu din anul 1999 a recunoscut creșterea migrației temporare, ca pe o schimbare profundă pe scena migrației internaționale. În timp ce mecanismele elaborate pentru lucrătorii migranți în anii 1949 și 1975 au fost concepute inițial cu scopul de a acoperi migrația pentru stabilirea peste hotare (imediată sau treptată), recent, s-a înregistrat o proliferare a programelor de angajare temporară (ILO, 1999). În timp ce convențiile nu au făcut o distincție între lucrătorii permanenți și cei temporari, "toate standardele internaționale de muncă sunt aplicabile lucrătorilor migranți" (ILO, 2006: 16), fie permanenți, temporari sau circulari, indiferent de statutul acestora.

În anii 1990, ILO a editat două manuale referitoare la detașarea lucrătorilor în străinătate și angajarea muncitorilor străini care, în mare măsură, abordau politicile de migrație temporară și permanentă, însă nu se refereau, în mod specific, la migrația circulară (ILO, 1996; ILO 1997c). Nici raportul de bază, elaborat pentru Reuniunea Tripartită de Experti privind activitățile ulterioare ale ILO în domeniul migrației, din aprilie 1997, cu accent pe protecția lucrătorilor angajați în cadrul schemelor de

migrație temporară (ILO, 1997a) și nici documentul final al reuniunii (ILO, 1997b) nu au menționat noțiunea de migrație circulară. Cu toate acestea, raportul de bază a detaliat reglementările privind muncile temporare și s-a referit la tipurile de contracte (pentru lucrătorii migranți sezonieri și nu doar din această categorie), ce pot fi extinse și reflecta, parțial, aranjamentele diferitor regimuri de migrație circulară, promovate în prezent. Indubitabil, nu a fost necesar de a identifica migrația circulară ca pe o categorie aparte, deoarece domeniul de aplicare al migrației temporare a forței de muncă a fost suficient de larg, pentru a acoperi astfel de programe în totalitate.

Proiectul ILO-DFID privind migrația competențelor, din anul 2001 a ținut cont de utilitatea introducerii regimurilor de vize temporare pentru circulația lucrătorilor calificați, cu scopul de a atenua exodul de creieri (Lowell și Findlay, 2002). Ulterior, a fost elaborat un document de sinteză la acest capitol, care a subliniat rolul politicilor de retenție, returnare și circulație, în favoarea liberalizării regimului de vize și liberei circulații a persoanelor, cu dreptul de întoarcere pentru lucrătorii calificați, în țările de destinație (Wickramasekara, anul 2003).

Raportul Comisiei Mondiale privind Dimensiunea Socială a Globalizării (WCSDG, 2004) a tratat mișcarea transfrontalieră a oamenilor ca pe o problemă majoră și s-a referit, în principal, la migrația temporară și nu la cea circulară. Documentul a identificat un decalaj major în structura instituțională actuală a economiei mondiale, în absența unui cadru multilateral de reglementare a circulației transfrontaliere a persoanelor.

De remarcat un detaliu interesant, că experții fac trimitere la "persoane" și nu la "muncă". Raportul s-a referit la cele două convenții ILO privind lucrătorii migranți: nr 97 și nr. 143, menționate mai sus, precum și la Convenția Internațională privind Protecția Drepturilor Tuturor Lucrătorilor Migranți și a membrilor familiilor acestora, adoptată de Adunarea Generală a ONU, la 18 decembrie 1990. Un alt punct de vedere important al Comisiei, este cel al exodului de creieri. În context, raportul se axează pe circulația competențelor:

„Beneficiile țărilor în curs de dezvoltare pot fi extinse, prin adoptarea unor măsuri de facilitare a întoarcerii unor asemenea lucrători în țările lor de origine, inclusiv pe perioade determinate. Măsurile de stimulare a unui astfel de proces de circulație a competențelor, care ar putea fi luate în considerare, includ acceptarea dublei cetățenii atât de către țările gazdă, cât și de cele de origine, simplificarea condițiilor de reintrare pentru migranții temporari, precum și introducerea unor facilități fiscale și de altă natură, cu scopul de a încuraja revenirea migranților calificați în țările lor de origine. Sporirea unui asemenea tip de circulație a competențelor, ar putea avantaja atât țările industrializate, cât și cele în curs de dezvoltare. Statele-gazdă, însă, ar putea continua angajarea forței de muncă calificate din societățile în curs de dezvoltare. Totodată, s-ar reduce inechitățile actuale, ce decurg din exodul permanent de creieri din țările sărace în cele bogate (WCSDG, 2004: 73).”

Paragraful de mai sus reflectă, în mare măsură, raționamentele actuale avansate în favoarea migrației circulare a competențelor și este în concordanță cu argumentele proiectului ILO-DFID, relevate anterior. Raportul a identificat, de asemenea, nevoia de dialog între țările de origine și cele de destinație, în vederea "unor abordări comune ale

chestiunilor de importanță majoră, cum ar fi - normele de migrație temporară, exodul de creieri, contribuția la dezvoltarea migrației, politicile de securitate socială și ale pieței muncii și elaborarea unui sistem de informații cu un asemenea profil".

Un alt eveniment de reper a fost Sesiunea a 92-a a Conferinței Internaționale a Muncii, din iunie 2004, în cadrul căreia a fost adoptată Rezoluția privind promovarea unei afaceri echitabile pentru lucrătorii migranți într-o economie globală. Este un document de referință în ceea ce privește migrația circulară (ILO, 2004). Punctul 8 al actului respectiv invocă migrația circulară, din nou, în contextul exodului de creieri.

Relația complexă dintre migrație și dezvoltare constituie o altă problemă de maxim interes. Deși au fost recunoscute potențialele beneficii pe termen lung ale migrației circulare, „fertilizarea încrucișată” a competențelor și schimbului de tehnologii, pierderea permanentă a lucrătorilor calificați critici în multe țări în curs de dezvoltare reprezintă, totuși, o problemă de îngrijorare în creștere.

Punctul 6 al Rezoluției stipulează că, "lucrătorii migranți temporari și cei de pe piețele interne au fost, adesea, limitați în drepturile lor legale, fiind lipsiți de protecție socială și confrunțați cu multiple dezavantaje”.

Cadrul Multilateral al ILO privind Migrația Forței de Muncă (MFLM), adoptat în anul 2006, prevede instrucțiuni clare privind necesitatea de a integra protecția lucrătorilor în scheme de migrație temporară a forței de muncă. Cea mai relevantă este Instrucțiunea 5.5, ce specifică următoarele: "Se asigură că schemele temporare de angajare răspund nevoilor stabilite de piața forței de muncă și respectă principiul egalității de tratament atât a lucrătorilor migranți, cât și a celor bășinași. Muncitorii, din cadrul schemelor temporare, beneficiază de drepturile prevăzute în paragrafele 8 și 9 din prezentul Cadru.” Alineatele 8 și 9, menționate aici, conțin o declarație clară cu privire la respectarea drepturilor omului și de muncă ale lucrătorilor migranți. Paragraful 9.7 încearcă să asigure că "restricțiile privind respectarea drepturilor lucrătorilor migranți temporari nu depășesc standardele internaționale relevante”. A existat o preocupare clară în timpul negocierilor documentului pus în discuție, că programele de migrație temporară ar putea fi folosite pentru ocuparea joburilor permanente și subminarea drepturilor angajaților.

Raportarea explicită la migrația circulară, în temeiul alineatului 15 din Cadru, ține de migrație și dezvoltare (ILO, 2006). Instrucțiunea 15.8 îndeamnă la:

„adoptarea unor politici de încurajare a migrației circulare, de întoarcere și reintegrare a lucrătorilor migranți în țara de origine, inclusiv prin promovarea schemelor de migrație a forței de muncă temporare și a politicilor de vize, privind libera circulație a persoanelor”.

Problema rezidă în faptul dacă aceasta trebuie să fie interpretată ca o aprobare puternică a programelor de migrație a forței de muncă, circulară și temporară. Nu ar trebui să fie, deoarece programele sunt legate direct de Alineatul 5 al Cadrului, ce stipulează căi de extindere pentru migrația legală a forței de muncă, ținând cont de necesitățile pieței și tendințele demografice. MFLM recunoaște realitatea emergentă,

când statele sunt din ce în ce mai reticente în ceea ce privește admiterea lucrătorilor în regim permanent.

Demn de menționat e că ILO a folosit conceptul de migrație circulară într-un sens mai larg, pentru a înțelege mișcările spontane, în special, ale rezidenților pe termen lung, aflați în țările dezvoltate. A fost conceput ca un mijloc de a facilita vizitele lucrătorilor migranți pe termen lung, în țările lor de origine, fără a periclita statutul lor de ședere în țările de destinație.

Migrația circulară a fost un concept vag, care a evoluat în timp și nu a beneficiat de o atenție deosebită din partea experților tripartiți ai Cadrului Multilateral al ILO privind Migrația Forței de Muncă. La o primă etapă, nu s-a referit la vreo strategie de gestionare sau la programe de profil, descrise în această cercetare. În caz contrar, grupul de lucru ar fi avut obiecții față de asemenea mențiuni¹⁷.

Recent, Institutul Internațional pentru Studii în domeniul muncii într-un raport privind migrația și dezvoltarea în Africa de Nord și de Vest (IILS-ILO, 2010), a pledat deschis în favoarea programelor de migrație circulară. Punctul de vedere pare să se bazeze pe experiențele reușite ale migrației de întoarcere, ce se materializează prin crearea unor afaceri de succes de către persoanele revenite acasă. Nu este clar, însă, dacă experții consemnează un tip de migrație de întoarcere de scurtă durată sau circulară, în sensul mișcărilor repetate. Exemplul se referă, mai curând, la programele care implică migranți calificați și nu cei de slabă calificare.

Cu toate acestea, mai multe studii detaliate privind piețele și ocuparea forței de muncă din țările arabe mediteraneene, coordonate de către Institutul Universitar European (IUE), dar și cercetări ale MIREM (Migrația de Întoarcere în Țările din Maghreb) nu sprijină aceste opinii optimiste, conform unui document recent al ILO (Wickramasekara, 2010b).

De asemenea, este importantă examinarea concepțiilor ILO privind migrația circulară și temporară, sintetizate în volumul "Migrația internațională a forței de muncă: o abordare bazată pe drepturi" (ILO, 2010b). Această lucrare conține o serie de referințe la migrația circulară și temporară, dar și la programele privind migrația în scop de muncă. Cititorii pot afla care sunt avantajele invocate de scriitori în sprijinul migrației circulare, fără a se pronunța în favoarea programelor în cauză, cu excepția aprobării migrației circulare a lucrătorilor calificați, ca una dintre opțiunile în vederea diminuării impactului exodului de creieri. Acest lucru este în concordanță cu lucrările anterioare ale ILO la această temă, amintite mai sus.

Există, totuși, unele ambiguități în abordarea migrației circulare și lipsa coerenței în diferite capitole.

Raportul a analizat migrația circulară ca pe un concept generic, în sensul mișcărilor spontane, într-un cadru liberalizat de migrare, în cazul în care lucrătorii migranți au ales să se deplaseze în ambele sensuri, în afara granițelor. Acest fenomen este diferit

de programele de migrație circulară gestionată, promovate de Comisia Europeană și de Reuniunea GFMD care, după cum s-a remarcat anterior, conțin o serie de limitări. Volumul, însă, nu face distincții clare, fapt ce aduce confuzie în percepțiile sale. Totodată, din acest act se desprinde o poziție distinctă față de limitările programelor de migrație temporară și circulară, în materie de drepturi ale migranților și impactului acestora asupra dezvoltării.

Urmează a fi întreprinse eforturi speciale pentru a preveni schemele de migrație temporară, rezultate din limitarea accesului egal la muncă și la drepturile lucrătorilor migranți, în raport cu cei băștinași. Acest lucru se referă, în special, la principiile egalității de șanse și de tratament egal și non-discriminatoriu, inclusiv dreptul la salariu egal pentru muncă egală, la condiții decente și sigure de muncă, precum și dreptul la libera asociere ... Unele limitări privind exercitarea drepturilor pot fi rezonabile, cel puțin, pentru o perioadă limitată de timp, cum ar fi dreptul la reîntregirea familiei și accesul imediat la beneficiile securității și protecției sociale. Cu toate acestea, mai există și drepturi care nu trebuie să fie compromise, cum ar fi cele fundamentale ale muncii și asigurării libertății de asociere și de a face uz de prevederile convențiilor colective (ILO, 2010b: 169).

Sunt citate, de asemenea, directivele ILO, ce se aplică lucrătorilor temporari. Raportul aduce dovezi, că programele de migrație temporară nu pot înlocui alte sisteme de migrație și e necesară coexistența lor.

Documentul ridică și o serie de întrebări. E de așteptat într-o lucrare ce-a actualizat raportul Oficiului, pregătit pentru discuția generală privind lucrătorii migranți, la Sesiunea a 92-a a Conferinței Internaționale a Muncii, din iunie 2004, când conceptul era încă vag, în proces de evoluție și puțin popular. Discursul este, în principal, descriptiv și e repartizat în subdiviziuni, cu consecvență limitată. Migrația circulară este descrisă în același context cu programele de migrație temporară și de întoarcere, fără încercări de a face diferențe. Unele argumente invocate de părțile terțe în favoarea migrației circulare sunt, pur și simplu repetate, fără o examinare critică a validității acestora. Se aplică în cazul viziunii precum că migrația circulară atenuează temerile de stabilire permanentă. După cum a menționat Avendaño, astfel, ar putea fi implicat sprijinul tacit pentru sentimente xenofobe și rasiste din partea cetățenilor țărilor de destinație. Raportul a evocat, de asemenea, beneficiile de pe urma migrației circulare, în ceea ce privește lucrătorii calificați. Această dezbatere largă mai este încă foarte actuală, sub aspecte, precum abordarea sistemelor anterioare de rotație, implicarea în migrația circulară atât a muncitorilor necalificați, cât și a forței de muncă calificate a diasporei și rolului acestora în extinderea căilor legale.

Un specialist ILO a revăzut conceptul asupra migrației circulare și problemelor de integrare, în context european și și-a expus opinia în cadrul unei conferințe, însă aceasta nu reflectă poziția ILO (Kuptsch, 2010).

Raportul Conferinței Internaționale a Muncii pentru anul 2010, privind politicile de ocupare a forței de muncă, de asemenea, pare să susțină migrația circulară, în condițiile migrației calificate (punctul 369), deși nu a existat nicio discuție de sprijinire a acestor probleme în alte capitole din raport.

Migrația de muncă prezintă o varietate de provocări și creează noi oportunități de formare și de utilizare a forței de muncă calificate. Acestea includ: compensarea deficitului de competențe în țările de destinație; îmbunătățirea recunoașterii abilităților profesionale la nivel transfrontalier; răspunsul la provocările de dezvoltare a țărilor de origine, în cazul în care lucrătorii calificați își găsesc joburi în altă parte. Potențialul migrației de muncă pentru a contribui la obiectivele de dezvoltare în ambele țări (de origine și de destinație) poate fi realizat, mai ușor, prin facilitarea migrației circulare și a celei de întoarcere, astfel încât țările de origine să poată beneficia de competențele dobândite de lucrătorii migranți în străinătate (ILO, 2010a: 103).

Astfel, se pare că asemenea poziții denotă inconsecvența, în ceea ce privește migrația circulară în corelație cu problemele migrației de muncă temporară, ce necesită abordare prioritară, la standardele internaționale de muncă ale ILO.

8 MIGRAȚIA CIRCULARĂ ȘI STANDARDELE INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL MUNCII

Aparent, există o oarecare tensiune între regimurile de migrație temporară și circulară și drepturile lucrătorilor, după cum este reflectat în standardele internaționale de muncă. Legislația muncii din multe țări de destinație nu reușește să ofere o protecție adecvată lucrătorilor migranți, implicați în programe de migrație temporară și circulară. Reticența guvernelor de a ratifica și aplica tratatele internaționale privind protecția lucrătorilor migranți, permite angajatorilor fără scrupule să profite de carențele legislative, pentru a-și reduce din obligațiile de-a oferi condiții de muncă decente, de securitate socială adecvată, precum și de respectare a drepturilor fundamentale ale angajaților. După cum a remarcat van Ginneken:

„Cele mai multe dintre țări fac distincții importante între drepturile migranților cu statut de ședere permanentă (care, de obicei, se bucură de cea mai mare parte a drepturilor cetățenilor, cu excepția dreptului de vot); migranții temporari (ale căror drepturi economice și sociale sunt, deseori, limitate) și migranții rezidenți ilegali (care se bucură, de regulă, de puține drepturi în cele mai multe țări)” (van Ginneken, 2010: 2).

Problemele legate de schemele de migrație temporară și circulară pot varia de la încălcarea libertății și dreptului la asociere; relele tratamente din partea agențiilor de recrutare fără scrupule; exploatarea; condițiile precare și, nocive de muncă până la - discriminarea sub diverse forme, inclusiv accesul redus la securitatea socială. Deși Cadrul Multilateral al ILO privind Migrația Forței de Muncă reiterează faptul că toate standardele de muncă ale ILO se aplică tuturor lucrătorilor migranți, în măsură egală, muncitorii migranți temporari semnalează dificultăți deosebite în ceea ce privește respectarea drepturilor sale, în multe țări de destinație. Statele din Golf reprezintă un exemplu special al unei asemenea situații. În timp ce aplicarea strictă a convențiilor ILO ar contribui la reducerea cazurilor de maltratare, ratificarea și aplicarea convențiilor ILO privind muncitorii migranți ar avea avantajul suplimentar de a pune bazele legale ale regimurilor de migrație, în temeiul drepturilor.

Este interesant că, relația dintre programele de migrație circulară sau temporară și standardele internaționale în domeniul muncii oferă dovezi de eroare a argumentului de triplu câștig. Standardele internaționale de muncă, adoptate de ILO, reprezintă standarde minime aplicabile tuturor lucrătorilor. Cu toate acestea, prevederile multor programe de migrație temporară sau circulară nu reușesc să îndeplinească nici măcar standardele minime, exprimate în convențiile ILO. Prin urmare, cu greu putem constata un câștig pentru lucrători.

În plus, adoptarea schemelor de migrație temporară poate pune la îndoială credibilitatea țărilor semnatare ale convențiilor privind lucrătorii migranți, în respectarea prevederilor acestora (fără câștig pentru țările implicate). De asemenea, pentru statele care nu au ratificat convențiile relevante, condițiile asociate cu schemele de migrație temporară sau circulară pot prezenta obstacole în procesul unei eventuale semnări a acestora sau la adoptarea unor standarde minime sau mai înalte pentru lucrătorii migranți, cu un impact potențial și pentru ceilalți lucrători. ILO–ACTRAV a constatat că, în timp ce precaritatea amenință din ce în ce mai mult toate categoriile de lucrători, migranții implicați în munci sezoniere și casnice, sunt printre cei mai frecvent afectați de condițiile deplorabile de muncă (ILO–ACTRAV, 2011). În primul rând, sunt victimele abuzurilor unor înțelegeri arbitrare de prestare a unor servicii fără protecția legii. Aceste metode de exploatare pot fi utilizate ușor și pentru alte grupuri de lucrători.

O scurtă trecere în revistă a prevederilor-cheie ale unor standarde de muncă ILO selectate ar confirma aceste afirmații.

Libertatea de asociere

În iunie 2009, Ancheta anuală pe anul 2009 privind violarea drepturilor sindicalistilor, realizată de Confederația Internațională a Sindicatelor, a exclus din rândurile sale 22 de țări, din motivul exploatarea lucrătorilor migranți, “care sunt lipsiți, deseori, de cele mai elementare drepturi, fiind cei mai vulnerabili dintre toți lucrătorii la capitolul exploatare și abuz” (ITUC, 2009). Conform sondajului, în statele unde lucrători de bază sunt migranți temporari, precum Singapore, Thailanda, Malaezia, Taiwan și China, migranții sunt împiedicați să devină lideri sindicali.

“Libertatea de asociere și dreptul de organizare și de negociere colectivă reprezintă drepturi fundamentale ale lucrătorilor migranți, iar activitatea acestora în cadrul sindicatelor, e un mijloc important de integrare la locurile de muncă și în societate”, arată o rezoluție privind lucrătorii migranți, adoptată la cel de-al II-lea Congres Mondial al Confederației Internaționale a Sindicatelor (ITUC 2010: 2).

Totuși, în cadrul multor programe de migrație circulară, lucrătorii temporari sunt privați de aceste drepturi fundamentale. Este un domeniu care necesită o cercetare mai amplă, iar unele observații urmează.

La 30 septembrie 2010, Neha Misra, specialist principal în problemele migrației și traficului de ființe umane, din cadrul Centrului de Solidaritate (AFL CIO, 2010), a

declarat în fața Camerei Reprezentanților din SUA, că defectele structurale ale programelor pentru muncitorii temporari au cauzat o serie de efecte adverse, inclusiv restricțiile privind libertatea de asociere și dreptul de organizare. Aceasta este, de asemenea, și o lacună majoră a mult lăudatului Program de muncă sezonieră în agricultură din Canada.

ONG-ul "Human Rights Watch" pentru respectarea drepturilor omului (Human Rights Watch, 2000:) a găsit dovezi ale unei campanii de intimidare, împotriva muncitorilor din SUA pentru a descuraja orice exercitare a libertății de asociere de către aceștia. Comportamentul Companiei "Signal Company" în cazul implicării muncitorilor indieni traficați pentru muncă forțată, reprezintă un exemplu în acest sens, atunci când compania a amenințat cu represii pentru plângerile acestora (New Orleans, Centrul pentru Justiție Rasială, 2009).

Dna Maria Bauer, directoarea proiectului "Justiția imigranților", din cadrul Centrului Sudic de Drept pentru Eradicarea Sărăciei (Southern Poverty Law Center), a subliniat acest aspect al programelor destinate lucrătorilor temporari din SUA, într-o alocuțiune, la Camera Reprezentanților din SUA, la 16 aprilie, 2008:

„Din punct de vedere istoric, lucrătorii agricoli și alți muncitori cu salarii mici au beneficiat, în mare măsură, prin intermediul sindicatelor, de posibilitatea de a face uz de stipulările convențiilor colective, însă teama gastarbeiterilor de represalii a fost un obstacol imens pentru organizarea sindicatelor în meseriile practicate de lucrătorii migranți” (Bauer, 2009: 6).

În unele țări din Golf, chiar și lucrătorii nativi nu își pot exercita acest drept. Acolo, muncitorii implicați în programe de migrație temporară continuă să se confrunte cu multiple probleme, în ciuda faptului că, deseori, ei constituie marea majoritate a forței de muncă. Conform ITUC:

„În anul 2008, a fost înregistrată o creștere a numărului de petiții din partea acestor lucrători, în legătură cu condițiile precare de muncă și de trai. Cu regret, protestele au condus, frecvent, la represii dure din partea poliției, la amenințări cu arest sau deportări. Acest fenomen este răspândit, mai ales, în Bahrain, Emiratele Arabe Unite, (unde sunt înregistrați mii de muncitori migranți în construcții), Iordania (în zonele de comerț liber), Arabia Saudită și Kuwait (de unde 200 de muncitori au fost expulzați). În Emiratele Arabe Unite, 45 de muncitori indieni din construcții au fost condamnați la șase luni de privațiune de libertate, urmată de deportare, pentru că au participat la grevă. 1.000 de muncitori indieni și alte câteva mii de lucrători din alte domenii din Asia au fost arestați, în urma unor acțiuni similare, care au fost considerate "subversive", de către autorități (ITUC , 2009).

În Emiratele Arabe Unite, lucrătorilor migranți li se interzice participarea la greve, iar cei care fac grevă sau provoacă o asemenea formă de protest - "fără un motiv plauzibil" - pot fi opriți să lucreze, timp de un an, iar dacă sunt absenți de la locurile de muncă mai mult de șapte zile, fără o dovadă valabilă, le poate fi anulat permisul de munca, pentru a fi deportați.

În timp ce acest drept de bază este aplicabil, inclusiv lucrătorilor migranți cu statut ilegal, Republica Coreea a continuat să-l încalce prin refuzul de a înregistra Sindicatele Migranților, fondat în aprilie 2005 și nu le-a permis să se implice în reprezentarea sindicală sau în procesele de negociere (Amnesty International, 2009).

Deși nu există nicio interdicție legală pentru lucrătorii migranți temporari de a adera la sindicatele din Malaezia, atât autoritățile, cât și angajatorii de acolo exercită presiuni mari asupra lucrătorilor în această privință. Pe permisele de muncă ale angajaților migranți sunt notate avertismente de interdicție de afiliere la sindicate. Potrivit Congresului Uniunii Sindicatelor din Malaezia, companiile intimidează muncitorii migranți, pentru a-i împiedica să adere la Uniune (ITUC, 2008b).

Principiul egalității de tratament

Cele două convenții ale ILO - Convenția nr. 97 privind Migrația în Scop de Angajare (revizuită), 1949 și Convenția ILO nr. 143 privind Muncitorii Migranți (Dispoziții suplimentare), 1975 (Convenția Complementară Provizorie, 1975), precum și recomandările aferente (nr. 86 și 151) prevăd standarde minime în ceea ce privește tratamentul egal al lucrătorilor migranți. Principiul egalității de tratament (nu mai puțin favorabil decât cel de care beneficiază lucrătorii băștinași) constituie elementul central al Convenției nr. 97. Această dispoziție din articolul 6 interzice discriminarea lucrătorilor migranți admiși din punct de vedere legal și a celor băștinași, în ceea ce privește:

„...remunerarea, inclusiv alocațiile de familie, când acestea fac parte din remunerații, orele de muncă, munca suplimentară, concediul plătit, restricțiile privind munca la domiciliu, vârsta minimă de angajare, ucenicia și formarea profesională, munca femeilor și a minorilor, posibilitatea de a deveni membru al organismelor sindicale și de a face uz de beneficiile convențiilor colective, locuința, asigurarea socială (prevederi legale referitoare la accidente de muncă, concediul de maternitate, boală, invaliditate, bătrânețe, deces, șomaj, responsabilități de familie, precum și alte situații neprevăzute, care, în conformitate cu legislația și reglementările naționale, sunt acoperite de un sistem de asigurări sociale). Acestea se referă și la angajare, impozite sau contribuții plătite pentru persoana angajată și la procedurile juridice menționate în prezenta Convenție”.

Cele mai multe dintre programele de migrație temporară sau circulară ar putea eșua în cadrul testului de realizare a acestor cerințe minime. De exemplu, după cum a menționat autorul Cholewinski (2003)²⁰, „migranții temporari ar părea, de asemenea, să fie „binecuvântați” cu mai puține locuri de muncă și drepturi sociale în cadrul sistemelor juridice naționale. În studiile noastre, am constatat că, deseori, migranții plătesc contribuții de asigurări sociale, însă obțin, în schimb, puține beneficii sau nu au parte de acestea, în general.

Articolul 8 al Convenției nr. 97 interzice expulzarea imigranților admiși permanent, în caz de incapacitate de muncă. Aceasta este o dispoziție importantă. În multe țări, există în continuare legături dubioase între starea de sănătate și siguranța locurilor de muncă sau de securitate a reședinței.

De exemplu, unele acorduri bilaterale semnate între țările de origine și cele de destinație conțin un limbaj, ce leagă încetarea contractului de muncă (și, prin urmare, expulzarea din țară) cu contractarea HIV / SIDA sau cu oricare altă maladie

infecțioasă. Într-adevăr, pentru un număr de țări este necesar ca lucrătorii migranți, care aplică pentru joburi sau pentru reînnoirea permiselor de muncă, să fie supuși obligatoriu la un test HIV / SIDA. Și agențiile private de ocupare, implicate în schemele de migrație temporară, solicită astfel de teste de la potențialii migranți. Aceasta este o violare a drepturilor omului și contravine, de asemenea, Codului de Practică al ILO privind HIV / SIDA. De asemenea, o astfel de cerință ar putea fi considerată ca fiind contrară stipulărilor Convenției nr 97.

Schimbarea angajatorilor

Articolul 14 din Convenția ILO nr. 143 privind Lucrătorii Migranți (Convenția Complementară Provizorie, 1975) stipulează că lucrătorilor migranți trebuie să li se permită schimbarea locului de muncă, cel puțin, după o perioadă maximă de doi ani. Acesta este un mijloc important de a evita situații abuzive, iar obligația de a fi atașați de aceiași angajatori pentru perioade mai lungi, le pot oferi ultimilor împuterniciri nejustificate de aplicare a presiunilor asupra subalternilor lor, prin amenințări cu rezilierea contractelor sau prin refuzul de a le reînnoi, cazul în care lucrătorii își pot pierde autorizația rezidențială și vor fi obligați să părăsească țara sau să fie deportați. În Coreea de Sud, sistemul de permise de muncă permite angajatorilor să încalce drepturile sindicalistilor migranți, cu impunitate. Lucrătorii migranți au dreptul la doar trei ani de muncă, înainte de a reveni în țările lor de origine și le este strict interzisă schimbarea angajatorului, în timpul șederii peste hotare.

În acest sens, Cholewinski a subliniat faptul că:

„Migranții temporari nu au posibilități sau dispun de oportunități limitate pentru a obține un statut de ședere mai sigur, în țara de angajare”. Această poziție este reflectată în schemele de "rotație", care operează în întreaga Europă, în special, în ceea ce privește muncile sezoniere în toate țările monitorizate, dar și în alte sectoare/ramuri (scheme bazate pe sector, programe de formare profesională și de circulație în scop de muncă în Marea Britanie; angajarea asistentelor medicale în Țările de Jos; a personalului de îngrijire în Germania; a cetățenilor ruși din regiunea Mării Barents din nordul Norvegiei). Cele mai multe dintre aceste sisteme leagă lucrătorii migranți de aceiași angajatori, iar unii muncitori sunt obligați să părăsească țările-gazdă pentru anumite perioade, - între două luni și doi ani - înainte de a putea reveni, în funcție de condițiile programelor. Astfel de înțelegeri nu sunt surprinzătoare, având în vedere că sistemele de migrație temporară sunt bazate pe provizorat. Funcționarii de stat susțin, deseori, că este imposibil de a acorda lucrătorilor migranți temporari un statut de ședere mai sigur, precum și drepturi suplimentare, deoarece ar contrazice fundamental obiectivele unor astfel de aranjamente și ar încuraja stabilirea definitivă în țările respective.

Cholewinski a recunoscut dilema: "Cu toate acestea, există motive economice și umanitare în democrațiile liberale, de a permite, cel puțin unei părți din lucrătorii migranți temporari, să aibă acces la un statut de ședere sigur în țările-gazdă (Cholewinski, 2003: 5-6)."

Reîntregirea familiei

Conform prevederilor Convenției ILO nr. 143 (articolul 13 (1)), există o obligație de stat pentru facilitarea reîntregirii familiilor tuturor lucrătorilor migranți cu ședere legală. În timp ce Convenția Internațională privind Protecția Drepturilor Tuturor Lucrătorilor Migranți și a Membrilor Familiilor Acestora (1990) nu stipulează în mod expres despre acest drept, statele părți "sunt încurajate să faciliteze reîntregirea familiei și să protejeze unitatea de familie (articolul 44)." Totuși, cele mai multe dintre schemele de munci sezoniere și programe de migrație temporară, precum cele din Orientul Mijlociu, America de Nord și din unele țări europene, nu permit lucrătorilor migranți să fie însoțiți de membrii familiilor acestora. În unele țări există, de asemenea, perioade de așteptare înainte ca întregirea familiilor să aibă loc, condiție ce încalcă acest drept al respectivelor persoane.

Agențiile private de ocupare sau de recrutare și drepturile migranților

Convenția ILO, cu privire la Agențiile Private de Ocupare (Nr. 181 din 1997) oferă protecție îmbunătățită lucrătorilor migranți temporari. De fapt, una dintre dispozițiile-cheie a documentului se aplică lucrătorilor migranți. Articolul 8 din Convenție prevede următoarele:

"După consultarea celor mai reprezentative organizații de angajatori și muncitori, statul membru întreprinde toate măsurile necesare, atât în limitele jurisdicției sale, cât și în funcție de necesități, în colaborare cu alte țări membre, pentru asigurarea unei protecții adecvate și neadmiterea abuzului față de lucrătorii - emigranți care au fost recrutați sau plasați în câmpul muncii pe teritoriul statului de către agențiile private de ocupare. Acestea includ legi sau reglementări care să prevadă sancțiuni, inclusiv interzicerea acestor agenții private de ocupare, care se angajează în practici frauduloase și abuzuri."

Principiul 13 din Cadrul Multilateral al ILO privind Migrația Forței de Muncă a îndemnat guvernele să respecte prevederile Convenției nr. 181:

"Guvernele ambelor state, a țării de origine și a celei de destinație, trebuie să acorde atenție cuvenită procedurii de licențiere și supraveghere a serviciilor de recrutare și de plasare a lucrătorilor migranți, în conformitate cu prevederile Convenției ILO cu privire la Agențiile Private de Ocupare, nr.181, din 19.06.1997, precum și Recomandarea acesteia (Nr. 188)."

Preambulul respectivului document face trimitere la dispozițiile unui număr de convenții relevante și importante ale ILO. De aceea, se poate presupune că, "protecția și prevenirea abuzurilor față de lucrătorii migranți" ar acoperi drepturile omului și principiul egalității de șanse și de tratament al tuturor lucrătorilor migranți (Convenția nr. 143), precum și dreptul de a forma uniuni sindicale și de a face uz de beneficiile convențiilor colective.

Cu toate acestea, sindicatele și-au exprimat, în mod repetat, îngrijorarea cu privire la lipsa de reglementare a agențiilor de ocupare, implicate în programe de migrație temporară. Faptele au demonstrat aceste preocupări ca fiind legitime, în multe cazuri.

Deja într-un raport prezentat la Sesiunea a 85-a a Conferinței Internaționale a Muncii, desfășurată în anul 1997, ILO a remarcat că, "multe dintre agențiile private de ocupare nu-și depășesc limitele legale și contribuie la dezvoltarea națională. Cu toate acestea, un număr semnificativ dintre ele, deseori puțin cunoscute, exploatează atât lucrătorii, cât și țările implicate, inclusiv cele gazdă". În același an, Confederația Internațională a Sindicatelor Libere, în raportul "Sclavii lumii moderne", a afirmat că "acuzările împotriva acestor agenții (de recrutare) încep să se acumuleze în întreaga lume" (ICFTU, 1997). Totodată, o serie de guverne au fost reticente în ceea ce privește reglementarea activităților acestor agenții, iar influența lor dovedește că, multe locuri nu vor fi controlate, situație ce va duce la încălcări continue ale drepturilor lucrătorilor migranți. Niciuna dintre programele de migrație temporară sau circulară nu prevede acordarea de standarde minime lucrătorilor recrutați, prin intermediul agențiilor de ocupare.

Cât privește revizuirea Convenției nr. 181, începând cu anul 2002, Comitetul de Experți pentru Aplicarea Convențiilor și Recomandărilor a subliniat faptul că guvernele trebuie să indice măsurile adoptate, pentru a preveni practicile frauduloase sau abuzurile din partea agențiilor private de ocupare, în raport cu lucrătorii migranți și să furnizeze informații detaliate referitoare la orice acorduri bilaterale încheiate, pentru a preveni astfel de practici de recrutare, plasare, precum și de ocupare a forței de muncă (ILO, 2009).

Drepturile migranților, sănătatea și siguranța la locul de muncă

Convenția ILO privind Securitatea și Igiena Muncii (nr. 155, din anul 1981) prevede elaborarea și punerea în aplicare a unei politici naționale, cu scopul prevenirii accidentelor și a prejudiciului pentru sănătate, în timpul exercitării obligațiilor de muncă, prin reducerea la minimum a cauzelor riscurilor inerente mediului de lucru. Este important, deoarece lucrătorii migranți, în special, cei temporari, sunt printre cei mai expuși la accidente de muncă. Sectoarele cele mai periculoase în această privință sunt, de asemenea, unde prezența lucrătorilor migranți temporari este cea mai înaltă. În agricultură – anual, cu circa 170 000 de victime; în construcții - cu circa 55 000 de accidente fatale pe an, conform datelor ILO (ILO, 2002) sau în minerit - cu aproximativ 12 000 de cazuri de accidente fatale anual, potrivit statisticilor Federației Internaționale a Sindicatelor Lucrătorilor din Chimie, Energie, Mine și Industrii (ICEM, 2011).

9 VIZIUNILE SINDICATELOR ASUPRA MIGRAȚIEI CIRCULARE

Migrația temporară a constituit un domeniu de interes major pentru mișcarea sindicală, reieșind din provocările acesteia pentru protecția drepturilor lucrătorilor migranți. Migrația circulară a ajuns subiectul unor discuții publice abia în ultimii ani. Manualul ILO-ACTRAV privind drepturile lucrătorilor migranți nu se referă la migrația circulară, în schimb, se raportează la cea temporară (ILO-ACTRAV, 2008). În

general, sindicatele nu fac o mare diferență între ele, iar cele mai multe observații ale mișcării sindicale la acest capitol pot fi aplicate ambelor programe de migrație. Potrivit AFL-CIO, susținerea extinderii programelor pentru muncitorii oaspeți angajați temporar semnifică crearea unei societăți nedemocratice cu două nivele (ILO-ACTRAV, 2008: 116). Sindicatele au fost receptive la fenomenul migrației temporare, reflectat în Modulul IV (Circulația persoanelor fizice) din Acordul General privind Comerțul cu Servicii (GATS), dar nu reprezintă strict o formă de migrație circulară sau de mobilitate. Negocierea în legătură cu circulația lucrătorilor, în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), ridică probleme serioase, deoarece aceasta nu are un mandat de protecție. Peter Waldorff, reprezentantul sectorului public “Public Services International” (PSI) al Uniunii Federației Globale a Sindicatelor, a declarat:

„Acești lucrători temporari nu trebuie să fie tratați ca mărfuri ori simpli factori de producție, ce pot fi tranzacționați pentru serviciile prestate. Sunt ființe umane cu drepturi inerente și indivizibile. OMC nu are nici legitimitatea și nici mandatul să se ocupe de gestionarea migrației de muncă, ceea ce este stipulat expres în Modulul IV” (Waldorff, 2008: 4).

Confederația Europeană a Sindicatelor (ETUC) a opinat în privința “iluziei beneficiilor” migrației circulare, drept răspuns la poziția Comisiei Europene privind migrația circulară și parteneriatele de mobilitate, după cum este menționat în secțiunea 3 al acestui document.

ETUC a adăugat, în concluziile sale, că migrația circulară nu poate înlocui politicile comprehensive și integrate, inclusiv mai multe instrumentele juridice permanente.

În opinia ETUC, e necesară analiza cu precauție a fenomenului migrației circulare, ce nu trebuie să substituie, bineînțeles, politicile cuprinzătoare, cu canalele legale permanente pentru migrația economică. Fenomenul exodului de creieri să fie combătut prin „schimb de creieri” și la ordinea zilei să fie promovată recrutarea etică, în contextul unor politici constructive.

Și, o ultimă observație pertinentă - politicile care promovează circulația pot avea doar o contribuție modestă la exodul de creieri.

În lucrarea “Sindicatele globale și ce pot face acestea pentru lucrătorii migranți”, autorii evocă faptul că guvernele țărilor de destinație “se focusează, de regulă, pe un aspect îngust al migrației temporare și circulare, menite să umple piața forței de muncă”. Conform declarației Sindicatelor Globale, cu ocazia Zilelor Societății Civile, în cadrul celui de-al II-lea Forum Global privind Migrația și Dezvoltarea:

„focusarea pe un aspect îngust al migrației temporare și circulare, menite să ocupe piața forței de muncă în țările de destinație, trebuie înlocuită printr-o altfel de concepție. Lucrătorii migranți și bunăstarea acestora să se afle în centrul paradigmei politicilor, ce le-ar garanta respectarea drepturilor sindicale și umane fundamentale, recunoașterea vocii lor și dreptului la reprezentare, prin intermediul sindicatelor (Sindicatele Globale, 2008: 1)”.

Pentru a realiza acest deziderat, Sindicatele Globale au solicitat construirea unei „arhitecturi” de protecție a drepturilor omului și a celor sindicale, legate de angajamentele de dezvoltare, pentru a sprijini toate politicile de migrație”.

Ana Avendaño, reprezentanta Federației Americane a Muncii, din cadrul Congresului Organizațiilor Industriale (AFL–CIO) a prezentat o analiză critică a programelor de migrație circulară, și implicației acestora asupra drepturilor persoanelor, la Reuniunea GFMD, din anul 2009. În opinia d-ei; există mai multe probleme.

- Ea a declarat că migranții sunt tratați ca "ceva mai mult decât mărfuri / produse, care nu sunt, în mod justificat, acceptați ca membri cu drepturi depline ai țărilor-gazdă, iar drepturile lucrătorilor – ca bunuri fungibile".
- „Aparent, este acceptat și faptul că, "xenofobia și rasismul sunt niște condiții-factori, ce reprezintă o amenințare gravă pentru integrarea cu succes a migranților", după cum este specificat în pretinsul avantaj al programelor de migrație circulară, care nu garantează permanența”, observă Ana Avendaño.
- „Programele pentru administrarea migrației circulare din prezent, socotite de succes, sunt aceleași programe, promovate anterior pentru angajații temporari. O situație similară e și în cazul beneficiilor prezise din migrația circulară, aceleași menționate în contextul programelor pentru angajații temporari, care nu au pus valoare pe drepturile lucrătorilor, ci mai curând, i-au tratat ca pe niște pachete pentru tranzacții la distanță, în schimbul accesului la piețele muncii, unde salariile erau mai mari decât în țările de origine”, a relatat experta AFL–CIO.
- Modelul migrației circulare are același defect structural, ca și programele destinate angajaților temporari, ce "permit patronilor să ocolească cadrul legal privind drepturile persoanelor la angajare, prin utilizarea unor practici de ocupare a forței de muncă, în contradicție evidentă cu legislația națională”, a mai spus Ana Avendaño.

Serviciul „Public Services International” (PSI)

Politica Internațională Serviciilor Publice (PSI) privind migrația și dezvoltarea, aprobată de Comitetul Executiv al PSI, în aprilie 2009, a scos în evidență problemele migrației circulare²¹. Aspectele de maxim interes sunt ilustrate în Boxa 6. Migrația temporară / circulară nu reprezintă soluția unei dezvoltări durabile și echitabile a țărilor lumii, în special, a celor sărace sau în curs de dezvoltare. În timp ce mobilitatea este importantă pentru unele servicii din sectorul public, documentul luat în discuție dovedește că sunt necesare o serie de garanții pentru a asigura protecția drepturilor lucrătorilor migranți, ce pot fi promovate prin implicarea sindicatelor la toate etapele de dezvoltare, implementare și monitorizare ale politicii PSI.

Boxa 6:**Politica PSI privind migrația forței de muncă,
dezvoltarea și serviciile publice de calitate:
Extrase**

Suntem profund îngrijorați în legătură cu proliferarea crescândă a programelor de migrație a forței de muncă temporare / circulare, care și-au dovedit deja efectele prejudicioase asupra drepturilor lucrătorilor, familiilor acestora și comunităților.

Programele de migrație temporară / circulară, în forma în care există în prezent, sunt concepute pentru amplificarea exodului creierilor din țările în curs de dezvoltare și pentru a-i priva pe lucrători de drepturile lor umane și sindicale. Migranții temporari sunt, adesea, lipsiți de protecția deplină a legislației muncii, de accesul la securitatea socială, de servicii de suport pentru integrarea în societățile gazdă și de dreptul la reîntregirea familiei și obținerea cetățeniei necesare.

Dacă comunitatea internațională este, într-adevăr, angajată în dezvoltarea durabilă și echitabilă a tuturor statelor lumii, în special, a celor în curs de dezvoltare și a celor în tranziție, atunci migrația temporară / circulară nu reprezintă soluția.

Programele de migrație temporară / circulară ar putea fi sprijinite în măsura, în care promovează, cu adevărat, dezvoltarea competențelor și resurselor umane, necesare pentru consolidarea serviciilor publice atât în țările de origine, cât și în cele de destinație.

Programele de azi permit angajatorilor fără scrupule să comită abuzuri, în cazul în care sunt implementate în lipsa unor reglementări guvernamentale, mecanismelor de aplicare a drepturilor omului și standardelor de muncă, ghiduri de recrutare etică, transparenței depline și implicării sindicatelor la toate etapele de elaborare, implementare și monitorizare a politicilor.

Sinteza documentului:

Politica PSI privind migrația forței de muncă, dezvoltarea și serviciile publice de calitate

Cea de-a X-a Conferință Regională Inter-americană (IAMRECON), Cartagena, Columbia, 11-12 septembrie, 2010

(Internaționala Serviciilor Publice, 2010)

Confederația Internațională a Sindicatelor (ITUC)

Cel de-al doilea Congres Mondial al ITUC de la Vancouver, organizat în iunie 2010, a adoptat o Rezoluție privind lucrătorii migranți (ITUC, 2010). Aceasta nu face nicio referire la programele de migrație temporară sau circulară, însă, regretă “abuzul pe scară largă și exploatarea lucrătorilor migranți de către angajatori, agenții și intermediari, dar și incapacitatea / eșecurile guvernelor de a acționa adecvat, pentru a-

și proteja cetățenii.” Rezoluția a menționat obligațiunea fundamentală a structurilor internaționale responsabile de elaborarea politicilor, de a promova dezvoltarea echilibrată și munca decentă, în vederea eradicării migrației involuntare. Congresul ITUC a solicitat, de asemenea, guvernelor, organizațiilor patronale și sindicatelor să elaboreze și implementeze politici bazate pe drepturi și abordări integratoare de gen. Acestea să indice canale de migrație legală, într-un cadru multilateral adecvat”.

Rezoluția include lucrătorii detașați. în cadrul Acordului General privind Comerțul cu Servicii (GATS), Modulul IV, în apelul său pentru "aplicarea legislației naționale și a standardelor internaționale a muncii pentru toți lucrătorii migranți, inclusiv refugiații și solicitanții de azil, migranții ilegali și cei vizați de Modulul IV al Acordului GATS " (ITUC, 2010: 3).

Boxa 7:

Exemplu de bună practică: Model de acord bilateral între sindicatele din țările de origine și cele de destinație, cu scopul de a proteja lucrătorii migranți

Având în vedere complexitatea protecției drepturilor lucrătorilor migranți, în cadrul programelor de migrație temporară și circulară, sindicatele au un rol crucial. Pentru lucrătorii implicați în programe de migrație temporară și circulară este, deseori, dificil de a adera la sindicate, în timp ce acestea încearcă să-i organizeze. O inițiativă promițătoare reprezintă cooperarea între sindicatele din țările de origine și cele de destinație, pentru a elimina lacunele ce țin de protecția lucrătorilor migranți. Biroul ILO pentru Activitățile Lucrătorilor (ACTRAV) a oferit sprijin pentru încheierea unor astfel de acorduri între organizațiile muncitorești din țările de origine și cele de destinație. Acestea se bazează pe textul unui model de acord, elaborat și adoptat într-o ședință sponsorizată de ILO-ACTRAV, care a întrunit reprezentanți ai țărilor asiatice de origine, statelor arabe gazde, organizațiilor sindicale regionale și internaționale, precum și ai Confederației Internaționale a Sindicatelor.

Este important că țările semnatare ale modelului de acord sindical ACTRAV se angajează, de asemenea, să promoveze ratificarea și respectarea convențiilor ILO privind lucrătorii migranți: Convenția nr. 97 privind Migrația în Scop de Angajare (revizuită), din 1949 și Convenția nr. 43 privind Lucrătorii Migranți (dispoziții suplimentare), din 1975. Se obligă să lupte activ împotriva rasismului și xenofobiei în societate, precum și a combaterii discriminării și a propagandei înșelătoare, atât în țările de origine, cât și în cele de destinație. Acordul subliniază că situația lucrătorilor migranți trebuie să fie abordată prin prisma principiilor internaționale sindicale - solidarității, justiției sociale, egalității de tratament, de șanse și de gen.

Modelul de acord angajează semnatarii:

Să abordeze probleme specifice lucrătorilor migranți în comitetele lor naționale de muncă tripartite și să încurajeze sindicatele afiliate să se integreze în cadrul convențiilor colective cu angajatorii și să se asigure că legislația muncii și contractele

colective de muncă protejează pe deplin toți lucrătorii, inclusiv pe cei implicați în programele de migrație temporară de muncă.

Să înainteze inițiative de implicare a sindicatelor în elaborarea acordurilor bilaterale între guvernele țărilor de destinație și cele de origine. Să instituie mecanisme naționale tripartite de consultare și forumuri de cooperare bilaterală, pentru a discuta și a formula politici de migrație, bazate pe drepturi, în baza cerințelor pieței muncii și posibilei extinderi a canalelor legale, ca mijloace de eliminare a exploatării și abuzurilor muncitorilor în situații excepționale.

Să promoveze cooperarea între guvernele țărilor de origine și a celor de destinație, cu scopul de a consolida gestionarea migrației, în vederea stabilirii unor căi legale pentru circulația forței de muncă. Să consolideze inspecția muncii, cooperarea judiciară în cazul situațiilor de trafic și abuz, precum și în probleme de menținere a drepturilor de securitate socială, supraveghere strictă și control al agențiilor de recrutare și ocupare (conform Convenției ILO nr. 181 cu privire la Agențiile Private de Ocupare, din anul 1997), precum și eliminarea abuzului din sistemele de sponsorizare.

Aceste angajamente abordează, astfel, problemele majore și lacunele de protecție, cu care se confruntă lucrătorii, în cadrul programelor de migrație temporară și circulară. În mai 2009, primele trei acorduri bilaterale de cooperare privind protecția drepturilor lucrătorilor migranți au fost semnate de sindicatele din Sri Lanka și cele din țările arabe de destinație (Bahrain, Iordania și Kuwait).

În decembrie 2009, Confederația Internațională a Sindicatelor Americane (TUCA) s-a angajat să promoveze acest model de acord în regiunea sa. În anul 2010, sindicatele din Burkina Faso, Guineea, Coasta de Fildeș, Niger și Togo au adoptat modelul de acord, în cadrul unui seminar de formare sindicală, organizat sub auspiciile ILO, care a avut loc în Nouakchott.

10 UN MODEL ÎMBUNĂTĂȚIT DE MIGRAȚIE CIRCULARĂ?

O serie de autori au încercat să îmbunătățească modelul CE de migrație circulară, cu scopul de a-l face mai acceptabil, prin înlăturarea carențelor semnalate de diverse grupuri (OECD, 2007a; CARIM, 2008; Fargues, 2008; Newland, Agunias et al. 2008a; PGA et al. 2009, EuropeAid 2010). Iată prin ce măsuri: perioade mai lungi de ședere, posibilitatea de a schimba angajatorii, suport de reintegrare la domiciliu, eliberarea vizelor cu intrări multiple (multianuale), perioade mai lungi de ședere cu dreptul de întoarcere pentru rezidenții pe termen lung, portabilitatea drepturilor de securitate socială, accesul la instruire de formare a competențelor, precum și unele prevederi pentru modalitățile de obținere a dreptului de ședere permanentă pentru

migranții reîntorși, etc. În Raportul cu privire la organizarea Zilelor Societății Civile, la Reuniunea GFMD, din anul 2009, de la Atena, se menționează:

„Dezvoltarea trebuie să fie înțeleasă, în termeni generali, ca și conceptul de dezvoltare umană. De asemenea, să ia în calcul costurile și beneficiile sociale, și nu doar să se axeze asupra creșterii economice. De asemenea, pentru a da sens coerenței politicilor, toate formele de migrație trebuie să fie luate în considerare - migrația temporară, permanentă neregulată, circulară și de întoarcere, dar și nevoia de protecție a refugiaților și a persoanelor strămutate (PGA et al. 2009).

Raportul a reiterat faptul că "migrația circulară trebuie să fie abordată fundamental diferit de programele de migrație temporară, iar conceptul de migrație circulară trebuie să fie clarificat în termeni de politici". Cu toate acestea, raportul nu a descris aceste diferențe, ci a făcut următoarele sugestii, care urmează a fi adoptate în toate cazurile:

- Reforma regimurilor de vize pentru a permite eliberarea vizelor cu intrări multiple, precum și programele de testare pentru migranții, care intenționează să revină.
- Angajatorii ar trebui să suporte cheltuielile de recrutare, însă formarea și dezvoltarea competențelor și învățarea limbilor străine constituie bunuri publice, cheltuielile pentru care ar trebui să fie acoperite de guvern. Țările în curs de dezvoltare ar putea fi în imposibilitatea de a furniza aceste facilități în totalitate.
- Programele de migrație circulară trebuie să fie suficient de extinse, pentru ca migranții să acumuleze competențe și să facă economii.
- Programele de migrație circulară nu ar trebui să separe familiile pentru perioade lungi de timp și ar fi necesar să permită portabilitatea beneficiilor sociale.

Direcția Generală pentru Dezvoltare și Cooperare a Comisiei Europene (EuropeAid) a sugerat diverse măsuri pentru îmbunătățirea eficienței migrației circulare pentru diferite categorii: grupuri de diaspora, lucrători temporari, studenți și cercetători. În contextul actual, măsurile propuse în raport cu migrația circulară a lucrătorilor temporari (și în mod repetat), care se deplasează într-o țară de destinație au o relevanță mai mare (Comisia EuropeAid 2010: 7-8):

- Vize cu intrări multiple pentru scopuri de muncă temporară; de exemplu, permise multianuale pentru munci/activități sezoniere.
- Proceduri preferențiale de reintrare pentru sezonul de lucru următor / locul de muncă pentru migranții care au lucrat deja, în mod legal, în țară și au respectat termenii legali de ședere.

- Instruire adecvată înainte de plecare (cursuri de limbi străine, de sensibilizare a migranților vizavi de cultura statului relevant, cursuri de formare profesională) și asistență (suport posibil, prin intermediul proiectelor de cooperare CE).
- Încheierea acordurilor bilaterale de protecție a drepturilor lucrătorilor migranți și a condițiilor de muncă. Această responsabilitate aparține ambelor părți și este posibil sprijinul CE pentru țările terțe, la etapa de negociere.
- Semnarea acordurilor bilaterale / multilaterale de securitate socială, care să asigure portabilitatea drepturilor de asigurări sociale, acumulate în țara de destinație.

Cât privește ultimele două elemente, EuropeAid notează că încheierea unor astfel de acorduri intră în responsabilitatea ambelor părți, și, eventual, CE ar putea acorda asistență țărilor terțe la etapa de negociere.

MPI a înaintat propuneri similare pentru a îmbunătăți programele de migrație circulară (Newland et al 2008) și să se axeze asupra competențelor acestora (selectarea lucrătorilor cu aptitudini potrivite pentru locurile de muncă disponibile, precum și dezvoltarea aptitudinilor lucrătorilor temporari) poate fi considerat un avantaj.

Oare aceste măsuri elimină elementele negative ale migrației circulare și întărește ipoteza de triplu câștig? Aceste idei sunt incontestabile, însă apar două întrebări. În primul rând, sunt oare administratorii de programe din țările de destinație dispuși să le accepte? Și, în al doilea rând, le-ar aproba angajatorii, având în vedere costurile ridicate? Evident, unele dintre aceste măsuri pot diminua atractivitatea programelor de migrație circulară pentru ambele părți. Aceasta ar fi, de asemenea, ca un test al voinței pentru adepții migrației circulare de a sprijini programele cu câștiguri reale pentru lucrători. Deocamdată, însă, nu există modele operaționale de migrație circulară, ce ar întruni aceste particularități dezirabile.

11 OBSERVAȚII FINALE

11.1 Concluzii

Discuția anterioară s-a referit la definițiile migrației circulare, incidența acesteia, precum și exemple ale mai multor sisteme de migrație circulară. Apoi, a urmat o revizuire a politicilor și activităților de acest profil al Comisiei Europene. Chestiunea migrației circulare a fost analizată din perspectiva agențiilor globale și a reuniunilor GFMD, urmată de o analiză a percepțiilor ILO. Ulterior, a fost prezentată succint viziunea sindicatelor. Scopul acestui ultim capitol este de a rezuma concluziile și de a analiza perspectivele fenomenului pus în discuție.

„Migrația circulară” nu este un fenomen nou și a constituit o trăsătură dominantă a mișcărilor interne ale populației și a mobilității transfrontaliere, formale și informale, de-a lungul timpului, în diferite regiuni. Există multe procese informale ale migrației

circulare spontane. Unele procese de lungă durată au fost perturbate de abordări, orientate pe securitatea și intensificarea controalelor la frontieră.

În ultimii ani, definițiile migrației circulare au variat de la definiții simple, generice, la cele obligatorii, care au tendința de a confunda problemele relatate. Este important să fie adoptată o definiție de lucru a migrației circulare spontane. Explicată simplu, aceasta semnifică mișcări transfrontaliere temporare, cu caracter repetitiv, formal sau neformal. Deși există diferențe dintre migrația circulară, cea permanentă și de întoarcere (o călătorie și întoarcere), se observă, totuși, tangențe dintre acestea. Migrația circulară, uneori, se poate transforma într-una permanentă sau într-o întoarcere definitivă. Prin definiție, orice migrație circulară este temporară. Migranții din țările de origine sau din diasporă pot ajunge în migrație circulară în mod spontan, în cazul dacă nu întâmpină bariere de imigrație.

Un alt tip de migrație circulară se referă la programele de același profil, gestionat sau reglementat. În ultimii ani, se observă un interes în creștere pentru acestea, ca instrumente ale unor politici de migrație, ce abordează o serie de probleme sensibile și controversate ale migrației internaționale de azi. Acestea variază de la satisfacerea nevoilor piețelor muncii din țările-gazdă, fără stabilire permanentă - la atenuarea exodului de creieri, promovarea dezvoltării în țările de origine, prin intermediul unui flux constant de remitențe, întoarcerea competențelor în societățile de origine și crearea de întreprinderi, reducerea migrației ilegale și realizarea aspirațiilor migranților din afară, pe scurte perioade de timp. Aceasta constituie baza argumentului pentru triplul câștig, pretins de autorii programelor de migrație circulară, discutat în capitolele precedente.

Interesul sporit pentru aceste programe are mai multe explicații. Întâi de toate, pare a fi o tentativă de a găsi o alternativă la programele tradiționale pentru „lucrătorii oaspeți”, mai puțin reușite, deoarece în condițiile lor, o parte a migranților temporari s-au stabilit în țările de destinație. Din acest considerent, a apărut dorința mai multor țări de destinație de a "importa forță de muncă, nu și oameni". Aceasta reflectă tendința către piețe de muncă flexibile - ideea fiind că migranții trebuie să părăsească țara de destinație sau să nu mai sosească înapoi atunci, când acolo există cerere scăzută de forță de muncă. Și, prin urmare, țările de origine, urmează să-și asume sarcina de reintegrare a cetățenilor migranți. Noile programe sunt speranța în ceea ce privește siguranța deplasării, determinată de combaterea migrației ilegale și de plasarea unei părți din responsabilități pe seama țărilor de origine. Și în cazul UE, chestiunea migrației circulare face parte din externalizarea politicii sale de migrație. Accentul pus, recent, pe promovarea migrației și dezvoltării, ca formulă de dublu câștig, a calificat migrația circulară ca un instrument util pentru a completa sau înlocui abordările limitate privind co-dezvoltarea. Acest concept a captivat interesul sesiunilor succesive ale reuniunii GFMD. De asemenea, se raportează la ciclul de viață a migrației promovate, în special, de reuniunea GFMD, format din trei etape: înainte de plecare, șederea și de munca în țările de destinație și revenirea / întoarcerea, particularitate a migrației temporare, ce ignoră faptul că un număr important de migranți se stabilesc în țările de destinație și nu se încadrează în acest model rigid.

Există diferențe reale dintre migrația de muncă temporară și mișcările (programele) migratorii circulare pentru a le considera pe cele din urmă instrumente inovatoare? Cu alte cuvinte, care este valoarea adăugată a migrației circulare, ca un model diferit de regimul migrației temporare? Ambele generează remitențe și noi competențe și ambele creează potențiale locuri de muncă în țările de origine. Ambele sunt în concordanță cu aportul diasporei la dezvoltare. Având în vedere că programele de migrație circulară sunt supravegheate și monitorizate minuțios, pot satisface chiar și un număr mai mic de aplicanți decât cele de migrație temporară. Ambele sunt afectate de funcționarea agențiilor private, care contribuie la erodarea considerabilă a câștigurilor, la care aspiră lucrătorii migranți. O revizuire a programelor de migrație a forței de muncă temporare reiterează că acestea conțin, la fel, elemente considerabile de circularitate, în special în cele destinate muncitorilor sezonieri, însă nu au fost considerate, anterior, programe de migrație circulară. Precum am arătat mai devreme, unele dintre modelele de așa-numite bune practici sezoniere se confruntă cu probleme la capitolul drepturile lucrătorilor. Există, de asemenea, o tendință de a promova avantajele migrației circulare prin axarea asupra circularității și contribuțiilor rezidenților pe termen lung în țările de destinație - o „reambalare” a politicilor și inițiativelor diasporei pentru dezvoltarea țării de origine. E opțiune facilă, de altfel, ce n-a reușit să aducă, până în prezent, câștigurile promise (Wickramasekara, 2009). Remitențele reprezintă o formă mult mai concretă a contribuției celor plecați, ca beneficiile de dezvoltare a migrației. Acestea au rolul de a distrage atenția de la problemele spinoase ce țin de protecția drepturilor lucrătorilor slab calificați, încadrați în scheme de migrație temporară și circulară. Cu toate acestea, politicile diasporei au constituit, o perioadă îndelungată, măsuri populare, care au fost experimentate de țările de origine și, mai recent, ca un mecanism de maximizare a beneficiilor de dezvoltare a migrației. În prezent, ele reprezintă o componentă importantă a programelor actuale de migrație circulară.

Astfel, accentul de bază al discuției ar trebui să fie pus, mai curând, pe extinderea posibilităților legale de migrare pentru lucrătorii din țările în curs de dezvoltare, prin intermediul programelor de migrație gestionată, decât pe opțiuni oferite de diaspora. Poziția acestei publicații este că deschiderea mai multor căi legale sau a mobilității extinse a lucrătorilor migranți sunt așteptate de mult timp, însă programele de migrație circulară constituie doar una dintre opțiunile de realizare. O abordare cuprinzătoare trebuie să țină cont de: programele de migrație permanentă, pentru a evidenția deficitul permanent sau pe termen lung al forței de muncă, indus de mai mulți factori, inclusiv demografici; programele de admitere periodică cu acces garantat pentru lucrătorii beneficiari de aceleași drepturi, ca și angajații locali; îmbunătățirea programelor destinate lucrătorilor sezonieri și explorarea altor opțiuni, în afara migrației circulare.

Chintesența unor asemenea programe trebuie să fie respectul, promovarea și realizarea drepturilor omului și a celor la muncă ale lucrătorilor migranți, conform instrumentelor internaționale, care pot aduce câștigurile preconizate. Juan Somavia, Directorul General al ILO, a punctat următoarele:

“...câștigurile din migrația și protecția drepturilor migranților sunt, într-adevăr, inseparabile. Lucrătorii migranți își pot aduce contribuția optimă la dezvoltarea economică și socială a țărilor-gazdă și de origine atunci, când se bucură de condiții de muncă decentă, iar drepturile fundamentale ale omului și de muncă le sunt respectate”.

Declarația Directorului General al Biroului Internațional al Muncii

Masa rotundă nr. 3 privind globalizarea și migrația forței de muncă, Reuniunea de nivel înalt al Consiliului Economic și Social al ONU ECOSOC 2006, Geneva

5 iulie, 2006

"Maximizarea dezvoltării umane și protecția drepturilor lucrătorilor migranți și a familiilor lor reprezintă cea mai bună garanție pe termen lung de a gira siguranța câștigurilor de dezvoltare în țările de origine, precum și în cele de destinație", observă Cholewinski (2010: 5).

Comitetul Economic și Social European (CESE, 2007), un organ consultativ al UE, a remarcat că legislația în vigoare privind imigrația în statele membre ale UE a fost foarte rigidă și nesatisfăcătoare atât pentru imigranți și țările lor de origine, cât și pentru țările-gazdă din Europa, facilitând migrația circulară. "Drepturile fundamentale ale imigranților trebuie protejate pe deplin, în special, cele sociale și de ocupare a forței de muncă, cât și dreptul persoanelor de a locui împreună cu familiile lor", susține Comitetul (CESE, 2007: 19). CESE a propus Comisiei Europene, Parlamentului European și Consiliului UE să promoveze, în contextul politicii externe, "un cadru juridic internațional privind migrația"²³, în baza Declarației Universale a Drepturilor Omului, a Pactului privind drepturile și politice civile și a Pactului privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale. CESE a mai sugerat, ca acest cadru juridic internațional să includă Convenția Internațională a ONU privind Protecția Drepturilor Tuturor Lucrătorilor Migranți și a Membrilor Familiilor Acestora; Convenția privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Împotriva Femeilor (CEDAW), Convenția privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Rasială (CERD); Convenția cu Privire la Drepturile Copilului (CDC); Convențiile ILO privind lucrătorii migranți (nr. 97 și 143), Declarația ILO privind Principiile și Drepturile Fundamentale la Locul de Muncă; Cadrul Multilateral al ILO privind Migrația Forței de Muncă, precum și Declarația de la Durban și Planul de acțiune al Conferinței Mondiale a ONU, din anul 2001, Împotriva Rasismului, Discriminării Rasiale, Xenofobiei și Intoleranței (EESC, 2007: 8).

În prezent, există două inițiative în curs de desfășurare, care încearcă să promoveze conceptul de migrație circulară. În primul rând, Forumul Mondial privind Migrația și Dezvoltarea - un grup de state au inclus această problemă recurentă pe agenda lor anuală. Cea de-a doua inițiativă este regională, instituită prin intermediul Comisiei Europene, care sprijină migrația circulară și parteneriatele de mobilitate cu unele sinergii între ele. Reuniunea GFMD încearcă să exploreze soluții de compromis pentru a satisface nevoile piețelor muncii din țările de destinație și abordează problema

migrației circulare, cu scopul de a-și livra produsele. Paradigma responsabilității comune este logica acestui efort. Țările de origine trebuie să-și asume responsabilitatea de a gestiona procesul de selectare și detașare a lucrătorilor migranți pe căi legale și de reintegrarea lor la întoarcere acasă, în schimbul unor recompense și oportunități ale migrației legale.

În al doilea rând, UE își valorifică agenda prin Abordarea Globală a Migrației (GAM), un termen impropriu, deoarece forța de tracțiune este, în mare măsură, una regională, axată pe Africa și țările din Comunitatea Statelor Independente (CSI), considerate strategice pentru interesele UE. Această lucrare susține că parteneriatele de mobilitate, promovate de Comisia Europeană, trebuie să fie diferențiate de alte programe de migrație circulară, având în vedere că reprezintă externalizarea politicii migraționale a UE în cadrul GAM și oferă opțiuni de acces restricționat în țările de origine selectate. Mai mult, lista activităților prioritare pentru țările parteneriatului de mobilitate nu conține, practic, oportunități pentru migrația forței de muncă (programe de migrație circulară). Totodată, UE sprijină dezvoltarea unor programe separate de migrație circulară între statele membre și țările terțe. Cu toate acestea, există câteva exemple concrete a unor astfel de scheme.

Ca și în cazul tuturor programelor, schemele de migrație circulară conțin elemente pozitive și negative. Ideea de a lansa mai multe oportunități pentru migranți, în special pentru cei slab calificați e dezirabilă, precum stipulează Principiul V al Cadrului Multilateral al ILO privind Migrația Forței de Muncă. Accesul privilegiat la piața forței de muncă, în cazul migrațiilor succesive, poate aduce, la fel, beneficii migranților și angajatorilor. Acordarea de stimulente - anume liberalizarea regimului de vize și introducerea unor politici „prietenoase” de liberă circulație a persoanelor, cu dreptul de întoarcere pentru lucrători – sunt, de asemenea, măsuri favorabile, deși nu există multe asemenea inițiative. În același timp, programele de migrație circulară conțin o serie de elemente negative, ce pot submina invocatele scenarii de dublu câștig. Durata scurtă a contractelor, în special, în activitățile sezoniere și nesezoniere, afectează, în mod direct, capacitatea migranților de a investi în țările lor de origine, fiind un motiv de îngrijorare. Procesul de remigrație poate implica costuri ridicate, ce nu pot fi recuperate integral de migranți. Brokerii de muncă și intermediarii pot găsi multe posibilități de a defrauda migranții. Puterea excesivă a angajatorilor în procesul de selectare a lucrătorilor și nominalizarea lor repetată pentru vizite ulterioare au fost observate, în cadrul multor programe de munci sezoniere. Este binecunoscută puterea inegală a țărilor de destinație în negocierea unor astfel de acorduri. În timp ce migranții sunt așteptați să revină acasă cu noi competențe, e puțin probabil, ca angajatorii să investească în formarea / instruirea migranților circulari cu calificare inferioară.

Situația drepturilor lucrătorilor migranți încadrați în astfel de programe este o preocupare majoră. Durata scurtă a contractelor de muncă ar putea însemna, că acestea ar ignora asistența necesară în munca și traiul în țările de destinație. Fargues a inclus principiul respectării drepturilor migranților, ca unul dintre criteriile esențiale ale programelor de gestionare a migrației circulare. Imperfecțiunile în protecția

imigranților temporari din Europa, evidențiate de Cholewinski, încă mai persistă. Instituirea aceluiași cadru juridic internațional privind migrația, propus de CESE, nu se regăsește în aceste inițiative. Cadrul Multilateral al ILO privind Migrația Forței de Muncă stipulează foarte clar, că toate standardele de muncă se aplică, în mod egal, tuturor lucrătorilor migranți, indiferent de statutul lor - fie circular, permanent, temporar sau neregulat. Unul dintre avantajele programelor de migrație circulară se referă la lipsa unor costuri de integrate, având în vedere lipsa mecanismelor de obținere a unui statut permanent. Acest fapt implică, în sine, încurajarea tacită a tendințelor xenofobe în țările de destinație. Separările frecvente de familiile de acasă, de asemenea, implică costuri sociale.

În general, au fost înregistrate progrese mici în dezvoltarea schemelor de migrație circulară, care prevăd câștiguri triple. Modelul UE este departe de o asemenea realizare, iar Reuniunea GFMD analizează opțiuni facile, cu puține rezultate concrete.

Nu este cazul de a nega faptul, că unele țări cu venituri medii, precum Mauritius sau state mari, cum ar fi India, cu putere de negociere sporită, pot fi în măsură să obțină condiții prielnice.

Cu toate acestea, rolul programelor de migrație circulară în politicile și strategiile globale privind migrația forței de muncă, pare destul de limitat. Provocarea în fața comunității internaționale ține de elaborarea unor programe credibile de migrație a forței de muncă, în vederea satisfacerii nevoilor piețelor, pe termen scurt și lung, în deplină concordanță cu drepturile lucrătorilor migranți, cu normele internaționale și parteneriatelor reale între țările de origine și de destinație. Aceste inițiative trebuie să fie însoțite de o evaluare mai realistă a rolului limitat al migrației forței de muncă în transformările economice și sociale ale țărilor de origine.

11.2 Calea de urmat în viitor

Această lucrare a evidențiat necesitatea mai multor dezbateri asupra modelelor adecvate privind migrația de muncă, pentru a răspunde noilor provocări ale actorilor implicați - guvernele, partenerii sociali, societatea civilă, organizațiile regionale și internaționale. Cercetarea noastră urmărește să ajungă dincolo de conceptul de migrație circulară gestionată, ce ar putea, cu greu, să conducă la scenariul promis de dublu câștig. Dezbaterile actuale privind reforma imigrației în SUA reprezintă o manifestare concretă a provocărilor, ce trebuie înfruntate acolo, unde s-a mizat continuu pe forță de muncă imigrantă ilegală și care s-a dovedit a fi nesustenabilă. Precum a subliniat Ray Marshall, în modelul său de prosperitate comună, există alte alternative credibile pentru a dezvolta un regim de migrație a forței de muncă, diferit de migrația circulară (Marshall, 2009; Avendaño 2009).

Este important pentru organizațiile patronale și muncitorești să se consulte reciproc, cu privire la percepțiile față de provocările și opțiunile actuale și să propună eventuale alternative la regimurile actuale de migrație a forței de muncă. Anterior, a fost

remarcat faptul, că e dificil să aflăm opiniile angajatorilor vizavi de migrația circulară, în condițiile unui vid informațional în acest sens.

În viitorul apropiat, nu ne putem aștepta la schimbări esențiale în deciziile țărilor pe marginea problemelor discutate. De aceea, un obiectiv de prim-plan al mișcării sindicale și organizațiilor specializate în drepturile lucrătorilor migranți este de a crea mecanisme eficiente în această privință. Formarea rețelelor transnaționale, transinstituționale, coaliții sindicale, asociații de migranți și ONG-urilor este calea optimă de a face față noilor provocări, în contextul migrației temporare (Piper, 2010). Există deja o serie de bune practici în crearea unor asemenea rețele și de colaborare cu ONG-uri de profil (Taran și Demaret 2006; Avendaño, 2009).

Deoarece statele membre pot fi refractare la schimbările politicilor actuale privind migrația circulară și temporară, în perspectivă imediată și pe termen scurt, este important ca sindicatele și societatea civilă să implice guvernele în discuții pe marginea unor astfel de programe, în vederea monitorizării eficienței. Există exemple de confederații sindicale din țările de destinație, de felul celor din Spania, ce cooperează cu sindicatele din țările de origine, pentru îmbunătățirea condițiilor lucrătorilor încadrați în schemele de migrație temporară.

Ideea că cetățenii țărilor de destinație nu-și doresc imigranți permanenți, este o viziune contestabilă. După cum s-a menționat anterior, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) a indicat clar asupra faptului că programele de migrație temporară a forței de muncă nu pot constitui piatra de temelie a oricărei politici credibile de migrație. Unele programe de migrație temporară implementate în Spania și Suedia permit deja lucrătorilor temporari (indiferent de nivelul de calificare al acestora), să obțină vize permanente, după patru ani de rezidență în acele țări. De asemenea, Suedia îngăduie reîntregirea familiei, dacă contractele migranților temporari depășesc perioada de șase luni.

Există o agendă mare și nefinalizată, pentru continuarea cercetărilor și consilierilor în elaborarea politicilor și programelor de migrație a forței de muncă, de toate tipurile - permanentă, temporară sau circulară - pentru a răspunde provocărilor de mai sus, folosind o abordare bazată pe drepturi - în situația în care Organizația Internațională a Muncii, prin instituțiile sale constitutive, în special, mișcarea sindicală, au de jucat un rol crucial.

REFERINȚE

Abella, M., 2006, *“Politicile și cele mai bune practici de gestionare a migrației temporare”*, Simpozionul Internațional privind Migrația Internațională și Dezvoltarea, Secretariatul Națiunilor Unite, Turin, 28-30 iunie, 2006.

Abu Dhabi Dialogue, 2008,, *“Mobilitatea contractuală a forței de muncă în Asia: Parteneriate-cheie pentru dezvoltare în țările de origine și de destinație”*, Declarația de la Abu Dhabi din Țările Asiatice de Origine și de Destinație, Consultanță la nivel ministerial privind ocuparea forței de muncă de peste mări și munca contractuală pentru țările de origine și de destinație în Asia, Abu Dhabi, 21-22 ianuarie, 2008.

Agunias, D., 2006, *“De la o sumă nulă, la un scenariu de dublu câștig: o sinteză a literaturii de specialitate privind migrația circulară”*, Institutul de Politici Migraționale, Washington DC. Septembrie, 2006.

Agunias, D. R. și K. Newland, 2007, *“Migrație circulară și dezvoltare: tendințe, politici și perspective”*, Rezumat politic, Institutul de Politici Migraționale, Washington DC.

Amnesty International, 2009, *“Forța de muncă disponibilă: drepturile lucrătorilor migranți din Coreea de Sud”*, Londra, Editura “Amnesty International Publications”.

Andreu, J. și Jiménez, L. Abusos Sexuales A Inmigrantes , El País Domingo, 13.06.10. Angenendt, S., 2007, *“Migrația circulară - un concept durabil pentru politicile de migrație?”*, Comentarii SWP, 11 iunie, 2007, Institutul German pentru Afaceri Internaționale și de Securitate.

Arab, C., 2010, *“Contribuția la discuția-E privind migrația circulară”*, 17 mai 2010, Inițiativa comună a Comisiei Europene și Organizației Națiunilor Unite privind migrația și dezvoltarea, Bruxelles, lucrare disponibilă, la fel, pe pagina web <http://www.migration4development.org/content/e-discussion-circular-migration> (accesat pe 25 ianuarie, 2011).

Ardovino, M. și M. Brown, 2008, *“Sinteză succintă a literaturii privind impactul migrației circulare: câștigul de creiere, capitalul social și rețelele transnaționale asupra dezvoltării internaționale”*, Centrul de Servicii și Cunoștințe al USAID (CSC), Washington DC, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADM014.pdf (accesat pe 25 septembrie, 2010).

Avendaño, A., 2009, *“Reintegrarea și migrația circulară, eficiente pentru dezvoltare?”*, Prezentare făcută la Sesiunea 2.2 Sesiunea 2.1, Masa Rotundă 2: *“Integrarea, reintegrarea și circulația migranților pentru dezvoltare”*, Zilele

societății civile, Forumul Mondial privind Migrația și Dezvoltarea, Atena, 4-5 noiembrie, 2009.

Bakewell, O., (în cooperare cu Hein de Haas, Stephen Castles, Simona Vezzoli și Gunvor Jónsson), 2009, *“Migrația din sud, către sud și dezvoltarea umană: reflecții asupra experiențelor din Africa”*, Documentul de lucru nr. 15, Institutul Internațional pentru Migrație, Universitatea din Oxford, Oxford, aprilie 2009.

Ball, R., 2009, *“Programele de muncă și mobilitate a lucrătorilor sezonieri în Pacific și implicațiile lor pentru guvernare, dezvoltare și integritatea pe piața muncii”*, Publicație editată pentru Biroul Regional al ILO, Bangkok, decembrie 2009.

Bauer, M., 2007, *“Aproape de sclavie: programele de muncă pentru migranți în Statele Unite ale Americii”*, Montgomery, Alabama, Centrul de Drept și Combatere a Sărăciei din Regiunea Sudică.

Bauer, M., 2009, *„Mărturia lui Maria Bauer, Departamentul Muncii: pentru bugetul anului fiscal 2010 și prioritățile pentru consolidarea drepturilor lucrătorilor migranți, mărturie depusă în fața Subcomisiei Casei Politice Interne a Comitetului de Supraveghere și Reformă a Guvernului”*, Camera Reprezentanților SUA, 23 aprilie, 2009.

Bedford, C., R. Bedford, et al., 2009, *“Efectele sociale ale migrației pe termen scurt pentru ocuparea forței de muncă: o trecere în revistă a literaturii recente”*, Raportul privind cercetarea pentru NZAID, Centrul de Studiere a Populației, Universitatea din Waikato, Hamilton.

Bedford, R., 2009, *“Migrația circulară: reflecții asupra unei dezbateri de durată”*, Masa Rotundă 2.1: *„Potențialul de dezvoltare al migrației circulare; Migrația forței de muncă și potențialul său de dezvoltare, în perioada de mobilitate”*, Conferința Președinției UE, 15-16 octombrie, 2009, Malmo, Suedia.

BEPA, 2010, *“Deschiderea ușilor Europei pentru lucrătorii necalificați și cu joase calificări: ghid practic”*, Raport elaborat de Biroul Consilierilor de Politică Europeană pentru OIM și Uniunea Europeană, Uniunea Europeană, Luxemburg, 2010.

Bilsborrow, R. E., Graeme Hugo, et al., 1997, *“Statisticile din domeniul migrației internaționale: directive pentru îmbunătățirea sistemelor de colectare a datelor”*, Geneva, Biroul Internațional al Muncii.

Böhning, W.R., 2009, *“Noțiuni de bază privind nexusul de dezvoltare a drepturilor migraționale”*, Analiza Migrației Internaționale, Vol. 43(3), 2009, 652-670.

Boucher, G., 2008, *“Critica discursurilor politice globale privind gestionarea migrației internaționale”*, Ediția a 3-a a Buletinului Trimestrial 29(7): 1461-1471.

BSR, 2008, *“Migrația internațională a forței de muncă: rolul responsabilității în business”*, Afaceri și Responsabilitate Socială, San Francisco, octombrie 2008, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web http://www.bsr.org/reports/BSR_LaborMigrationRoleforBusiness.pdf (accesat pe 25 ianuarie, 2011).

BSR, 2010a, *“Ghid de Bune Practici: migrația globală ca business și responsabilitatea socială”*, San Francisco, septembrie 2010.

BSR, 2010b, *“Managementul migrației de muncă: un cadru global protecție a drepturilor lucrătorilor”*, Afaceri pentru Responsabilitate Socială, San Francisco, septembrie 2010.

CARIM, 2008, *“Procesele verbale ale întrunirilor CARIM privind migrația circulară”*, Consorțiul Euro-Mediteranean pentru Cercetare Aplicată a Migrației Internaționale (CARIM), Centrul de Studii Avansate „Robert Schuman”, Institutul Universitar European din Florența.

„Caritas Europe” (sursă nedatată), *“Migrație și dezvoltare: recomandări de politici pentru factorii de decizie europeni”*, „Caritas Europa”, Bruxelles.

Carrera, S. și R. H. i. Sagrera, 2009, *“Externalizarea politicii UE de imigrație în scop de muncă: parteneriate de mobilitate sau de insecuritate?”*, Documentul de lucru al CEPS nr. 321 din octombrie 2009, Centrul pentru Studii Politice Europene, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.ceps.eu/book/externalisationeu%E2%80%99s-labour-immigration-policy-towards-mobility-or-insecuritypartnerships> (accesat pe 25 ianuarie, 2011).

Cassarino, J.-P., 2004, *“Teoretizarea migrației de întoarcere: abordarea conceptuală a migraților reveniți”*, Revistă internațională privind societățile multiculturale (IJMS) 6(2): 253-279.

Cassarino, J.-P., 2008a, *“Modele de migrație circulară în zona euro-mediterraneană: Implicații în elaborarea de politici”*, Note analitice și sintetice ale CARIM 2008/29, serie de migrație circulară. Florența, Centrul de Studii Avansate „Robert Schuman”, Institutul Universitar European din Florența.

Cassarino, J.-P., Ed., 2008b, *“Migrații reîntorși în Maghrebul Arab: Provocări de reintegrare și dezvoltare”*, Centrul de Studii Avansate „Robert Schuman”, Institutul Universitar European din Florența.

Castles, S., 2006, *“Muncitorii oaspeți în Europa: o renaștere?”*, O sinteză a migrației internaționale, Vol. 40(4): 741-766.

Chappell, L., A.-N. Ramona, et al., 2009, *“Dezvoltarea în mișcare: evaluarea și optimizarea impactului economic și social al migrației”*, Londra, Rețeaua Globală de Dezvoltare (RGD) și Institutul de Politici Publice (IPP).

Cholewinski, Ryszard, 2003, *“Migrația temporară în Europa în trecut și în prezent: caracteristici generale și protecție oferită”*, Prezentarea de la Atelierul ILO privind migrația temporară – Evaluare și propuneri practice pentru depășirea decalajelor de protecție, Biroul Internațional al Muncii, Geneva, 18-19 septembrie, 2003.

Cholewinski, 2010, *“Maximizarea beneficiilor migrației de muncă pentru lucrători și familiile acestora”*, lucrare prezentată la Sesiunea 2.2 a Mesei rotunde 2: „Mobilitatea, dezvoltarea și securitatea umană”, Zilele societății civile, Forumul Global privind Migrația și Dezvoltarea, Mexic, 8-9 noiembrie, 2010.

Chou, M.-H. și M. Gibert, 2010, *“De la Cotonou, la migrație circulară: UE, Senegal și “Duplicitatea Acordului”*, Lucrare prezentată la Conferința multinațională “Migrația: o lume în mișcare”, Școala Licențiată de Guvernare de la Maastricht, Maastricht, 18-20 februarie, 2010, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web:

http://umdcipe.org/conferences/Maastricht/conf_papers/Papers/From_Cotonou_to_Circular_Migration.pdf (accesat pe 25 ianuarie, 2011).

Collett, E. și K. Sitek, 2008, *“Eficientizarea migrației: rolul angajatorilor în procesul de integrare a migranților”*, Integrare europeană și program privind cetățenia, Documentul de lucru EPC nr. 30, Centrul de Politici Europene, Bruxelles, mai 2008.

Costa, D., 2010, *“Abuzuri în programul Visa-L: subminarea pieței muncii din SUA”*, Rezumat EPI, Washington DC, Institutul de Politici Economice, Rezumatul # 275, 13 august, 2010.

CSD GFMD, 2010, *“Declarația Zilelor Societății Civile”*, prezentată oral și în scris, la 10 noiembrie 2010, în cadrul Plenarei de deschidere a statelor, societății civile și observatorilor, de către John K, Forumul Mondial privind Migrația și Dezvoltarea din anul 2010. Bingham, Președinte al Comitetului de directori CSD. Forumul Global privind Migrația și Dezvoltarea, Puerto Vallarta, Mexic, 8-9 noiembrie, 2010, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://gfmd2010.files.wordpress.com/2010/11/statement-civil-society-days-2010pdf.pdf> (accesat la 25 ianuarie, 2011).

DPE, AFL-CIO, 2009, *“Programe de vize pentru muncitorii străini, lucrătorii calificați și tehnici în SUA”*, Departamentul pentru Angajații Profesionali, AFL-CIO, Washington DC, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web:

http://dpeaflcio.org/pdf/DPE_Gaming_the_System_Report.pdf (accesat la 3 noiembrie, 2010).

Enriquez, C. G. și M. R. Ramon, 2010, *“Migrația circulară între Maroc și Spania”*, Proiectul „Metoikos”, Centrul de Studii Avansate „Robert Schuman”, Institutul Universitar European din Florența.

EPC, 2010a, *“Lucrătorii temporari și circulari în sectoarele sezoniere din Bonn”*, 10 mai, 2010, Raportul atelierului de lucru, Centrul pentru Politici Europene, Bonn.

EPC, 2010b, *“Impactul migrației temporare și circulare asupra migranților, familiilor acestora și țărilor de origine”*, 12 octombrie, 2010, Raportul atelierului de lucru, Centrul pentru Politici Europene, Bonn.

ETUC, 2007 B, *“Comunicat privind migrația circulară”*, Anexe: Poziția CES față de propunerile Comisiei Europene privind migrația ilegală și legală - Confederația Europeană a Sindicatelor, Bruxelles, decembrie 2007, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.etuc.org/IMG/pdf/Annexes_ETUC_position_migration_dec_07EN_final-191207_.pdf (vizualizat la 25 septembrie 2010).

EuropeAid, 2010, *“Note informative privind cooperarea externă în domeniul migrației și azilului: migrația circulară”*; Unitatea E3: dezvoltarea, migrația socială și umană, Comisia EuropeAid, Bruxelles.

„Concepția Comisiei Europene privind migrația circulară și parteneriatele de mobilitate între Uniunea Europeană și țările terțe”, COM, 2007, 248, Comisia Comunităților Europene, Bruxelles.

Comisia Europeană, 2009, *“Parteneriatele de mobilitate, ca instrumente în context global”*, Documentul de lucru al Comisiei pentru Migrație, documentul final SEC (2009) 1240, Comisia Comunităților Europene, Bruxelles, 18 septembrie, 2009, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st13/st13489.en09.pdf> (vizualizat la 7 februarie, 2010).

Comisia Europeană, 2010, *“Propunere de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind condițiile de intrare și de ședere a resortisanților țărilor terțe, în scopul ocupării forței de muncă sezoniere”*, documentul final COM, 2010, 379, Comisia Europeană, Bruxelles, 13.7.2010.

Rețeaua Europeană de Migrație, 2010, *„Caietul de sarcini pentru studiul RME: migrația temporară și circulară, dovezi empirice, politici actuale și opțiuni viitoare ale statelor UE”*, Rețeaua Europeană privind Migrația, Doc. 192, Comisia Europeană, Bruxelles.

Fundația “European Social Watch”, 2009, Raportul Fundației “European Social Watch” pentru anul 2009 - *“Migranții din Europa ca actori ai dezvoltării: între speranță și vulnerabilitate, viziune socială”*, Eurostep, Brussel, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.socialwatch.eu/wcm/documents/European_Social_Watch_Report_2010.pdf (vizualizat la 7 februarie, 2011).

Consiliul Uniunii Europene, 2009, *“Programul de la Stockholm - o Europă deschisă și sigură în serviciul și pentru protecția cetățenilor”*, Consiliul Uniunii Europene, Bruxelles, 2 decembrie 2009, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.se2009.eu/en/the_presidency/about_the_eu/justice_and_home_affairs/1.1965 (vizualizat la 4 octombrie, 2010).

European Social Watch , 2009, „Raportul European Social Watch pentru 2009 „Migranții în Europa, ca actori ai dezvoltării: între speranță și vulnerabilitate”, Eurostep, Bruxelles. Disponibil la: http://www.socialwatch.eu/wcm/documents/European_Social_Watch_Report_2010.pdf, (vizualizat la 7 februarie 2011)

Consiliul Uniunii Europene, 2009, Programul de la Stockholm „O Europă deschisă și sigură în serviciul cetățenilor și pentru protecția acestora”, Consiliul UE, Bruxelles, 2 December 2009, disponibil la: (http://www.se2009.eu/en/the_presidency/about_the_eu/justice_and_home_affairs/1.1965) (vizualizat la 4 October 2010)

Fargues, F., 2008, *“Migrația circulară: este oare relevantă pentru Sudul și Estul Mediteranei?”* Note analitice ale CARIM 2008/40, Centrul de Studii Avansate „Robert Schuman”, Institutul Universitar European din Florența.

GCIM, 2005, *“Migrația într-o lume interconectată: noi direcții de acțiune”*, Geneva, Raportul Comisiei Mondiale privind Migrația Internațională, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.gcim.org/attachements/gcim-complete-report-2005.pdf> (vizualizat la 7 februarie, 2011).

GFMD, 2008, *“Raportul primei reuniuni a Forumului Global privind Migrația și Dezvoltarea”*, Belgia, 9-11 iulie, 2007, Bruylant, Bruxelles, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.gfmd.org/en/gfmd-documents-library/brusselsgfmd-2007/cat_view/934-brussels-gfmd-2007/983-report-of-the-proceedings.html (consultat la 7 februarie, 2011).

GFMD, 2009, Proces verbal *“Integrarea politicilor de migrație în strategiile de dezvoltare în beneficiul tuturor”*, Forumul Mondial privind Migrația și Dezvoltarea, Ședința a treia. 2-5 noiembrie, 2009, Atena, Grecia. sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.gfmd.org/en/gfmd->

documentslibrary/athens-gfmd-2009/doc_download/442--report-of-the-proceedingsenglish.html (accesat la 7 februarie, 2011).

GFMD, 2010, RT 1: *“Parteneriate pentru o migrație regulată și cu protecție”*, Alocuțiunea general al raportorului în plen (dl. Manuel Imson, Filipine): Masa Rotundă 1 „Parteneriate pentru migrație și dezvoltare - rezultate și acțiuni de follow-up”, Forumul Mondial privind Migrația și Dezvoltarea, reuniunea a IV-a, Mexic, 10-11 noiembrie, 2010.

Sindicatul Global (sursă nedată), *“Sindicatul global și ce pot face acestea pentru lucrătorii migranți”*, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.global-unions.org/global-unions-primer-on-migrant.html> (vizualizat la 25 ianuarie, 2011).

Sindicatul Global, 2008, *“Construirea unei arhitecturi de protecție a drepturilor omului și a drepturilor sindicale pentru lucrătorii migranți și familiile acestora”*, Declarația Sindicatelor Globale la cel de-al II-lea Forum Global privind Migrația și Dezvoltarea, Manila, Filipine, 27-30 octombrie, 2008, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.global-unions.org/statement-by-delegates.html> (vizualizat la 25 ianuarie, 2011).

Sindicatul Global, 2010, *“Cea de-a XX-a aniversare a Convenției ONU privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și a membrilor familiilor acestora: care este contribuția reuniunii GFMD?”*. Declarația Sindicatelor Globale la Forumul Global privind Migrația și Dezvoltarea, Puerto-Vallarta, Mexic, 8-9 noiembrie, 2010, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/FINAL_CGU_Statement_4th_GFMD_04-11-2010_EN.pdf (vizualizat la 25 ianuarie, 2011).

Guvernul Republicii Mauritius și Comisia Europeană, 2008, *„Raportul Conferinței și Atelierului de lucru privind crearea de beneficii pentru dezvoltare prin intermediul migrației circulare”*, Mauritius.

Țările de Jos, 2010, *“Migrație și dezvoltare: o perspectivă a Țărilor de Jos”*, Simpozionul Global al practicienilor grupului migratoriu: *Depășirea barierelor, parteneriate pentru migrație și dezvoltare umană*, 27-28 mai, 2010, Palais des Nations, Geneva, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.globalmigrationgroup.org/pdf/GMG_symposium_A_Perspective_from_the_Netherlands.pdf (vizualizat la 7 februarie, 2011).

Gurria, A., 2008, *“Comentarii privind perspectivele migrației internaționale pentru anul 2008”*, Angel Gurria, secretarul general al OCDE, Paris, Franța, 10 septembrie, 2008, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.oecd.org/document/26/0,3343,en_2649_34487_41292762_1_1_1_1,00.html (vizualizat la 7 februarie, 2011).

Haas, H. D., 2006, *“Pornirea valului? De ce politicile de dezvoltare în locul politicilor privind migrația sunt sortite eșecului?”*, Oxford, Documentul de lucru 2, Institutul Internațional pentru Migrație, Universitatea din Oxford.

Heckmann, F., E. Honecopp, et al., 2009, *“Programele pentru lucrătorii oaspeți și migrația circulară: ce funcționează?”*, Lucrare privind imigrarea, Seria 09, Fondul Maresalului German din SUA, Washington DC.

Hira, R., 2010a, *“Un pod de imigrație sau de forță de muncă temporară ieftină?”* Programele de vize de tip H-1B și L-1 reprezintă o sursă pentru ambele, Rezumatul EPI. Washington DC, Institutul de Politici Economice, Rezumatul # 257, 17 februarie, 2010.

Hira, R., 2010b, *“Programele de vize de tip „H-1B” și „L-1”, scăpate de sub control”*, Rezumatul EPI, Washington DC, Institutul de Politici Economice, Rezumatul #280, 14 octombrie, 2010.

Honecopp, E. și H. Mattila, Eds., 2008, *“Migrație permanentă sau circulară?”* Opțiunile de politică pentru abordarea problemei declinului demografic și lipsei forței de muncă în Europa, Organizația Internațională pentru Migrație, Budapesta.

Hugo, G., 2009, *“Migrația circulară și dezvoltarea: o perspectivă asiatico-pacifcă”*, septembrie, 2009, Centrul Multicultural, Praga, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://migrationonline.cz/e-library/?x=2198523> (consultat la 7 februarie, 2011).

Fundația “Human Rights Watch”, 2000, *“Avantaj nedrept, libertatea de asociere a lucrătorilor în Statele Unite, conform standardelor internaționale privind drepturile omului”*, august 2000, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.hrw.org/legacy/reports/2000/uslabor/> IBLF, 2010, (accesat la 7 februarie, 2011).

“Afaceri și migrație: de la risc - la oportunitate”, Raportul Forumului Internațional al Liderilor în Afaceri, Londra, martie 2010, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.iblf.org/~media/Files/Resources/Publications/BusinessAndMigration.ashx> (vizualizat la 24 septembrie, 2010).

IHRLC și CDM, 2009, *“Aleși în afară: luptele ascunse ale lucrătorilor migranți din industria de crab din Maryland”*, Washington DC, Clinica internațională pentru drepturile omului (IHRLC), Universitatea Americană de Drept din Washington și Centrul “Centro Los Derechos del Migrants”, Inc (CDM), sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://works.bepress.com/jayesh_rathod/1/ (consultat la 7 februarie, 2011).

IILS–ILO, 2010, *“Transformarea migrației într-un factor de dezvoltare - cazul Africii de Nord și de Vest”*, Institutul Internațional pentru Studii în domeniul Muncii, Organizația Internațională a Muncii, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.ilo.org/public/english/bureau/inst/download/migration.pdf> (accesat la 7 februarie, 2011).

ILO–ACTRAV, 2008, *“În căutarea locurilor de muncă decente - drepturile muncitorilor migranți”*, manual pentru sindicaliști, Geneva, Biroul pentru Activitățile Lucrătorilor, Biroul Internațional al Muncii, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2008/108B09_210_engl.pdf (vizualizat la 7 februarie, 2011).

ILO, 1996, *“Angajarea lucrătorilor străini: manual cu privire la politicile și procedurile de interes special pentru țările cu venituri mici și mijlocii”*, Biroul Internațional al Muncii, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/1996/96B09_165_engl.pdf (accesat la 7 februarie, 2011).

ILO, 1997a, *“Protecția celor mai vulnerabili lucrători migranți de azi”*, raport de bază elaborat pentru Reuniunea Tripartită de Experți privind viitoarele activitățile de ale ILO în domeniul migrației, Geneva, Biroul Internațional al Muncii, aprilie 1997, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc87/r3-1b.htm> (vizualizat la 7 februarie, 2011).

ILO, 1997b, *“Raportul Reuniunii Tripartite de Experți privind Viitoarele Activități ale ILO în Domeniul Migrației”*, 21-25 aprilie, 1997, Geneva, Biroul Internațional al Muncii, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://training.itcilo.it/actrav_cdrom1/english/global/seura/ilomigrp.htm#Agenda%20of%20the%20Meeting (vizualizat la 1 septembrie, 2010).

ILO, 1997c, *“Detașarea muncitorilor în străinătate: manual pentru țările cu venituri mici și medii”*, Geneva, Biroul Internațional al Muncii, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/1997/97B09_34_engl.pdf (consultat la 3 februarie 2011).

ILO, 1999, *“Lucrătorii migranți”*, Raportul III (1B). Conferința Internațională a Muncii, Sesiunea 87. Geneva, Biroul Internațional al Muncii, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc87/r3-1b.htm> (accesat la 7 februarie, 2011).

ILO, 2002, *“Sănătatea și siguranță la locul de muncă: o prioritate a sindicatelor”*, Educația Muncii 2002/1 nr. 126. Geneva, Biroul Internațional al Muncii, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.ilo.org/actrav/what/pubs/lang--en/docName--WCMS_111465/index.htm (accesat la 24 februarie, 2011).

ILO, 2004, *“Rezoluția privind acordul echitabil pentru lucrătorii migranți într-o economie globală”*, adoptată la Sesiunea a 92-a a Conferinței Internaționale a Muncii. Geneva, în: Raportul Comisiei privind lucrătorii migranți, înregistrarea provizorie 2, Conferința Internațională a Muncii, Sesiunea 92, Biroul Internațional al Muncii, paginile 55-64, ILO, 2006 sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc92/pdf/pr-22-pdf> (vizualizat la 7 februarie, 2011).

ILO, 2008, *“Cadrul Multilateral al ILO privind Migrația Forței de Muncă: principii pentru o abordare a migrației de muncă, bazată pe drepturi, fără caracter obligatoriu,”*, Geneva, Biroul Internațional al Muncii, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/multilat_fwk_en.pdf (vizualizat la 7 februarie, 2011).

ILO, 2008, Raport: *“Reuniunea interregională tripartită privind viitorul securității sociale în statele arabe”*, Amman, 6-8 mai 2008, Departamentul de Securitate Socială, Biroul Internațional al Muncii, Geneva, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessShowRessource.do?resourceId=9150> (consultat la 7 februarie, 2011).

ILO, 2010a, *“Politicile de ocupare pentru justiție socială și o globalizare echitabilă”*, Geneva, Biroul Internațional al Muncii, Geneva, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/-relconf/documents/meetingdocument/wcms_123390.pdf (vizualizat la 7 februarie, 2011).

ILO, 2010b, *“Migrația internațională a forței de muncă: o abordare bazată pe drepturi”*, Geneva, Biroul Internațional al Muncii, Geneva, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/rights_based_approach.pdf (accesat la 3 februarie, 2011).

Imson, M., 2009, *“Abordarea filipineză a gestionării programelor pentru migranții temporari”*, Conferința regională “Conferencia Regional sobre Migración”, 23-24 aprilie, 2009, San Salvador, El Salvador, Organizația Internațională pentru Migrație.

IOE, 2010, *“Punctele-cheie”*, Reuniunea membrilor organizațiilor internaționale europene, St Julian, Malta, 9-10 septembrie 2010, Organizația Internațională a Patronatelor, Geneva, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.ioeemp.org/fileadmin/user_upload/documents_pdf/regionallevel/europe/european meetings/malta_keypoints.pdf (accesat la 3 februarie, 2011).

OIM, 2005, *“Migrația mondială: costuri și beneficii”*, Geneva, Organizația Internațională pentru Migrație. ISBN 92-9068-209-4-1561-5502.

OIM, 2007, “Strategia OIM”, anexă, rezoluțiile adoptate de Consiliu la sesiunea sa (specială) nr. 93, MC/2218, Organizația Internațională pentru Migrație, Geneva, iunie 2007, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/about_iom/en/council/93/MC_2218.pdf (accesat la 1 septembrie, 2010).

OIM, 2008a, “*OIM și migrația forței de muncă*”, Geneva, Organizația Internațională pentru Migrație.

OIM, 2008b, “*Migrația mondială 2008*”, Geneva, Organizația Internațională pentru Migrație.

OIM, 2010, „*Rezumatul Strategiei OIM*”, document de fundal, prezentat de Administrație, Sesiunea 99 a Consiliului OIM, MC/INF/302, 12 octombrie, 2010, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.iom.ch/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/about_iom/en/council/99/MC_INF_302.pdf (accesat la 3 februarie, 2011).

OIM, 2008, “*OIM și migrația forței de muncă*”, Geneva, Organizația Internațională pentru Migrație.

ITUC, 2008a, “*Standardele fundamentale în domeniul muncii în Republica Coreea, recunoscute pe plan internațional*” - Raportul pentru Consiliul General al OMC pentru Politicile Comerciale din Coreea, Confederația Internațională a Sindicatelor (CIS), Geneva, 8 și 10 octombrie, 2008, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: www.ituc-csi.org/IMG/pdf/Korea-FINAL.pdf (accesat la 1 septembrie, 2010).

ITUC, 2008b, “*Studiul anual privind încălcarea drepturilor sindicale*”, Malaezia, Confederația Internațională a Sindicatelor, Bruxelles, 20 noiembrie, 2008, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://survey08.ituccsi.org/survey.php?IDContinent=3&IDCountry=MYS&Lang=EN> (vizualizat la 3 februarie, 2011).

ITUC, 2010, “*Rezoluția ITUC privind lucrătorii migranți*”, Confederația Internațională a Sindicatelor, cel de-al II-lea Congres Mondial, Vancouver, 21-25 iunie, 2010, 2CO/E/6.11 (Final), sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/2CO_11_Migrant_Workers_03-10-2.pdf (accesat la 25 septembrie, 2010).

Kuption, C., 2010, “*Migrația circulară și integrarea: Cuadratura cercului*”, text prezentare a Conferinței privind populația, integrarea și legea: implicații pentru politica de imigrare”, Centrul de Studii Comparative privind Imigrarea, Universitatea din California, San Diego, 29-30 martie, 2010, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://migration.ucdavis.edu/rs/files/2010/kuption-circular-migration-andintegration.pdf> (accesat la 25 ianuarie, 2011).

Lowell, L. B. și A. M. Findlay, 2002, *“Migrația persoanelor înalt calificate din țările în curs de dezvoltare: impact și reacții politice”*, Raport de sinteză, Studiile pentru Migrație Internațională nr. 44. Geneva, Biroul Internațional al Muncii, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web:

<http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/imp/imp44.pdf> (accesat la 3 februarie, 2011).

Lowell, B. L., 2005, *“Politici și reglementări pentru gestionarea migrației internaționale de muncă calificată”*, Întrunirea Grupului de Experți al Organizației Națiunilor Unite cu privire la migrația internațională și dezvoltare, Secția populație a Departamentului probleme economice și sociale al ONU, Secretariatul Organizației Națiunilor Unite, New York, 6-8 iulie, 2005, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web:

<http://www.un.org/esa/population/meetings/ittmigdev2005/P03-LLowell.pdf> (vizualizat la 7 februarie, 2011).

Școala Licențiată de Guvernare de la Maastricht, 2010, *“Parteneriatul de Mobilitate”*, Rezumat privind politicile de migrație: nr. 1, Școala Licențiată de Guvernare de la Maastricht, Maastricht, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.maastrichtuniversity.nl/web/Schools/MGSoG/TargetGroup1/InternationalOrganisations/Publications/MGSoGPolicyBriefs.htm> (vizualizat la 3 februarie, 2011).

Marshall Ray, 2009, *“Imigrația pentru prosperitate împărtășită”*, Institutul de Politici Economice, Washington DC, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.sharedprosperity.org/bp186/bp186.pdf> (vizualizat la 3 februarie, 2011).

Martin, P., 2007, *“Spre programe eficiente de muncă temporară: probleme și provocări în țările industriale”*, Geneva, Programul Internațional pentru Migrație, Biroul Internațional al Muncii, Lucrarea Internațională pentru Migrație nr. 89, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web:

http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/tempworkers_martin_en.pdf (vizualizat la 3 februarie, 2011).

Martin, P., 2010, *“Capitolul III: muncitorii slab și semicalificați din străinătate”*, Raportul OIM privind migrația mondială pentru anul 2008, Geneva, Organizația Internațională pentru Migrație, paginile 77-104, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/studies_and_reports/WMR2008/Ch3_WMR08.pdf (consultat la 3 februarie, 2011).

Meissner, D., 2004, *“Programe temporare de muncă în SUA: lecții învățate”*, Institutul pentru Politici Migraționale (IPM), Washington DC, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web:

<http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=205> (accesat la 10 octombrie, 2010).

GFMD, Mexic 2010, Grupul de Lucru al Reuniunii GFMD din Mexic, 2010, *“Realizările Reuniunii GFMD până în prezent”*, Actualizarea versiunii distribuite la Ședința a doua a sesiunii “Prietenii Forumului” (28 aprilie, 2010), 4 mai, 2010, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.gfmd.org> consultat la 3 februarie, 2011).

Misra, Neha, 2010, *“Din umbră: lupta globală împotriva traficului de ființe umane”*, mărturie depusă de dna Neha Misra în fața Comisiei pentru Afaceri Externe, Camera Reprezentanților SUA, 30 septembrie, 2010, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.internationalrelations.house.gov/111/mis093010.pdf> (vizualizat la 7 februarie, 2011).

Nayeck, J., 2009, *“Migrația circulară: cazul Guvernului Mauritius”*, text prezentare de la Conferința Internațională privind Diaspora pentru Dezvoltare, Banca Mondială, Washington, 13-14 iulie, 2009, sursă disponibilă și pe pagina web: <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1110315015165/Nayeck.pdf> (consultat la 3 februarie, 2011).

Newland, K., 2007, *“Pot migranții din țările de origine și țările de destinație să câștige din migrația circulară?”* Document elaborat pentru Zilele societății civile, Forumul Mondial privind Migrația și Dezvoltarea, Bruxelles, iulie 2007, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.migrationpolicy.org/research/MPIGlobalForum_circularmigration_CivilSocietyDay.pdf (consultat la 3 februarie, 2011).

Newland, K., 2009a, *“Migrația circulară și dezvoltarea umană”*, Rapoartele UNDP de Dezvoltare Umană, Cercetarea nr. 2009/42 din octombrie 2009. New York, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.migrationpolicy.org/pubs/newland_HDRP_2009.pdf (consultat la 3 februarie, 2011).

Newland, K., 2009b, *“Paradoxul permanenței: o abordare privind politicile de migrație circulară în Uniunea Europeană, bazate pe stimulente”*, Masă rotundă 2.2: „Potențialul de dezvoltare al migrației circulare, migrația de muncă și potențialul de dezvoltare în epoca de mobilitate”, Conferința Președinției UE, 15-16 octombrie, 2009, Malmo, Suedia.

Newland, K. și D. Agunias, 2007, *“Cum poate migrația circulară și de întoarcere servi ca instrumente de dezvoltare?”*, Raport elaborat pentru Masa Rotundă 1.4, Forumul Mondial privind Migrația și Dezvoltarea, Bruxelles, iulie 2007, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web:

http://www.migrationpolicy.org/pubs/MigDevPB_041807.pdf (consultat la 7 februarie, 2011).

Newland, K., D. R. Agunias, et al., 2008a, *“Învățare din practică: experiențe de migrație circulară”*, Institutul de Politici Migraționale (IPM), septembrie, 2008, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.migrationpolicy.org/pubs/Insight-IGC-Sept08.pdf> (consultat la 3 februarie, 2011).

Centrul pentru Justiție Rasială din New Orleans, 2009, *„Mărturii în legătură cu Programul „H-2B” și reformarea Departamentului pentru Buna Aplicare a Drepturilor Lucrătorilor Migranți”*, Comitetul de Supraveghere și Reformă a Guvernului, Subcomisia privind politica internă, Camera Reprezentanților SUA, 23 aprilie, 2009, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://oversight.house.gov/index.php?option=com_content&view=article&id=135:sub-committee-on-domestic-policy&catid=15 (accesat la 7 februarie, 2011).

New York Times, 2010, *“Editorial privind munca forțată”*, New York Times, 7 septembrie, 2010, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.nytimes.com/2010/09/08/opinion/08wed2.html?_r=2 (vizualizat la 7 februarie, 2011).

Nguyen, N. Q., N. A. Dang, et al. , 2010, *“Dezvoltarea în mișcare: evaluarea și optimizarea impactului economic și social al migrației în Vietnam”*, Rezumat, Londra, Rețeaua de Dezvoltare Globală (RDG), Institutul pentru Cercetarea Politicilor Publice (ICPP), sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: [http://www.ippr.org/uploadedFiles/research_teams_2009/Projects/Global_Change/Vietnam%20DOTM%20report%20\(FINAL%20-%20April%202010\).pdf](http://www.ippr.org/uploadedFiles/research_teams_2009/Projects/Global_Change/Vietnam%20DOTM%20report%20(FINAL%20-%20April%202010).pdf) (accesat la 7 februarie, 2011).

OECD, 2007a, *“Câșgurile generate de migrație: către un sistem nou de mobilitate”*, autori: Dayton-Johnson, Jeff , Katseli, Louka T., Gregory Maniatis, Rainer Munz și Demetrios Papademetriou, Centrul de Dezvoltare al OCDE, Paris, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.migrationpolicy.org/pubs/Gaining_from_Migration.pdf (consultat la 7 februarie, 2011).

OECD, 2007b, *“Retrospectivă asupra migrației internaționale”*, Ediția SOPEMI 2007. Paris, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.oecd.org/dataoecd/32/20/38823907.pdf> (accesat la 7 februarie, 2011).

OECD, 2008, *“Retrospectivă asupra migrației internaționale”*, Ediția SOPEMI an. 2008, Paris, OECD, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.oecd.org/dataoecd/30/13/41275373.pdf> (consultat la 7 februarie, 2011).

Oke, N., 2010, *“Activitatea transnațională: sindicatele australiene și munca temporară a migranților”* Alternative Sociale, Trimestrul II al anului 2010, Vol. 29(2): 70-75, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://findarticles.com/p/articles/mi_7735/is_201004/ai_n54718681/ (accesat la 7 februarie, 2011).

Oxfam, 2009, *“Modalități optime de protecție a lucrătorilor detașați, la cinci ani de la Morecambe Bay”*, Rezumatul Oxfam - Sinteză, iulie 2009, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.oxfam.org.uk/resources/policy/trade/downloads/bp_ukpp_gla.pdf (vizualizat la 7 februarie, 2011).

Pastore, F., 2008, *“Migrația circulară: notă informativă privind Reuniunea de experți în domeniul migrației legale, în ajunul celei de-a II-a Conferințe Ministeriale Euro-Africane privind Migrația Legală și Dezvoltarea”*, or. Rabat, 4-5 martie, 2008.

PGA et al., 2009, *“Declarația comună a societății civile și recomandările privind migrația, dezvoltarea și drepturile omului și viitorul Forumului Global privind Migrația și Dezvoltarea”*, prezentat guvernelor participante la cel de-al III-lea Forum Mondial privind Migrația și Dezvoltarea (reuniunea GFMD), Atena, Grecia, 4-5 noiembrie, 2009, Acțiunea Populară Globală privind Migrația, Dezvoltarea și Drepturile Omului (APGMDDO) și alte organizații ale societății civile.

Piper, N., 2009, *“Proiectul Nexus, migrație și dezvoltarea, din perspectiva respectării drepturilor”*, Revista privind drepturile omului, Vol. 7, (Ediția 1): paginile 282-289.

Piper, N., 2010, *“Migrația economică temporară, drepturi și activism – o perspectivă organizațională”*, Studii etnice și rasiale, Vol. 33 (1), ianuarie 2010, paginile 108-125.

Pirler, B., 2010, *“Efectul migrației asupra productivității muncii”*, Reuniunea membrilor organizațiilor internaționale europene, 9-10 septembrie, 2010. St. Julian, Malta.

POEA, 2010, *“Statistici de peste mări privind ocuparea forței de muncă”*, Administrația Filipineză pentru Ocuparea Forței de Muncă, Manila, Filipine.

Preibisch, K., 2010, *“Alege-ți locul de muncă: lucrătorii migranți și flexibilitatea în agricultura canadiană”*, Studiu privind Migrația Internațională, vara anului 2010 44(2): 404- 441.

Preibish, K. (sursă nedatată), *“Modele de excluziune socială și de incluziune a lucrătorilor migranți în mediul rural din Canada”*, Raport elaborat pentru Institutul Sud-Nord din Ottawa.

Serviciul Public Internațional, 2010, Document de sinteză: *“Politica SPI privind migrația forței de muncă, dezvoltarea și calitatea serviciilor publice”*, cea de-a X-a Conferință Regională Interamericană (IAMRECON), Cartagena, Columbia, 11-12 septembrie, 2010.

Reslow, N., 2010a, *“Explicații privind dezvoltarea politicilor migraționale ale UE: cazul parteneriatelor de mobilitate”*, Cea de V-a Conferință Pan-Europeană privind Politicile UE. Porto, Portugalia, 23-26 iunie, 2010.

Reslow, N., 2010b, *“Noua politică de migrație a UE: analiza procesului decizional al parteneriatelor de mobilitate”*, Conferința Multinațională "Migrația: O lume în Mișcare", 18-20 februarie, 2010. Universitatea din Maastricht, Olanda.

Rodriguez, R. M., 2009, *“Forumul Global privind Migrația și Dezvoltarea: O viziune critică a unui studiu de caz din Filipine”*, migrationonline.cz.

Rodriguez, R. M., 2010, *“Migranți pentru export: cum Republica Filipină asigură lumea cu forță de muncă”*, Universitatea de Presă din Minnesota, Minnesota.

Ruhs, M., 2005, *“Potențialul programelor de migrație temporară în politicile de viitor”*, document pregătit pentru programul de analiză a politicilor și de cercetare, Comisia mondială privind migrația internațională, Geneva, septembrie 2005.

Ruhs, M., 2006, *“Potențialul programelor de migrație temporară în politicile de viitor.”*, Sinteza 145 (1-2), 2006, paginile 7- 36.

Ruhs, M. și P. Martin, 2008, *“Cifre versus drepturi: programe pentru lucrătorii migranți oaspeți și compromisuri”*, Sinteza, primăvara anului 2008 42(1): 249-265.

Seminara, D., 2010, *“Corvoada: suplinirea locurilor de muncă americane prin intermediul programelor pentru migranți „H-2B”*, Washington DC, Centrul de Studii a procesului de imigrare, februarie 2010, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://cis.org/articles/2010/h-2b.pdf> (accesat la 25 ianuarie, 2011).

Skeldon, R., 2009a, *“Gestionarea migrației pentru dezvoltare: migrația circulară e răspunsul?”* Versiune revizuită și extinsă a lucrării prezentate la Masa rotundă 2.1: „Potențialul de dezvoltare al migrației circulare. Migrația de muncă și potențialului său de dezvoltare în perioada mobilității”, Conferința Președinției UE, 15-16 octombrie, 2009, Malmo, Suedia.

SMC, 2003, *“Inimi departe: familii filipineze în mișcare”*, Proiect privind migrația în ochii copiilor filipinezi, Centrul de Migrație “Scalabrini”, Manila, Filipine.

Skeldon, R., 2009b, *“Gestionarea migrației pentru dezvoltare: migrația circulară e răspunsul?”* Versiunea revizuită și extinsă a lucrării prezentate la Masa rotundă 2.1: „Potențialul de dezvoltare al migrației circulare. Migrația de muncă și potențialul său de dezvoltare în perioada mobilității”, Conferința Președinției UE, 15-16 octombrie, 2009, Malmo, Suedia.

SOLIDAR, 2010, *“Migrație și integrare bazate pe drepturi și demnitate: contribuția rețelei SOLIDAR la Forumului European pentru Integrare”*, Rețeaua ONG-urilor europene, Bruxelles, 2 aprilie, 2010, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://cms.horus.be/files/99931/MediaArchive/Migration_EIF_SOLIDAR.pdf (vizualizat la 25 ianuarie, 2011).

Tagliabue, J., 2010, *“Situația migranților din Touches - un motiv de mândrie pentru suedezi”*, New York Times, 21 septembrie, 2010, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.nytimes.com/2010/09/21/world/europe/21sweden.html?ref=john_tagliabue (accesat la 25 septembrie, 2010).

Fundația privind Procesul de la Haga pentru Refugiați și Migrație, 2007, *“Maximizarea beneficiilor migrației circulare pentru Țările de Jos, ca răspuns la dezbaterile privind migrația și dezvoltarea”*, Regatul Țărilor de Jos, Ministerul Afacerilor Externe, Haga.

Taran, P. A. și L. Demaret, 2006, *“Obiective imperative pentru syndicate și societatea civilă”*, Revista privind migrația Pacifico-Asiatică, 15(3), 2006, paginile 391-404.

Tim Finch, Maria Latorre, et al., 2009, *“Să rămânem ori să plecăm?”* Tendințe de remigrare în rândul imigranților din Marea Britanie”, Londra, Institutul de Politici Publice.

Triandafyllidou, A., 2010, *“Către o mai bună înțelegere a migrației circulare”*, Concept, Proiectul „METOIKOS”, Centrul de Studii Avansate „Robert Schuman”, Institutul Universitar European din Florența.

Tywuschik, V. și A. Sherriff, 2009, *“Dincolo de Structuri? Reflecții privind punerea în aplicare a Strategiei comune Africa-UE”*, Centrul European pentru Managementul Politicii de Dezvoltare, Bruxelles, documentul pentru discuții nr. 87, februarie 2009.

UNDP, 2009, *“Raportul de Dezvoltare Umană pentru anul 2009 / Depășirea barierelor: mobilitatea și dezvoltarea umană”*, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, New York, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web:

http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2009_EN_Complete.pdf (vizualizat la 25 ianuarie, 2011).

ONU, 1998, *“Recomandări referitoare la statisticile privind migrația internațională”*, Document Statistic Seria M, nr. 58, Secția Statistică, Departamentul Afacerilor Economice și Sociale, Organizația Națiunilor Unite, New York, 1998, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_58rev1E.pdf (vizualizat la 25 ianuarie, 2011).

ONU, 2002, *„Alocuțiunea Gabrielei Rodriguez Pizarro, raportor special, în fața Comisiei pentru Drepturile Omului”*, Rezoluția 2002/62, Addendum, Misiunea din Filipine, Comisia pentru drepturile omului, cea de-a 59a sesiune, Consiliul Economic-Social al Națiunilor Unite, E/CN.4/2003/85/Add.4,1, noiembrie 2002, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/TestFrame/44a782e3f781212dc1256c8400437b2a?Opendocument> (accesat la 25 septembrie, 2010).

ONU, 2006, *“Migrația internațională și dezvoltarea”*, Raportul Secretarului General, New York, cea de-a 60-a sesiune, subiectul de pe ordinea de zi nr. 54 (c) – *„Globalizare și interdependență: migrația internațională și dezvoltarea”*, A/60/871, Organizației Națiunilor Unite.

Vadean, F. P. și M. Piracha, 2009, *“Migrația circulară sau întoarcerea definitivă: factori determinanți ai diferitor forme de migrație”*, Departamentul pentru dezbaterile documentelor economice, KDPE 09/12 Universitatea din Kent.

Venturini, A., 2008, *“Migrația circulară ca o strategie de ocupare a forței de muncă pentru țările mediteraneene”*, Note analitice CARIM nr. 2008/39, Centrul de Studii Avansate „Robert Schuman”, Institutul Universitar European din Florența.

Vertovec, S., 2007, *“Migrația circulară - calea de urmat în politica globală?”*, Documentele de lucru an. 2007 nr. 4, Institutul Internațional pentru Migrație, Universitatea din Oxford.

Waldorff, Peter 2008, *“Implementarea Modulului IV în practică – Perspectiva dreptului muncii și a lucrătorilor”*, prezentare la Simpozionul OMC privind - Modulul 4 GATS: Inventarierea și mișcarea înainte, Geneva, 22-23 septembrie, 2008.

WCSDG, 2004, *“O globalizare echitabilă: Crearea oportunităților pentru toți”*, Geneva, Comisia Mondială privind Dimensiunea Socială a Globalizării, Biroul Internațional al Muncii, Geneva, februarie 2004, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.ilo.org/public/english/wcsdg/docs/report.pdf> (accesat la 25 ianuarie, 2011).

Wickramasekara, P., 2005, *“Drepturile lucrătorilor migranți din Asia: lumina de la capătul tunelului”*, Geneva, Programul Internațional pentru Migrație, Biroul Internațional al Muncii. Sinteza nr. 75, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/imp/imp75e.pdf> (vizualizat la 25 ianuarie, 2011).

Wickramasekara, P., 2006, *“Migrația forței de muncă în Asia: Rolul acordurilor bilaterale și memorandumurilor de înțelegere”*, Text de prezentare de la Institutul privind Politicile de Ocupare a Forței de Muncă din Japonia și Atelierul de instruire privind migrația internațională și piața forței de muncă din Asia, Tokyo, 17 februarie, 2006, sursă disponibilă, la fel, pe pagina web: http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/keynotereport1_2006.pdf (vizualizat la 25 ianuarie, 2011).

Wickramasekara, P., 2008, *“Globalizarea, migrația internațională a forței de muncă și drepturile lucrătorilor migranți”*, Ediția a III-a a Buletinului Mondial Trimestrial: Ediție Specială privind Globalizarea și Migrația: noi probleme, politici, Vol. 29(7): 1247-1264.

Wickramasekara, P., 2009, *“Diaspora și dezvoltarea: Perspective, definiții și contribuții privind migrația forței de muncă”*, 9 E, Biroul Internațional al Muncii, Geneva, ediție disponibilă, la fel, pe pagina web: <http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/pom/pom9e.pdf> (accesat la 25 ianuarie, 2011).

Wickramasekara, P., 2010a, *“Dezvoltare, mobilitate și drepturile omului: retorică și realitate”*, Studiul trimestrial al refugiaților, Vol. 28(4): 165-200.
Wickramasekara, P. (2010b).

Wickramasekara, P., 2010b, *“Interacțiunile ocupării forței de muncă și a migrației de muncă”*, Raport elaborat pentru Departamentul tematic pentru Ocuparea Forței de Muncă, Biroul Internațional al Muncii, Geneva, august 2010.

Wickramasekara, P., 2003, *“Răspunsuri politice la migrația forței de muncă calificate: retenție, întoarcere și circulație”*, Geneva, Perspective privind migrația forței de muncă 5 E, Biroul Internațional al Muncii, ediție disponibilă, la fel, pe pagina web (<http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/pom/pom5e.pdf>) (accesat la 25 ianuarie, 2011).

Yeboah, I., Francis Dodoo, et al., 2009, *“Dezvoltarea în mișcare: evaluarea și optimizarea impactului economic și social migrațional în Ghana”*, studiu elaborat de Institutul de Dezvoltare a Rețelelor Globale și Institutul pentru Cercetarea Politicilor Publice, Londra, 2009.

**Rețeaua Globală Unională de Cercetare
c/o Biroul pentru Activitățile Lucrătorilor
Oficiul Internațional al Muncii
Str. Route des Morillons nr. 4
CH- 1211 Geneva 22
Elveția**

Tel.: 0041/22/799.74.48

Fax: 0041/22/799.65.70

www.gurn.info

e-mail: researchnet@ilo.org

Pentru informații suplimentare, accesați pagina web: WWW.GURN.INFO.